

ЛІМ ЛІТАРАТУРА МАСТАЦТВА

19-25 ЧЭРВЕНЯ, 1993

№ 25 (3695)

УРАЧ І ЭКСТРАСЕНС:
ПРАЦІЎНІКІ
ЦІ САЮЗНІКІ?

«Круглы стол» «ЛіМа»

СТАРОНКІ 5, 12

«МЯНЕ ЯШЧЭ
ПАШУКАЮЦЬ!..»

Язэп Драздовіч: асоба і творчасць

СТАРОНКІ 6—7

СЛУЖЫМ АЙЧЫНЕ

Чарговы выпуск інфармацыйнага
бюлетэня Беларускага згуртавання
вайскоўцаў

СТАРОНКІ 8—9

ЦІ ЛЁГКА БЫЦЬ
МАЭСТРА?

Радаслава АЛАДАВА: «Няўжо ў
творчых стасунках, у жыцці
мастацкім правіць баль будзе
побытавая свядомасць?»

СТАРОНКА 11

БЕЛАРУСКАЕ
ЗАМЕЖЖА:
ЖЫВЫЯ ГАЛАСЫ

Леанід ПРАНЧАК гутарыць з
Антанам ШУКЕЛАЙЦЕМ

СТАРОНКІ 14—15

СУСТРАКАЮЦЬ ПА
АДЗЕННІ...

Беларускі цэнтр моды прапануе

СТАРОНКА 16

Фрагментамі сваёй адметна-настраёвай, атмасфернай, вытанчана-шляхетнай пазаконкурснай праграмы «Кава на дваіх» Ларыса МІКУЛІЧ і Алег ЖУГЖДА, магилёўскія ўдзельнікі Беларускага міжнароднага ляльнага фестывалю, кранулі самыя пакрыёмыя стрункі міжнароднай глядацкай уразлівасці. Фрагментамі — таму што прэм'ера праграмы мае адбыцца ў верасні, а драмам, трагедыям і недарэчнасцям з ляльнага жыцця нібы самім лёсам наканавана праілюстраваць, так бы мовіць, праявы ў адпаведных жанрах з жыцця спадароў ляльчыкаў. Мадэль сучаснага дзяржаўнага тэатра, на жаль, ніяк не стасуецца з падобным пачуццёва-інтэлектуальным мас-

тацтвам, — у чымсьці эстэцкім, у нечым — традыцыйна-пазнавальным. Ларыса ды Алег — адметна задуманы, цудоўна распрацаваны, распрыгонена ўвасоблены тэатр... на дваіх. Каб жа Бог даў яму спраўдзіцца...

Жана ЛАШКЕВІЧ

Рыскі да творчага партнёра рэжысёра Алега Жугжды пададзены на старонках 10—11. Справаздача пра Міжнародны беларускі ляльны фестываль, які з 20 па 27 мая доўжыўся ў Мінску, «ЛіМ» змесціць у бліжэйшы час.

Фота Ірыны ГУДЗІЁўСКОЙ

Кола дзён

Тыдзень поўніўся кепскімі прадчуваннямі, найперш звязанымі з тым, застаецца Беларусь у рублёвай зоне ці ўвядзе ўласную валюту. Блізкае 1 ліпеня /дата, да якой Нацыянальны банк Расіі прапастаў вызначыцца па гэтым пытанні/ стараннямі калег-журналістаў набыло значэнне нейкага Рубікону.

Але, калі ўдумацца, чаго мы так усхадзіліся? Большасці насельніцтва будзе вельмі цяжка і так і гэтак. А той, хто ўмеў, — «зварыць» свой даляр, як з рубля, так і з чагосьці яшчэ. І нават... з нічога.

ПАДЗЕЯ ТЫДНЯ

Адбыўся першы ў незалежнай Рэспубліцы Беларусь выпуск курсантаў двух беларускіх вайсковых вучылішч: Мінскага вышэйшага каманднага і Мінскага вышэйшага інжынернага. Урачыстая цырымонія ўручэння нагрудных знакаў і дыпламаў маладым лейтанантам адбылася на плошчы Незалежнасці ў прысутнасці родных, сяброў і знаёмых выпускнікоў.

Дык мо і праўда Узброеныя Сілы Рэспублікі Беларусь пачаліся тым днём — 22 чэрвеня 1993 года?

ФОНД ТЫДНЯ

Дзеля практычнай рэалізацыі дамоўленасцей, дасягнутых паміж урадамі Беларусі, Расіі, Украіны і Германіі аб выплаце кампенсацыі ахвярам нацыянальна-сацыялістычных перследаванняў у гады Другой сусветнай вайны ў Мінску ўтвораны фонд «Узаемаарэагаванне і прымірэнне». У зацверджаным Саветам Міністраў Статуце фонду гаворыцца, што сродкі яго фарміруюцца за кошт фінансаванага ўкладу ФРГ, добраахвотных узносаў дзяржаў, фізічных і юрыдычных асоб, банкаўскіх працэнтаў за выкарыстанне часова вольных сродкаў, а таксама іншых фінансавых паступленняў, атрыманых за кошт уласнай дзейнасці фонду. Старшынёй фонду прызначаны народны мастак, былы вязень фашысцкага канцлагера М. Савіцкі.

КАНФУЗ ТЫДНЯ

У пасёлку Коласава Стаўбцоўскага раёна ў мясцовай школе прайшоў арганізацыйны сход будучых першакласнікаў і іх бацькоў. І галоўнае пытанне, якое паўстала на сходзе, было пра мову навучання будучых першакласнікаў. Пытанне гэтае выклікала надзвычай гарачыя спрэчкі. І ў выніку было вырашана, што моваю гэтаю будзе... руская. Вось так! Такое рашэнне прынялі бацькі, пераважна вайскоўцы. Тыя самыя, якія не так даўно прымалі прысягу на вернасць суверэннай Беларусі, якія пакляліся служыць нашаму народу, носьбіту дзяржаўнай беларускай мовы.

ПАПЯРЭДЖАННЕ ТЫДНЯ

Савет Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі выказаў «катэгарычны пратэст дзеяннем урада, яго сённяшняй сацыяльнай палітыцы». Заява гэта зроблена ў сувязі з чарговым павышэннем цэн. Як вядома, пад націскам прафсаюзаў урад пайшоў на перагаворы і аб'явіў аб некаторых уступках. Але, як лічыць ФПБ, няма гарантый таго, што гэтыя абяцанні будуць выкананы. Узровень жыцця большасці насельніцтва Беларусі ўпаў тым часам больш чым у тры разы. Выйсце з такой сітуацыі, на думку ФПБ, працоўныя павінны шукаць самі. Яно заключаецца ў «масавых арганізаваных выступленнях» рабочых, інтэлігенцыі, студэнтаў, пенсіянераў у сваю абарону. Гэта прымусіць «маючых уладу заняцца як след справай або пайсці і не мучыць народ».

ЗАЯВА ТЫДНЯ

Паводле заявы выканкама БСДГ, камуністы ў Беларусі зноў вярнуліся да ўлады. «Гэта адбылося, — сцвярджаецца ў дакуменце Грамады, — калі да таўзанага «Народнага руху Беларусі», куды ўваходзілі ПКБ, КПБ, фракцыя «Саюз» Вярхоўнага Савета, Славянскі сабор, Саюз афіцэраў і іншыя арганізацыі, далучылася праўрадавае дэпутатскае аб'яднанне «Беларусь» Вярхоўнага Савета. Такім чынам, «Народны рух Беларусі» стаў кантраляваць урад, большасць у Вярхоўным Савете, чым і засведчыў сябе кіруючай сілай на Беларусі».

Лагічна, ці не так?

КРЫМІНАЛ ТЫДНЯ

Што можа быць цікавага для злодзея ў кабінце заводскага камітэта /аказаецца, яшчэ ёсць такія кабінеты! / Саюза моладзі? Пракураная попелыніца на стале? Пажаўцелыя паперы ў шуфлядах? Дайце веры, нешта зусім іншае! Як заявіў супрацоўнікам міліцыі лідэр маладзёжнага руху Магілёўскага завода «Тэхнапрыбор», злодзея, які ўлез у ягоны рабочы кабінет, украў ні многа, ні мала, а 4650 амерыканскіх долараў, якія, зноў дайце веры, належалі асабіста гаспадару кабінета.

ПАМЯЦЬ ПРА ІХ — СВЯТАЯ

ЗВАРОТ ДА БЕЛАРУСКАГА НАРОДА

Шаноўныя суайчыннікі!

Наступны, 1994 год вяртае нас да адной з гераічных старонак мінуўшчыны: 200 гадоў таму нашыя продкі, сумесна з палякамі, пад агульным кіраўніцтвам Андрэя Тадэвуша Касцюшкі, беларуса з паходжання, узяліся на вызвольнае паўстанне супраць іншаземных акупантаў ды іх памагатых. Паўстанцы ішлі ў бой пад сцягамі, на якіх былі словы — Воля, Роўнасць, Незалежнасць.

24 красавіка 1794 года ад расейскіх захопнікаў была вызвалена Вільня, утвораная Найвышэйшая Рада Вялікага княства Літоўскага. Паўстанцае вайска ў Вялікім княстве ўзначальваў генерал Якуб Ясінькі. У змаганні бралі ўдзел усе станы грамадства — шляхта, сяляне, мяшчане, людзі розных веравызнанняў. Колькасць паўстанцаў на Беларусі дасяга-

ла 20 тысячай.

Польмыя паўстання ахапіла значную частку краіны. Але барацьба была няроўная. Загартаваная ў захопніцкіх паходах расейская армія Суворова задушыла паўстанне.

Беларускі народ заўжды захоўваў памяць пра гэты гераічны чын і свайго суайчынніка Андрэя Тадэвуша Касцюшку. Пазней яго велічны вобраз натхняў змагароў за свабоду ў 1831 і 1863 гадах, Кастусь Каліноўскі пісаў пра Касцюшку як пра абаронцу інтарэсаў беларускага народа, заклікаў сваіх палечнікаў быць годнымі славы мужных барацьбітоў 1794 года. Тым самым ён здзейсніў і паказаў пераемнасць вызвольнай традыцыі ў нашай гісторыі.

Імёны Тадэвуша Касцюшкі, Тамаша Ваўжэцкага, Якуба Ясіньскага, Міхала Клеафаса

Агінскага, Стефана Грабоўскага — святыя для нас. Як святая памяць тых сотняў і тысячаў невядомых беларусаў, што загінулі ці пралілі сваю кроў у бітвах з ворагам пад Вільняй, Гародняй, Берасцем, Кобрынам, Слонімам, Ашмянамі, Смагонню, Любанню, Браславам, Бабруйскім і Варшаваю. Увекавечыць іх імёны — наш святы абавязак.

Святаванне юбілею паўстання адбудзецца ў Беларусі ўпершыню. Гэтая падзея павінна аб'яднаць нас вакол вялікай справы Адраджэння. Паходня волі і незалежнасці, запаленая паўстанцамі 1794 года, не павінна згаснуць.

Жыве Беларусь!

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АРГАНІЗАЦЫЙНЫ КАМІТЭТ па святкаванні ў Беларусі 200-х годкаў ВЫЗВОЛЬНАГА ПАЎСТАННЯ 1794 г.

1945: АДЛІК НОВАЙ ЭРЫ

Мяркуючы па тым, як прайшло ў Мінску і ўвогуле на Беларусі афіцыйнае святкаванне чарговай гадавіны Перамогі, няцяжка прадбачыць, як адсвяткуюць чарговую гадавіну вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў.

Задоўга да Дня Перамогі ў газетах, рэспубліканскіх і мясцовых, пачалі з'яўляцца лісты за подпісамі ветэранаў Вялікай Айчыннай — лісты, напісаныя нібыта па адзіным узору, нібыта пад капірку. У гэтых творах эпістальнага жанру ў катэгарычна-патрабавальнай форме выказвалася просьба не вывешваць 9 траўня дзяржаўныя сцягі Рэспублікі Беларусь, бо ў час вайны пад гэтымі сцягамі ваявалі ворагі савецкай улады. А напярэдадні свята камуністычная газета «Мы і время» надрукавала на першай паласе вершык на беларускай мове /1/, у якім абражалася дзяржаўная сімволіка Беларусі і ўхвалялася сімволіка бальшавіцкая.

9 траўня на афіцыйныя цырымоніі камуністы прыйшлі са

сцягамі неіснуючых дзяржаў — СССР і БССР. У той жа час у афармленні плошчы Перамогі і ўвогуле праспекта Ф. Скарыны адсутнічалі бел-чырвона-белыя сцягі.

Карэспандэнты радыё і тэлебачання «раскручвалі» сівых ветэранаў на настальгічныя ўспаміны аб тым, як добра жылося пры камуністах, якая вялікая была дзяржава Савецкі Саюз, якая была дружба народаў і гэтак далей. Ну а глядач альбо слухач ужо сам павінен быў зрабіць выснову, што няма ў Беларусі іншага шляху, як назад у СССР.

Можна не сумнявацца, што і 3 ліпеня будзе скарыстаны для прапаганды ідэі адраджэння СССР і «коллективной безопасности», што ворагі беларушчыны не прамінуць магчымасці яшчэ раз аблаяць нашу незалежнасць і нейтральны статус нашай краіны.

Ветэранаў зразумець няцяжка: гэта было іхняе юнацтва. А юнацтва, хай сабе галоднае і халоднае,

хай сабе ў акопах на перадавой альбо ў партызанскім лесе, усё роўна лелей за старасць.

Хай даруюць мне калегі-журналісты з тэлебачання і радыё, але эксплуатаваць абсалютна натуральна чалавечыя пачуцці /я маю на ўвазе тугу па маладосці/ у палітычных мэтах амаральна.

Гістарычны сэнс мая 1945 года не толькі ў тым, што гэта была перамога Савецкага Саюза над Германіяй. Варта памятаць, і аб тым, што вайна абудзіла ў прыціснутага сталінскай дыктатурай народа патрыятычныя пачуцці. Салдат-франтавік адчуў сябе чалавекам, абаронцам Радзімы і вызваліцелем Еўропы. Ад той пераможнай вясны распачаўся адлік новай эры ў нашай гісторыі, эры Адраджэння.

Май 1945 і жнівень 1991 цяпер ужо непарыўна з'яўляюцца ў гістарычнай свядомасці нацыі. Перамога над фашызмам — перамога над таталітарызмам. Чырвоны сцяг над рэйхстагам — і бел-чырвона-белы над Домам урада ў Мінску.

П. ВАСІЛЕЎСКИ

ЛЕКЦЫЯНАРЫ І БІБЛЕЙСКИ ПЕРАКЛАД

ТАК НАЗЫВАЎСЯ МІЖНАРОДНЫ МІЖКАНФЕСІЙНЫ НАВУКОВЫ СЕМІНАР, ШТО АДБЫЎСЯ 4—14 МАЯ У МІНСКУ ПА ІНІЦІЯТЫВЕ БЕЛАРУСКАЙ ПРАВАСЛАўНАЙ ЦАРКВЫ, БІБЛЕЙСКОЙ СУПОЛКІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ І АБ'ЯДНАНЫХ БІБЛЕЙСКИХ СУПОЛАК /АБС/

Разглядаліся пытанні гісторыі царкоўнага тэксту Свяшчэннага Пісання /лекцыянары/, складаныя пытанні тэорыі і практыкі перакладу Бібліі на сучасныя мовы розных народаў. У семінары ўзялі ўдзел вядомыя еўрапейскія спецыялісты ў галіне біблейскіх перакладаў са старажытнагэбрайскай і грэчаскай моў у Англіі, Францыі, Германіі, Швецыі, Галандыі, Расіі, перакладчыкі, лінгвісты, багасловы з Беларусі, Расіі, Украіны, Казахстана, Чувашыі, Дагестана, Адыгеі — усяго больш за 40 чалавек.

Сярод іх з боку АБС: д-р Мануэль Джынбач'ян /Францыя/, каардынатар біблейскіх перакладаў, д-р Поль Элінгворт /Шатландыя/, д-р Дэвід Кларк /Англія/, свяшчэннік д-р Сяргій Аўсянікаў /Галандыя/, д-р Томас Каут /Швецыя/ — кансультанты перакладаў; д-р Сайман Крыспі д-р Марыяна Беерлі-Моор /Стасгольм, Ін-т па перакладзе Бібліі/, праф. Джон Каравідаполус /Грэцыя/, прадстаўнікі Біблейскага аб'яднання Расіі М.Селязнёў і А.Пянткоўскі /Масква/, Славянскага біблейскага фонду /С.-Пецярбург/, Маскоўскага патрыярхата /ігумен Інакенцій Паўлаў/ і інш. Ад Беларусі былі: Мітрапаліт Філарэт, члены Біблейскай Камісіі Экзархата, Біблейскай Суполкі Беларусі, аўтары індывідуальных перакладаў А.Клышка і В.Семуха, выкладчыкі Мінскай духоўнай семінарыі, сябры Праваслаўнага брацтва Віленскіх мучанікаў.

Адкрываючы семінар, Мітрапаліт Філарэт падкрэсліў, што гэты экumenічны сход для нас вельмі важны, бо дапаможа ў перакладзе Свяшчэннага Пісання значыць больш, чым гуманітарная дапамога. Магчымаць мець кожнаму чалавеку слова Свяшчэннага Пісання на сваёй роднай мове, блізкае сэрцу і разуменню, — справа благодатная, яна дапаможа зменшыць драматызм у жыцці сучаснага чалавека, знайсці шлях да Бога.

Галоўны каардынатар біблейскіх перакладаў АБС доктар Мануэль Джынбач'ян — паліглот, вядомы знаўца старажытных моў, раскажаў аб перспектыве перакладчыцкай дзейнасці АБС на тэрыторыі Усходняй Еўропы, былога СССР, супрацоўніцтва з біблейскімі суполкамі і камісіямі асобных краін шляхам кансультацыйнай і іншай дапамогі, перадачы вопыту, бо ў свеце існуе ўжо каля 2000 розных біблейскіх перакладаў, вядзецца вялікая работа па ўдасканаленні існуючых. Так, мяркуецца сумесная праца па адраджэнні поўнага славянскага тэксту і пошуку базіснага грэчаскага, з якога калісьці рабіўся пераклад на славянскую мову, удасканаленне рускага синадальнага перакладу. Работа ў рамках славянскай духоўнай традыцыі, захаванне яе — гэта новая справа для перакладчыкаў АБС /раней рабілі пераклады для народаў Афрыкі, Амерыкі і інш./ Галоўная праца будзе тут класіфікацыя на мясцовых перакладчыкаў саміх славянскіх

народаў. Распачата работа па перакладзе Бібліі на мовы малых народаў былога Саюза. У гэтай справе АБС аб'яднаў свае намаганні з Інстытутам біблейскіх перакладаў у Стасгольме /ужо робіцца пераклад на мовы Дагестана/. Вопыт АБС сведчыць, што найбольш плённы шлях для сучасных перакладчыкаў — праца камісіяй з 5-6 чалавек: 4 гады працы па перакладзе Новага Завету. Галоўны каардынатар біблейскіх перакладаў адначынь, што Беларускай Біблейскай Камісіяй першай распачала супрацоўніцтва з АБС у галіне перакладу: было праведзена два сумесныя калектывныя і за год выданы чатырохмоўны варыянт перакладу Евангелія ад Матвея.

Прадстаўнік Расійскага Біблейскага аб'яднання М.Селязнёў звярнуў увагу на тое, што ў справе біблейскіх перакладаў сустракаюцца шматвекавыя традыцыі і сучасная навука, — да таго ж пратэстанцкі і каталіцкі Запад пачынае знаёміцца з праваслаўнай рэлігійнай традыцыяй, з вопытам свята айчынных тлумачэнняў і славянскімі асаблівасцямі перакладу Свяшчэннага Пісання, а праваслаўны Усход, Расія — з заходняй, і гэта спрыяе сустрэчы розных канфесій, іх творчаму дыялогу. Герман Родаў ад Беларускай Біблейскай суполкі падкрэсліў, што работа над перакладам — важная частка дабраўвеса.

На семінары было прачытана 33 даклады, праведзена восем практычных заняткаў на тэмы: «Сэнсавы пераклад. Граматычны аналіз»,

А Ў ВІЦЕБСКУ ГАВОРАЦЬ...

ПА СТАРОНКАХ ГАЗЕТЫ «ВЫБАР»

З крэсла ў крэсла

Напрыканцы красавіка прэзідыум Віцебскага абласнога Савета задаволіў просьбу Ц. Місуні аб вызваленні яго ад абавязкаў намесніка старшыні аблсавета. Нарэшце адбылося тое, чаго дабіваліся дэмакратычныя сілы Віцебшчыны.

Чым жа Ц. Місуня будзе займацца цяпер? Ён ужо прыступіў да выканання новых абавязкаў — генеральнага дырэктара ВА хлебапрадуктаў. Яго папярэднік на гэтай пасадзе звольнены ў сувязі з нашумелай справай «аб 900 мільёнах».

А ў тым, што новае крэсла для Ц. Місуні, па сутнасці, такое ж мяккае, як і ранейшае, я не сумняваюся.

А. БУКАЧОЎ

Пастухам весела

З даволі вялікім будынкам з белай цаглянай, што знаходзіцца ля дарогі Сянно—Нямойта, мясцовы люд звыкз даўно. Быў такі час на пачатку сямідзесяціх, калі для рабрыстых калгасных рагуль узводзілі такія харомы.

Але і іх, буйных рагатых, не абышлі ўвагай тагачасныя ідэолагі. Вяртаецца статак з пашы ў хлеў, а яго вітае тут велічны заклік: «Слава ЦК КПСС!» Менавіта так і напісана «ЦК».

Каровам, канешне, на ўсё гэта напляваць. А вось пастухам калгаса «Кастрычнік» Сенненскага раёна ад гэтага закліку, які і сёння тут вісіць, весела.

І. ЛАЗУКА

Да таварышаў

*Ніна Андрэевы, Сажы, Бабурыны,
чым жа так вы, паночкі, абураны?
Сукакойце партыйны парты.
Ці ж не вамі народ наш абураны,
летуценнікам вашым ачмураны?
Ці ж не вамі
Саюз ваш разбураны?
Мала лёсаў Кастрычнік спаліў?
Са сваімі парожнімі крамамі
і сваімі партыйнымі храмамі
вы абрыдлі, як смецце ў двары.
Харчваліся хоць буракамі мы,
хоць лічыліся ў вас «дуракамі» мы,
скажам цвёрда усім апантаным мы,
хопіць нас, праваслаўных, дурыць...*

Анатоль КАРЧЭЎСКИ

СПАДЗЯЁМСЯ НА ПАДТРЫМКУ

Вліпеня 1993 г. у Мінску ў будынку Дзяржаўнага тэатра оперы і балета адкрыецца І з'езд беларускай свету. З'езд праводзіцца ў мэтах далучэння інтэлектуальнага і эканамічнага патэнцыялу беларускай дыяспары да працэсу адраджэння незалежнай Беларусі.

Арганізатар з'езда — Згуртаванне беларускай свету «Бацькаўшчына», недзяржаўная грамадская арганізацыя з абмежаванымі фінансавымі магчымасцямі — звяртаецца да ўсіх свядомых людзей са спадзяваннямі на фінансавую падтрымку.

Разліковы рахунак 700307 код 795 у Камерцыйным банку «Беларусь» МФО 153001.

«Семантычныя кампаненты». «Лекцыянарый і падрыхтоўка крытычных выданняў Новага Запавету», «Свяшчэннае Пісанне ў літургічнай традыцыі», «Моўныя варыяцыі», «Царкоўныя /літургічныя/ тэксты Новага Запавету», «Семантычныя, сінтаксічныя і экзегетычныя праблемы перакладу», «Пераклад Новага Запавету на сучасную грэчаскую мову са старажытнай», «Арганізацыя працэсу перакладу», «Масарэцкі тэкст і тэкст Сэптуагінты: тыпалогія розначытанняў», «Імпліцытная інфармацыя», «Тыпы перакладаў», «Ключавыя біблейскія тэрміны», «Фігура прамовы», «Беларускія біблейскія пераклады», «Кірыла Тураўскі і ягоныя творы».

Быў прааналізаваны шэраг сучасных перакладаў Новага Запавету на рускую мову /эпіскапа Безабразава, святара Луткоўскага, Кузняцовай/, суадносіны да сіндавальнага перакладу пачатку XIX ст. Было закранута пытанне духаноснасці біблейскіх тэкстаў і выключнай адпаведнасці ў гэтым сэнсе царкоўнаславянскай мовы грэчаскаму арыгіналу, яе роля, як мовы-пасрэдніка, у справе перакладу на сучасныя мовы.

Удзельнікі семінара выказаліся аб неабходнасці хутчэйшага выдання руска-грэчаскага і руска-яўрэйскага Інтэрлінеараў /падрадкаўнікаў/, уключаючы веданне перакладчыкамі былога Саюза рускай мовы.

Па пытанні сумеснай працы над новым перакладам Бібліі на беларускую мову было падпісана пагадненне паміж Беларускай Біблейскай Камісіяй Праваслаўнай Царквы, Біблейскай Суполкай Рэспублікі Беларусь і Аб'яднанымі біблейскімі суполкамі аб неабходнасці далейшага развіцця міжканфесійнага супрацоўніцтва,

каб спрыяць распаўсюджанню Слова Божлага на Беларусі; узаемных кансультацый і супрацоўніцтва ў наступных сферах біблейскай работы: тэксталагічныя даследаванні славянскай, грэчаскай і лацінскай традыцый перакладаў Бібліі, каб забяспечыць тэксталагічны падмурак перакладаў Свяшчэннага Пісанна на беларускую мову; кантроль міжканфесійнай камісіі над працэсам перакладу, яго адпаведнасцю, вернасцю арыгіналу і правільнай перадачай духаўнага сэнсу Свяшчэннага Пісанна; распрацоўка матэрыялаў і даведнікаў для чытачоў Бібліі, падрыхтоўка ілюстраваных выданняў Св. Пісанна для дзяцей; падрыхтоўка спецыялістаў па біблістыцы і перакладчыкаў біблейскіх тэкстаў.

Лектары і слухачы семінара прынялі ўдзел ва ўрачыстасцях, прысвечаных памяці свяціцеля Кірылы, епіскапа Тураўскага — у Божай літургіі, Крыжовай хадзе, малебне і адкрыцці помніка ў Тураве. Усіх, хто сабраўся на гэтае свята, вітаў мітрапаліт Філарэт, прадстаўнік АБС д-р Джынбач'ян, прадстаўнік Украіны.

У канцы семінара ўдзельнікі пазнаёміліся з цікавым замежным даведнікам па біблейскіх перакладах. Галоўны рэдактар Рускай Біблейскай Суполкі М. Селязнёў пазнаёміў з сігнальным экзэмплярам часопіса «Мир Библии», прадстаўнік Беларускай Біблейскай Суполкі падараваў усім удзельнікам альбом «Библия в иллюстрациях» — 240 цудоўных гравюр на дрэве Юліуса Шнор фон Каральсфельда з біблейскімі тэкстамі па сіндавальным рускім перакладзе.

В. ДЫШЫНЕВІЧ,
член Беларускай
Біблейскай Камісіі

ТРИ ДАКТАРЫ І ДЫЯГНАЗ

РАЗВАГІ ПАСЛЯ АДНОЙ СУСТРЭЧЫ

«Мы жывём у эпоху апошняга нацыянальнага адраджэння не толькі ў Беларусі, але і ў Расіі, і ў іншых краінах», — гэтыя словы сталі, бадай, лейтматывам выступлення доктара філасофскіх навук Уладзіміра Конана на сустрэчы кіраўніцтва Скарынаўскага цэнтра з Мінскім культурна-асветніцкім таварыствам рускай культуры «Русь». Сустрэча адбылася 16 чэрвеня г. г. у абласной бібліятэцы імя А. С. Пушкіна. Папраўдзе, тром дактарам навук з Нацыянальнага навукова-асветнага цэнтра імя Ф. Скарыны, — а поруч з У. Конанам выступалі і адказвалі на пытанні дырэктар установы А. Мальдзіс і яго намеснік В. Рагойша, — у аўдыторыі, настрой якой, калі без іншаказання, можна ахарактарызаваць няйначай як насцярожана-варожы, — пачувалася нялёгка. І каб не даволі строгае вядзенне сустрэчы старшынёй «Русі» Г. Уласавым, дык мерапрыемства магло б лёгка распасціся на некалькі імправізаваных мітынгаў у розных кутках залы. Народу, дарэчы, прыйшло шмат, і не толькі рускіх, але і беларусаў.

Зрэшты, пачалося ўсё досыць спакойна, з аповяду А. Мальдзіса пра дзейнасць Скарынаўскага цэнтра. Але калі пачаліся пытанні з залы, то госці іншым момантам нагадвалі... так бы мовіць, першахрысціян, кінутых на арэну з ільвамі... Не даламаглі і запэўніванні В. Рагойшы, што яго цешча — з Сібіры, а жонка У. Конана жыве ў Маскве... «Белорусская нация избрета великими большевиками», «белорусский язык не вышел за рамки диалекта»; «белоруссизация высшего образования станет гибелью образования вообще», — вось толькі некаторыя лабавыя пытанні-сцвярджэнні, што прагучалі з залы. Здаецца, набор звыклых, традыцыйных нават, але, мне падаецца, такое частае яго паўтарэнне не дазваляе адмахнуцца ад гэтай з'явы як «чарговай праявы

шавінізму». За гэтай з'яваю, на мой погляд, стаіць нешта іншае. Што?

Гэта — не ўстрывожанасць «экспансіяй» беларусаў, а хутчэй, трывога за ўласны лёс. Задаючы беларусам пытанне: «Чаму вы не хочаце быць падобнымі на нас?», — прадстаўнікі іншых народаў, што жывуць на нашай зямлі, турбуюцца болей самазахаваннем, чым аднаўленнем у поўным аб'ёме свайго ранейшага становішча.

Мабыць, няварта забывацца, што беларускаму адраджэнню накіравана ісці побач з адраджэннем расійскім, польскім, яўрэйскім, татарскім і г. д., — прычым ісці не паралельнымі курсамі, а хутчэй, складанымі крывымі, якія штотараз перасякаюцца, — раўніва назіраючы адно за адным і ствараючы моманты напружанасці. Вось і атрымліваецца, што калі нядаўна Старшыня Вярхоўнага Савета Беларусі С. Шушкевіч выказаўся неяк за неабходнасць «дэрусіфікацыі» рэспублікі, рахунак за гэта выказванне быў выстаўлены на памянутай сустрэчы гасцям.

Думаю, А. Мальдзіс справядліва ацаніў нядаўнюю публікацыю ў штотдзённым друку пытанняў і адказаў па беларускай гісторыі. Сама форма «пытання-адказ» нясе на сабе пэўны налет правакацыйнасці, а «тэлеграфны» стыль выкладу непазбежна паніжае навуковы ўзровень публікацыі. Спробу стварыць буквар па гісторыі вялікай удачай не назавеш...

Стваральнікі Скарынаўскага цэнтра ўвогуле не навічкі ў справе прапаганды беларускай мовы, гісторыі, культуры і цудоўна ведаюць той парадокс, што праводзіць гэтую работу ў самой Беларусі шмат цяжэй, чым за яе межамі... Але, мабыць, для 2 млн. небеларусаў растлумачыць сутнасць беларускага нацыянальнага адраджэння не менш важна, чым для 8 млн. саміх беларусаў. І ці варта

замоўчваць катэгорыю рускамоўных беларусаў — не з Сібіры, а карэнных, сялянскага паходжання, з пэўнай і самасядомасцю, выхаванай шматразовым запаўненнем у анкетных дакументах графы «нацыянальнасць»? Галоўнае адрозненне Беларусі ад Расіі ў тым, што ў нас няма свайёй Сібіры. У расійскай гісторыі пытанне са «шкодлівымі» грамадскімі элементамі вырашалася проста — высылкай за Уральскія вышы. Няма чалавека — няма праблемы. Баюся, у нас гэтак не атрымаецца...

Скарынаўскі цэнтр у свайёй дзейнасці абапіраецца на лепшыя традыцыі Інбелкульту і нават збіраецца канчаткова пераехаць у колішні будынак. Можна, варта ўспомніць, што пры Інбелкульту актыўна працавалі нацыянальныя аддзелы і сектары: польскі, яўрэйскі, літоўскі. Рускага, праўда, не было, але сёння, мабыць, іменна з яго арганізацыі трэба пачаць /як не трэба затрымлівацца з утварэннем і астатніх/. Існуе, безумоўна, фінансавое пытанне, але тут ужо справа гонару Масквы, Варшавы і Вільні — прафінансаваць адпаведныя даследаванні.

І яшчэ адно меркаванне — палітычнае. Неўзабаве выбары. Аднак ці часта палітычныя партыі і сілы глядзяць на нацыянальныя меншасці ў Беларусі не як на дэстабілізуючы фактар, а як на патэнцыйнае складнік свайго палітычнага поспеху? Вядома, Амерыка нам не ў прыклад, але варта прыгледзецца, як уважліва прэтэндэнты на прэзідэнцкае крэсла ўлічваюць настроі нацыянальных дыяспар. У апошнія дзесяцігоддзі менавіта іх галасы сталі важным фактарам у выбарчым спаборніцтве. Наўрад ці будучым беларускім парламентарыям і будучаму Прэзідэнту Рэспублікі Беларусь хопіць «чыста» беларускіх галасоў.

А. К.

ЁСЦЬ ТАКАЯ ЦАРКВА

Адкрыты ліст Старшыні Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь Шушкевічу С. С., Старшыні Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь Кебічу В. Ф., Міністру замежных спраў Рэспублікі Беларусь Краўчанку П. К.

Ужо тры гады, як у Беларусі пачалі стварацца Грэка-Каталіцкія /уніяцкія/ рэлігійныя абшчыны. Сёння іх ужо каля 15. І вось калі ў нашай краіне востра стаіць праблема адраджэння духоўнасці і нацыянальнай культуры, вернікі-уніяты не могуць не выклікаць сімпатый свайго беларускасцю і патрыятызмам. У той час, як у рыма-католікаў і праваслаўных лічаныя абшчыны і вернікі паслугоўваюцца беларускай мовай, усе уніяцкія святары, абшчыны і

вернікі ўжываюць толькі беларускую: «... Багаслужба, і ў проповедзях, і ў жыцці».

Аднак уніяцкая Царква нават не мае сваіх храмаў, апроча сціпрых капліцак у Мінску і Старых Дарогах, дзе ад задухі людзі на Службах часам губляюць прытомнасць. Не хоча заўважаць гэтую, выключна беларускую, Царкву і Ватыкан: ужо два гады уніята марна просяць прызначыць ім Біскупа ці Адміністратара.

Таму мы просім Вас:

Рэлігія

АНТЫУТОПІЯ — 1994

«Праўда — гэта хлусня!» — сцвярджаецца ў вядомым оруэлаўскім творы. У адносінах жанру антыутопіяй з'яўляецца і фельетон у пятым нумары газеты «Европейское время» пад назвай «Ночь в штаб-квартире СНГ».

Карцінка недалёкага будучага атрымалася досыць страшэнная: расійскія танкі займаюць Мінск, дэсантнікі на Крашчакі, міністры абароны трох дзяржаў падпісваюць новую саюзную дамову.

У фельетоне-аднаактоўцы дзейнічаюць міністры абароны Расіі, Беларусі і Украіны, каардынатар СНГ Каратчэня, прывід Ельцына і голас Шушкевіча. Станоўчыя герояў тут няма. Грачоў — хам, Казлоўскі і Марозаў —

згоднікі і падхалімы, Каратчэня выступае ў ролі пасрэдніка і інфарматара, Ельцын — напышлівы дэмагог, Шушкевіч увогуле прадстаўлены ідыётам. Самі памяркуецца, як можна не паздэкавацца з героя, які ў драматычны момант аднаўлення былога СССР упарта паўтарае з-за тэцы «Живе Беларусь!» /так у тэксце/.

Адзіны станоўчы герой гэтай плюгавенькай п'ескі — мабыць, сам аўтар. З вышынй становішча «над схваткай» ён цешыцца ўласнай дасціпнасцю /дарэчы, вельмі і вельмі сумніцельнай/ ды не хавае шчырай пагарды да ўсіх гэтых «маскалёў», «халлоў», «бульбянікаў»... Яго палітычная пазіцыя, простая,

І. Праз Міністэрства замежных спраў паскорыць вырашэнне пытання аб Біскупы для грэка-католікаў Беларусі. Тым больш, што з Ватыканам ужо ўсталяваны дыпламатычныя адносіны, а уніята, як і іншыя грамадзяне краіны, маюць права на абарону сваіх правоў з боку дзяржавы.

2. У выкананне пастановы Мінгарвыканкама /Пракакол N 26 ад 18.XII.1991 г./ паскорыць перадачу Уніяцкай Царкве будынка былога касцёла св. Язэпа на вуліцы Кірылы і Мятода, 4 у Мінску.

З павагай: **В. Быкаў, Ю. Хадыка, А. Марачкін, А. Мальдзіс, З. Пазняк, У. Конан, Р. Бардулін, Р. Гарэцкі, М. Купава, М. Маркевіч, У. Арлоў, Ю. Беленькі, А. Грыцкевіч, М. Кляшторная, М. Міцкевіч, В. Рагойша, А. Сідарэвіч**

«як мычанне», праглядваецца ў выразях тыпу «демократический наркотик», у ківаннях на сакратароў ЦК, якія «заварылі кашу», і ў непрыхваванай нянавісці да ўсялякіх там суверэнітэтаў. Персонажы нафта не прыкрыешыся — усё роўна выдасць знаёмая, базарна-беспардонная манера пісьма. Падобны тон можна сустрэць яшчэ на Камароўцы, дзе лаюцца падчас не столькі са злосцю, колькі з асалодай ад самавыяўлення.

...Няма гарай, калі з «арыстакрата духу» перыядычна вылазіць нахабны камплексуючы плебей ды прылюдна круціць дулі ўсяму добраму люду. Застаецца хіба вывесіць лозунг на будынку гасцініцы «Свіслач», дзе знайшло прытулак «Европейское время»: «Гонар — гэта ганьба!»

ЛІМАВЕЦ

Палеміка

НАПЕРАД — З ПЯСОЧНІЦЫ! альбо НЕШТА ПАДОБНАЕ МЫ ЎЖО ЧУЛІ...

Салідныя штодзённыя газеты не часта цешаць чытача артыкуламі-роздумамі пра светапогляд і ідэалы, дзяржаву і культуру, «духоўныя тупікі» і культурныя «пясочніцы»... Таму з вялікай цікавасцю прачытаў у «Советской Белоруссии» за 13 мая г.г. артыкул А.Савіцкага «Адкуль гэты тон, альбо Некаторыя роздумы пра смерць культуры». Не прыйшліся аўтару публікацыі Сяргея Дубаўца і Юрася Залоскі ў «Ліме» — «Смерць культуры» і «Перад чыстым лістом» адпаведна; выклікалі яны і аўтара «адчування духоўнага тупіка»...

Але папраўлюся: нешта аўтар у тых публікацыях і адзначыў. Напрыклад, занепакоенасць станам беларускай культуры ў сучасных умовах, якую выказалі абодва лімаўскія аўтары. Аднак тое, што для іх стала толькі фіксацыяй пэўнага стану, паўзы, якую трэба пераадолець, А.Савіцкім успрынята як рэквіем беларускаму Аджраджэнню ўвогуле. Дальбог — кожны, мабыць, чуе тое, што хоча пачуць.

У артыкуле ёсць некалькі цытат з разумных кніг разумных аўтараў. Відаць, разважаючы пра культуру, безгэтага абыйсціся нельга. Прывяду цытату і я. Фрыдрых Ратэль, бацька геапалітыкі: «Наша размовае і культурнае развіццё, усё тое, што мы называем прагрэсам цывілізацыі, можна параўнаць хутчэй з ростам расліны, чым з свабодным узлётам птушкі. Мы заўжды будзем заставацца звязанымі з зямлёй; галінка можа расці толькі на ствале» /фундаментальная праца «Народазнаўства»/. Гэта да пытання пра абгрунтаванасць ці неабгрунтаванасць апоры беларускай культуры на сялянскім карані. І яшчэ адна цытата, яе ж: «Агульнае самавалоданне і агульныя інтарэсы ствараюць дзяржаву. Але найперш тут выяўляецца ўлада». А гэта — да пытання пра дужа ўраўнаважанага А.Савіцкага «адлучэнне» дзяржавы ад культуратварэння, прыхільнік якога Ю.Залоска. Чаму, дарэчы, яго на гэтай падставе назвалі большавіком — зразумець цяжка. Затое свае думкі пра ўзаемаадносінны дзяржавы і культуры А.Савіцкі парупіўся выказаць ясна: «Дзяржава — гэта частка культуры і яго /? — А.К./ структуры. Культура павінна быць, у сваю чаргу, сферай сур'ёзнай дзяржаўнай палітыкі».

Што ж, у свой час Мао-Цзэдун сцвярджаў, што вінтоўка нараджае ўладу. Падобна, сёння А.Савіцкі спрабуе запэўніць нас, што ўлада нараджае культуру. Ды нешта падобнае мы дзесь ужо чулі...

КУЛЬТУРА НИКОЛІ, НИКОМУ І НИЧОГА НЕ ПАВІННА. Затое мы — даўжнікі культуры. Сплаціць доўг культуры мы зможам, толькі ўключыўшыся ў культурны працэс, дабудовачы культуру. Дзяржава ж нязвольная рабіць культуру, як бы яна ні называлася — таталітарная ці дэмакратычная, нацыянальная ці савецкая. Найбольшае,

што можа зрабіць дзяржава — гэта праявіць культурную ініцыятыву. Але ажыццяўляць яе ўсё роўна будзе не дзяржава, а творца. Глыбінны сэнс суадносін культуры і дзяржавы робіцца зразумелым, калі спраецываецца іх на ўзровень асобы. Мастак і ўлада — вось гэты ўзровень. Культура — гэта заўжды асоба, асоба таго, хто яе робіць, і таго, хто яе успрымае. Узаемаадносінны між гэтымі асобамі і ёсць нешта іншае, як культурны працэс.

У поўную процівагу культуры, заснаванай на асабовым пачатку, дзяржава вызначаецца нівеліроўкай асобы. Перад культурай мы не роўныя, перад дзяржавай — роўныя мусім быць. Перад яе законам, грашмыма, сістэмай кіравання і г.д. Культура ствараецца і спажываецца індывідуальна, — нават калі кінафільм рабілі пяцьсот чалавек і ў кіназале яго глядзяць таксама пяцьсот чалавек, гэта — узаемаадносінны не аднаго да аднаго, а пяцісот да пяціста, — дык дзяржава акумулюе ўладныя памкненні «маса» і ў сваёй дзейнасці аперыруе «масамі». Дзяржаўны закон, выпрацаваны для аднаго чалавека, уявіць немагчымы; зварот культуры да чалавека — заўжды глыбока індывідуальны.

Дык была ці не было ў нас культуры апошнія 70 год? Як не склаўся феномен «савецкай чалавек», гэтак жа хімерай аказалася і паняцце «савецкая культура». Так, у пэўных ідэалагічных інтарэсах выкарыстоўваліся культурныя формы: палітызацыя культуры паспрыяла стварэнню за кароткі час яе інфраструктуры. Але была істотна звужана прастора магчымых культурных ініцыятыў. Крах, аднак жа, пацярпела не культура, а дзяржаўная палітыка кіравання ёю. Важнейшыя культурныя з'явы пачалі ўзнікаць на суперак і па-за афіцыйнай, «дзяржаўнай» культурай.

Серп і молат савецкай улады аднолькава моцна ўдарылі і па эканоміцы, і па культуры.

У выніку мы маем, з аднаго боку, распад дзяржаўнай эканомікі і культуры, з другога — ценявую эканоміку і нонканфармісцкую культуру. Здаецца, сёння ўжо ўсім зразумела, што дзяржава аказалася няздольнай да татальнага кіравання эканомікай, і не забяспечыла мінімуму правоў і свабод сваім грамадзянам. Эканоміка апынулася занадта сур'ёзнай справай, каб цалкам даверыць яе дзяржаве. Мяркую, што культура — справа не менш сур'ёзная, каб цалкам аддаць яе ў рукі дзяржавы. Калі дзяржаўны карабель пацёк і, барані Божа, можа пайсці на дно, — варты разгрузіць яго ад непаспелых функцый. Ад гэтага выйграюць і дзяржава, і культура.

Можна толькі вітаць, калі дзяржава выступае ў якасці гаранта развіцця культуры і стварае для гэтага спрыяльныя ўмовы: праз падаткі, датацыі, стыпендыі і прэміі, развіццё адукацыі і друку, урэшце — праз дзяржаўны заказ. Але любыя прэтэнзіі дзяржавы на самую культурную творчасць, на культурны працэс — беспадстаўныя. Дзіўна, калі адначасова з раздзяржаўленнем эканомікі будзе працягвацца адзяржаўленне культуры...

«Так, мы, трыццацігадовыя, згубленае пакаленне...», — скуруна бядуе А.Савіцкі. Але ці варты ўласную разгубленасць пераносіць на стан усёго пакалення? «Разважаючы пра культуру, што можна супрацьпаставіць хоць бы таму звар'яцеламу бульдозеру тэлеканала «Астанкіна»? — працягвае бедаваць аўтар. Парано, як раўналетку: можна проста націснуць на кнопку выключальніка тэлевізара.

... Спадкаемцы прататалітарнай культуры кажуць: «Любіце дзяржаву — крыніцу культуры». Але за што мне яе любіць? За марную надзею, што яна калі-небудзь палюбіць тых грамадзян, якія ў ёй жывуць? Можна, хоціць глядзець на дзяржаву, якая «добрага дзядзьку», які вызначыць і задаворціць усё нашы патрэбы — ад матэрыяльных да духоўных?»

Аўтар цвердзіць пра «рэальнае культурнае будаўніцтва». Узгадваецца аскепак знаёмай трыяды: індустрыялізацыя, калектывізацыя, культурная рэвалюцыя... Гэтым пераможам? Аўтар як бы папярэджае: «Не плій у дзяржаўную студию, калі хочаш, каб табе дазволілі пагуляць у пясочніцы культуры». Дык што ж, назад, да дзяржавы? Ды не — наперад, да культуры!

Андрэй КІШТЫМАЎ

СВЯТА МАЦІ БОСКАЙ БУДСЛАЎСКОЙ

Будслаў — старадаўняе мястэчка, якое славіцца прыгожым касцёлам Узнясення Марыі і цудатворным абразом Маці Боскай. Упершыню гэты мясціны ўзгаданы ў дакументах 1504 г., калі вялікі князь Літоўскі Аляксандр Ягелончык падараваў тутэйшую Маркаўска-матыцкую пушчу Віленскаму бернардынскаму кляштару. Манахі-бернардыны пабудавалі на гэтым месцы невялікую каплічку і некалькі драўляных будаў як часовае жылло для тых, хто займаўся распрацоўкай лесу. Ад тых будаў і пайшла першая назва Будслава — Буда.

З бегам часу да бернардынскай каплічкі і будаў у лесе пацягнуліся навакольныя людзі, і тады ашмянскі земскі суддзя Карэйва пабудоваў у 1598 годзе ў Будзе касцёл, які ў 1600 годзе быў асвечаны ў гонар Візітацыі Прасвятой Дзевы Марыі.

У 1633 годзе, у часы, калі настаяцелам Віленскага бернардынскага кляштару быў Фларыян Калецкі, пачалося будаўніцтва першага мураванага касцёла, які праз дзесяць гадоў быў урачыста асвечаны.

Адразу пасля завяршэння будаўніцтва ў 1643 годзе распачаліся працы па стварэнні галоўнага алтара, якія скончыліся ў 1651 годзе. Галоўны алтар ураджаў сучасным ладом скульптур, калон, дэкору нішаў і канелюраў, витанчаным колеравым рашэннем. Алтар стварылі майстры высокай кваліфікацыі, якія ведалі найноўшыя дасягненні еўрапейцаў у справе стварэння драўлянага дэкару. Іх рукамі было выканана ўпрыгожанне канелюраў калон дробным «бягучым» арнаментам — флемаванымі шлячкамі, якія вырабляліся на спецыяльных прыстасаваннях, распрацаваных фламандцамі ў першай палове XVII стагоддзя. Невыпадкова алтару надавалася такая ўвага. Ён спецыяльна ствараўся для цудатворнага абраза Маці Боскай, які карыстаўся вялікай павагай сярод вернікаў і быў вядомы ва ўсім княстве. У 1650 годзе ў Вільні выйшла кніжка езуіта Войцэха Віона Калювіча, у якой аўтар сярод іншых адзінаццаці цудатворных абразоў называе і абраз Маці Боскай у Будзе.

Гэты абраз намалюваў на тканіне памерам

70 x 75 см невядомы мастак у 1612—1649 гадах. Змешчаны ў цэнтры галоўнага алтара, у якім кампазіцыя, прапорцыі, дэкор і сэнсавы змест скульптур як бы падрыхтоўвалі да сустрэчы з цудам, абраз прыцягваў вернікаў не толькі з ваколіц, але і з усіх куткоў Беларусі і Літвы. Варты адзначыць, што зацкаўленасць і павага да абраза мелі не толькі католікі, але і прадстаўнікі іншых хрысціянскіх канфесій. Кожны цуд, звязаны з Маці Боскай Будслаўскай, выклікаў новую, больш магутную хвалю пілігрымаў, а штогодні фэст захлынаў Будслаў вернікамі, якія пранулі цудаў. Старыя мury не змяшчалі ўсіх жадаючых звярнуцца да Маці Боскай. Наспела неабходнасць будаўніцтва новага касцёла. У 1767 годзе быў закладзены кутны камень будучага касцёла, які намаганямі настаўляе Будслаўскага кляштару бернардынаў Канстанціна Пэнса і на ахвяраванні дабрадзеяў быў пабудаваны і асвечаны ў імя Узнясення Марыі ў 1783 годзе. Гэты касцёл з яскравымі рысамі віленскага барока ўзбагаціў Беларусь яшчэ адным помнікам сакральнай культуры, які захававуся да нашых дзён. У новы касцёл папярэдняга /ад XVII стагоддзя/ святыня была ўведзена як капліца св.Барбары, а для кампазіцыйнага ўраўнаважання насупраць была пабудавана захрысція з бібліятэкай і архівам. Пад апекай Маці Боскай Будслаўскай пры касцёле плёна працавалі парафіяльная і музычная школы, гурталавацца моладзь, лучыліся вернікі.

Беглі гады, адыходзілі стагоддзі. Час і людзі настолькі пашкодзілі абраз, што наспела неабходнасць рэстаўрацыі, якую здзейсніў мастак-рэстаўратар Віктар Лукашэвіч. Сёння адноўлены абраз праманее боскім святлом і адорвае вернікаў узмацнёнай верай, надзеяй і радасцю.

Сёлета, 2 ліпеня, які і заўжды, збяруцца вернікі на фэст. Рыхтуецца даволі вялікая група пілігрымаў, якія пешшу пройдуць да Будслава. Састарэлыя змогуць паехаць аўтобусам, цягніком.

Тацяна МАЛІНОЎСКАЯ

г.Гародня

ПАДЗЯЛЯЮЧЫ НАШ БОЛЬ

...І зноў адчуваю зайздрасць, зразумелую кожнаму, хто хоць калі сутыкаўся з непаваротлівай, па руках і нагах скручанай савецкай выдавецкай практыкай. Зноў бачу прыклад, што выпуск кнігі, дарога яе ад аўтаравай ці ўкладальніковай заяўкі ў выдавецтва да з'яўлення аддрукаванага, адзетага ў вокладку ёмішча думак, пачуццяў, звестак — працэс неабавязкова, сама меней, рэдагавання, паліграфічнага выканання. Як у нас тое колькі часу было і застаецца цяпер.

Здаецца, зусім нядаўна я з імі ў Мінску пазнаёміўся, з гэтымі сімпатычнымі нецмамі з Брэмена. Спачатку з архівам доктарам Андрэасам Ропке і евангелічным пастарам Луісам Фердынандам фон Цобельтыцам — група, з якой яны прывязджалі, цікавілася і гарой нашых цяперашніх праблем, і незабыўным болей перанесенага нашым краем у вайну, у прыватнасці, трагедыям мінскага гета. Трошкі пазней з псіхатэрапеўтам і журналісткай Інгрыд Шэфель, якая прымала ўдзел ва ўрачыста-жалобным адначэзні мінчанамі ўгодкаў адной з самых крывавых акцый у мінскім гета — пагрому 2 сакавіка 1942 года.

Здаецца, толькі-толькі пашанцавала мне пакарыстацца іхняй гасціннасцю — папачкаць ім у рукі калі спіхастых старадаўніх будынін горада, слыннага ва ўсім свеце, як радзіма вяселых музыкантаў з неўміручай казкі Гаўфа. Разам з жонкай, журналісткай Ганнай Краснаперкай, аўтарам кніжкі «Пісьмы маёй памяці» — пра перажытае ёю дзяўчом за дротам мінскага гета, былі мы запрошаны ў Германію на дні, калі там праходзілі ўшанавальныя мерапрыемствы з нагоды 50-годдзя з пачатку дэпартацыі нямецкіх яўрэяў на знішчэнне ў канцлагерах акупаванай вермахтам Заходняй Еўропы, у тым ліку ў так званым зондэргета ў Мінску. Пачуўшы, што аўтарка гэтай прачытанай ім у нямецкім перакладзе беларускай кніжкі будзе ў Брэмене, сюды пад'ехаў, каб з ёю пазнаёміцца, Гайнц Розенберг, чалавек блізкага лёсу. Цяпер ён нью-йоркскі прадпрыемльнік, але канярам з Гамбурга, юнаком быў павезены адтуль на смерць у Мінск, зазнаў п'якельнае, цудам уратаваўся, і таксама напісаў пра сцэрпленне ў юнацтве кніжку.

А не мінула з тых знаёмстваў года — і з Брэмена атрымалі мы аб'ёмісты зборнік, назву якога «Es geht tutsächlich nach Minsk» я пераклаў для сябе «Тое, што было ў Мінску» — кваліфікаваныя знаўцы мовы арыгінала пераклалі б мо інакш, лепш. І ў пераліку людзей, якімі вартнае, уражлівае выданне

падрыхтавана, з прыемнасцю прачытаў поруч з іншымі іменамі сваіх новых знаёмых. Розенберг напісаў прадмоўку. Цобельтыца распавядае пра ўбачанае і ўведанае ў часе і з нагоды залеташняй да нас у рэспубліку паездкі. Ропке выступае са словам пра Ганса Франка — аднаго з лічаных брэменцаў, каму выпала на долю прайсці праз галгофу мінскага зондэргета і застацца жывым. Шэфель — аўтарка апублікаваных у зборніку фатаграфій.

У падназве зборніка гаворыцца, што яго тэксты і матэрыялы — пра дэпартацыю брэменскіх яўрэяў у лагер смерці ў Мінск, праведзеную гітлераўцамі ў лістападзе 1941 года. Гэта ў ім сапраўды асноўнае. Друкуюцца імяны, даты нараджэння, ранейшыя брэменскія адрасы гаротнікаў, што ў адпаведна праскрыпцыйныя спісы былі тут уключаны. Друкуюцца рэзюмэ выканаўцаў — як злачынства ажыццяўлялася. Друкуюцца сведчаныя тых, хто бачыў на ўласныя вочы, што з сябе ўяўляла мінскае зондэргета — спецыяльнае гета для яўрэяў, прыгнаных з Германіі і захопленых ёю краін. То пісьмы вязняў, адасланых некай з Мінска ў родны горад былым суседзям. То фрагменты з кніжак згаданых Г.Розенберга, Г.Краснаперкі, незгаданых К.Левенштэйна, П.Коля.

Але ў полі спагадлівай увагі ўкладальнікаў і аўтараў зборніка не толькі «яўрэйскай дзялянка» крывавай трагедыі Беларусі ваеннай часіны. Пераклічка бомаў Хатыні, бязлітасная гаркота экспанаванага ў нашым музеі Айчынай вайны, пачутае ад жанчын і мужчын з колішніх беларускіх «вогненніх вёсак» — і гэта ў зборніку ёсць. І таксама наша сённяшня чарнобыльская бяда, якой непрытворна трыываюцца і Германія, і яшчэ дзяржавы наўкруг нас.

Пасляваеннымі дзесяцігоддзямі нямецкае грамадства выракальна судзіць фашысцкае мінулае сваёй айчыны, адчувае тыя дванаццаць гадоў яе гісторыі, як ганебную чорную пляму. Гэты зборнік, выданы ў Брэмене, — яшчэ адно таму пацвярджэнне.

Уладзімір МЕХАЎ

«Круты стол» ЛіМа

Вальтэр гаварыў, што вялікім грамадскім узрушэнням звычайна спадарожнічаюць вошы, пацукі і шарлатаны. Праецыруючы гэтыя словы знакамітага філосафа на сённяшні дзень, мы з палёгкай павінны канстатаваць, што ад першых двух «спадарожнікаў» краіна, дзякуй богу, пакуль што пазбаўлена. Што тычыць шарлатанай, дык тут Вальтэр, здаецца, меў рацыю — у нас цяпер з'явілася незлічона армія рознага гатунку магаў, чараўнікоў, шаманаў, астралагаў, ілжэпракоў, «празарліўцаў», лекараў, многія з якіх, карыстаючыся фактычным безуладдзем, адчуваючы поўную сваю беспакаранасць, распачалі сапраўдны псіхічны тэрор, няспынна памнажаючы колькасць сваіх ахвяр.

Кажуць, што хворыя грамадства нараджае хворыя рэфлексы. Ці не гэтым тлумачыцца неадольная прага цудаў, якая літаральна ўзяла ў палон тысячы грамадзян нашай посткамуністычнай і постатэістычнай дзяржавы? Чым жа іншым выкліканы шматмільённыя тэлеаўдыторыі ў час выступленняў «славутих» магаў Кашпіроўскага, Чумака, Глобы, якія, на жаль, маюць нямаля прыхільнікаў і паслядоўнікаў і на Беларусі. Ці не сведчыць усё гэта пра глыбокі і сур'ёзны крызіс у грамадстве?

Асабліва моцна эксплуатаецца рознымі лекарамі натуральны клопат кожнага чалавека пра сваё здароўе. Асабліва, калі яно ў яго не вельмі моцнае. Можна, вядома, вытлумачыць зьвяртанне каторага хворага да вядомай народнай лекаркі бабкі Хвядоры яго нізкім культурным узроўнем, верай у забабоны, але ж можна — і глыбокім расчараваннем, расчараваннем, заўважым, абгрунтаваным, у нашай сістэме аховы здароўя, яшчэ надаюна, паводле афіцыйнай прапаганды, лепшай у свеце, а на самай справе, як аказалася, няздольнай забяспечыць якаснае медыцынскае абслугоўванне грамадзян.

Існаванне вялікай колькасці самадзейных лекараў /не ўсе з іх, заўважым з'яўляюцца свядомымі шарлатанамі/ ставіць пытанне аб сціснанні навуковай медыцыны, якая ў нас з'яўляецца афіцыйна дазволенай, і так званай парамедыцыны, што грунтуецца на выкарыстанні некаторых мала вывучаных псіхафізічных асаблівасцей чалавека.

Урач і экстрасенс: праціўнікі ці саюзнікі? Няпростаму гэтаму пытанню была прысвечана сустрэча за «крутым сталом» «ЛіМа». За ім сустрэліся: Валянян Кандрашанка — загадчык кафедры псіхатэрапіі Беларускага дзяржаўнага інстытута ўдасканалення ўрачоў, доктар медыцынскіх навук, прафесар; Валянян Шалкевіч — намеснік дырэктара Беларускага навукова-даследчага інстытута нейралогіі, нейрахірургіі і фізіятэрапіі, доктар медыцынскіх навук, прафесар; Яўген Чарствой — загадчык кафедры паталаганатоміі Мінскага медінстытута, старшыня рэспубліканскага Савета навуковых медыцынскіх табарыстаў, доктар медыцынскіх навук, прафесар; Віталь Сякун — загадчык аддзела сацыяльнай псіхалогіі Інстытута сацыялогіі АН Беларусі, доктар псіхалагічных навук; Аляксандр Ваяводскі — старшы навуковы супрацоўнік Інстытута сацыялогіі АН Беларусі, кандыдат псіхалагічных навук; Мікалай Важнік — намеснік начальніка Галоўнага ўпраўлення медыцынскай дапамогі насельніцтву Міністэрства аховы здароўя Беларусі; Любоў Баркова — галоўны юрысконсульт Міністэрства аховы здароўя; Віталь Смыслоў — галоўны ўрач рэспубліканскага цэнтра «Здароўе»; Канстанцін Сялячонак — кіраўнік цэнтара псіхадасканалення; Васіль Конанцаў — прэзідэнт беларускай асацыяцыі экстрасенсаў, ганаровы доктар навук Акадэміі фізічнай культуры і спорту; Валеры Лістратаў — віцэ-прэзідэнт беларускай асацыяцыі экстрасенсаў, Міхась Замскі — рэдактар аддзела публіцыстыкі «ЛіМа».

Ніжэй змяшчаем скарачаны магнітафонны запіс гутаркі за «крутым сталом».

В. Шалкевіч. — Я лічу, што экстрасенсорныя павышае ахоўныя функцыі арганізма і, наогул, аказвае на хворых моцнае псіхалагічнае ўздзеянне, што спрыяе хутчэйшаму выздаравленню. Праўда, заўважу, станючае псіхалагічнае ўздзеянне на хворых могуць аказваць не толькі экстрасенсы. Нейрахірургічнае аддзяленне нашага інстытута апошнім часам наведваюць манахіні, якія даглядаюць хворых, падоўгу гутараць з імі і, як засведчыў галоўны нейрахірург Федар Васільевіч Аляшкевіч, у выніку такіх кантактаў да многіх з хворых вярнуўся душэўны спакой, а гэта, вядома, спрыяе іх лепшаму самаадчуванню.

Даруйце за гэтае нязмушанае адступленне, але, вяртаючыся да тэмы нашай сённяшняй сустрэчы, хачу выказацца адназначна: як неўрапатолаг, я супраць таго, каб экстрасенсы самастойна лячылі людзей. Нагадаю адзін нядаўні трагічны выпадак. Літаральна перад самай аперацыяй па выдаленні злаякаснай пухліны ў 21-гадовага маладога чалавека яго бацькі настаялі на тым, каб хлопца выпісалі дамоў, настаялі па патрабаванні «народнай

сваё ўздзеянне на хворых на вялікай адлегласці, не будучы з імі знаёмымі, не бачачы іх у вочы? Вы самі ў гэты верыце?

В. Конанцаў. — Вы думаеце, немцы працягвалі б са мною супрацоўніцтва, калі б не бачылі станоўчых вынікаў?

Я. Чарствой. — Пакіньце ў спакоі немцаў, яны далёка, давайце спусцімся на нашу зямлю.

В. Конанцаў. — Пад эгідай Беларускай інжынернай акадэміі, дзе я з'яўляюся акадэмічным саветнікам, мы пачынаем сур'ёзныя даследаванні з анкалагам прафесарам Мураўскай. Яе метады лячэння анкалагічных хворых грунтуецца на жорсткім абраменьванні, якое, часам, выклікае алекі, рубцы, раны. Мая задача — экстрасенсорным уздзеяннем зняць у гэтай катэгорыі хворых болі. Калі я быў у Мюнхене, я атрымаў ад Мураўскай тэлекс наступнага зместу: «Рак мяккіх тканін левага ядра, метастазы ў печані, хрыбетніку. Жанчына, 30 гадоў». Пасля сеанса, як пацвердзіла Мураўская, стан хвора прымётна палепшыўся. Вось і сёння ў мяне чарговы

вы не будзеце спрачацца, што такая навука існуе.

М. Замскі. — Каб не паказацца невукам, не буду...

Я. Чарствой. — Ну, а калі патрабуецца тэрміновае медыцынскае ўмяшальніцтва, дык што — чакаць, пакуль планета павернецца?

В. Лістратаў. — У гэтых парадах маюцца на ўвазе хранічныя хваробы.

Я. Чарствой. — Цукровы дыябет таксама хранічная хвароба, якая часта патрабуе штодзённага прыёму інсуліна, інакш наступіць кома. Ці мо ёсць дні, калі планеты паказваюць, што інсулін прымаць неабавязкова? Але не адказвайце мне, я ўпэўнены, што вы выкруціцеся і тут. Мяне цікавіць іншае. Чаму вам, радыёінжынеру, замест таго, каб удасканалівацца ў сваёй прафесіі, хочацца лячыць людзей гукамі, даваць ім «медыцынскія парады», якія, улічваючы вялізную радыёаўдыторыю, перад якой вы выступаеце, нічога, акрамя шкоды, прынесці не могуць? Я толькі магу абуралася безадказнасцю кіраўніцтва Беларускага радыё, якое прадастаўляе мікрафон для такіх мэт. Нужо

УРАЧ І ЭКСТРАСЕНС: ПРАЦІЎНІКІ ЦІ САЮЗНІКІ?

лекаркі» бабкі Хвядоры, якая раней яго лячыла. Яна гарантвала выздаравленне хлопца ў тым выпадку, калі яму не будуць рабіць аперацыі, ну, а калі яна памыліцца, і хворы ўсё-такі памрэ, дык ляжа разам з ім у магілу. Хлопца забралі і праз сем гадзін ён памёр...

В. Конанцаў. — Некалькі слоў пра нашу асацыяцыю экстрасенсаў. Яна аб'ядноўвае больш за сто чалавек, якія або сапраўды валодаюць экстрасенсорнымі здольнасцямі, або лічаць, што валодаюць імі. У асацыяцыю ўваходзяць таксама народныя лекаркі, астралагі, празарліўцы і г. д. Прызнаюся, пакуль што ў нас няма ўзаемапаразумеў з урачамі. У многім гэта тлумачыцца, мякка кажучы, скептычным стаўленнем органаў аховы здароўя да экстрасенсорных метадаў лячэння.

Асабіста я сваю лячэбную практыку буду на сур'ёзнай аснове. Больш я чатыры гады назад у стварыў у Германіі ў Мюнхене бюро, якое працуе ва ўзаемадзеянні з паліклінічай доктара Пфайфера. Адтуль мне ў Мінск кожны тыдзень прыходзяць тэлексы з указаннем полу, узросту і дыягназу хворага, на якога я павінен уздзейнічаць. За ходам лячэння назіраюць нямецкія ўрачы, карэктуючы маё экстрасенсорнае ўздзеянне. Напрыклад, я атрымліваю тэлекс, у якім паведамляецца, што для лячэння астмы халіла двух сеансаў замест трох прадугледжаных. Псарыяз быў вылечаны за чатыры сеансы, звычайна яго я вылечваю за шэсць сеансаў і г. д.

Я. Чарствой. — Колькі вы атрымліваеце за сваё, і дазволіце сказаць, лячэнне?

В. Конанцаў. — Адзін сеанс на адлегласці Мінск — Мюнхен, а гэта 1800 кіламетраў, каштуе пацыенту 80 марак. Між іншым, часткова, за мой кошт у Германію было адпраўлена на аздараўленне 320 беларускіх дзяцей. Трэці год у нас дзейнічае дагавор з Вольжскім аўтазавадам на аздараўленне яго рабочых, якое праводзіцца на адлегласці Мінск — Тальяці.

Думаю, удзельнікам нашай сустрэчы будзе цікава даведацца, як да экстрасенсаў ставіцца ў Германіі. Калі я туды прыязджаю, хворыя гатовы плаціць 150 марак мне і 30 перакладчыку толькі за адзін сеанс. Немцы кажучы: трэба лячыцца натуральнымі сродкамі, лекі — гэта хімія, яны шкодзяць. І гэта пры тым, што ў Германіі ў абарачэнні знаходзіцца больш як 10 тысяч найменаваных лекаў. Дадамо, што станючыя вынікі дае і экстрасенсорнае ўздзеянне на жывёлін — коней і сабак. У адзін з маіх прыездаў у Мюнхен да мяне звярнулася жыхарка Гамбурга з просьбай зрабіць некалькі сеансаў для яе хворых сабак. Я загадзіўся, і пачаў лячыць іх з Мюнхена. Неўзабаве я атрымаў ад гэтай фразы ліст, у якім яна дзякавала за лячэнне, паведаміўшы, што яе кокер-спаніелі перасталі адчуваць цяжкасці з дыханнем. Наогул, у Германіі я часта працую з хворымі коньмі і сабакамі, эфект у большасці выпадкаў станоўчы.

Не буду хаваць, ёсць у маім супрацоўніцтве з гэтай краінай і адмоўныя бакі. Справа ў тым, што найбольш тонкую, падрабязную інфармацыю аб маім экстрасенсорным уздзеянні на мясцовых хворых немцы пакідаюць у себе.

Я. Чарствой. — Хто вы па прафесіі?

В. Конанцаў. — Я скончыў Беларуска інстытут фізікультуры. Але яшчэ студэнтам заўважыў у сабе экстрасенсорныя здольнасці.

Я. Чарствой. — Усё-такі, на аснове якой тэорыі вы працуеце? Як самі тлумачыце гэтае

сеанс з яе хворымі. Маю такую аб іх інфармацыю: «Рак лёгкіх, болі ў грудной клетцы, ацёк левай нагі. Мужчына 63, 55 і 69 гадоў».

М. Замскі. — Доктар Мураўская папярэджвае сваіх хворых аб маючым адбыцця сеансе?

В. Конанцаў. — Гэта не мае для вынікаў ніякага значэння. Усё роўна болі знікаюцца, кроў, па папярэдніх дадзеных, у 65 працэнтах хворых нармалізуецца.

Я. Чарствой. — І усё-такі нейкая тэорыя лячэння на адлегласці існуе?

В. Конанцаў. — Наконт экстрасенсорыкі існуюць пэўныя тэорыі, але я, прызнаюся, у гэтай справе дылетант. Маё асабістае меркаванне — паміж людзьмі на ўзроўні падсвядомасці ёсць нейкія каналы сувязі.

М. Замскі. — Але ж, па вашых словах, вы такім жа экстрасенсорным спосабам уздзейнічаеце і на коней... Значыць, каналы сувязі існуюць паміж чалавекам і жывёлінай?

В. Конанцаў. — Відаць, існуюць. Я ўжо казаў, што пасляхова лячыў на адлегласці і коней, і сабак. Відаць, існуе нейкая энергія, прыроду якой мы пакуль што не ведаем.

В. Лістратаў. — Мне, як віцэ-прэзідэнта асацыяцыі экстрасенсаў, даводзілася прымаць удзел у эксперыментах, якія засведчылі наяўнасць экстрасенсорнай энергіі. У сасуд Дзіёра змяшчалася супраціўленне, тэрмарэдуктар, да якога прымацоўваўся катод. Уздзеянне экстрасенса пачыналася ў час, вызначаны генератарам выпадковых лічбаў. У час сеанса супраціўленне змяняла сваю велічыню, прычым настолькі, што гэта можна было вымераць. Але самае цікавае, што ў час эксперымента экстрасенс знаходзіўся ў Маскве, а сасуд Дзіёра — у Новасібірску. Як радыёінжынер, я ведаю, што энергія электрычнага поля змяняецца адваротна прапарцыянальна квадрату адлегласці ад крыніцы энергіі. Каб уздзейнічаць на прыбор на адлегласці ад Масквы да Новасібірска ў штатных умовах, спатрэбіўся б генератар магутнасцю ў цэлы мегават. У эксперыментах ж была выкарыстана толькі энергія экстрасенса. Я не ведаю, як гэта можна вытлумачыць.

М. Замскі. — Заўсёды з цікаўнасцю слухаю вашы, Валеры Уладзіміравіч, выступленні па Беларускам радыё. У мяне асабіста не выклікаюць прэчэннаў вашыя парады, узятыя з народнай медыцыны, як лячыць, скажам, аблысненне, рожыстыя запаленні і г. д. Але калі вы пачынаеце даваць рэкамендацыі як астралаг, дальбог, пачынае адчуваць сябе ніякава. Некалькі ваших парадаў я спецыяльна запісаў. Вось што вы абвясчалі 30 мая: «Сёння астралагі лічаць, што да 13 гадзін поспех прадбачыцца ў справах, якія можна хутка закончыць. Дзень спрыяльны для заняткаў статыстыкай, бухгалтарскай справай, страхавой дзейнасцю. Другая палова дня больш падыходзіць для падарожжаў і камандзіровак. Сённяшні і заўтрашні дзень не самы лепшы для інтэнсіўнага лячэбнага ўздзеяння на кішчэчнік, органы брушной поласці, страўнік і падстраўнікавую залозу. І наадварот, лячэнне скураных хвароб, хвароб лімфатычнай сістэмы, ступняў ног будзе паспяховым». Аднойчы вы раілі лячыць многія ўнутраныя хваробы вымаўленнем розных гукаў тыпу у-а-а або а-а-у-а. Забі мяне парун, але я не разумею, чаму палажэнне адных і тых жа планет у гэты дзень спрыяльнае для камандзіровак, але неспрыяльнае для лячэння страўніка?

В. Лістратаў. — Усе гэтыя парады робяцца з пункту гледжання астралагіі. Спадзяюся,

шматлікія інжынеры, сантэхнікі, фізікультурнікі, хатнія гаспадыні, якія ўзяліся за лячэнне людзей, лічаць, што гэтая справа больш простая, чым іх ранейшая праца паводле атрыманай прафесіі? Ці мо прыцягваюць вялікія грошы? Я чуў, што лячэнне ў экстрасенсаў каштуе вельмі дорага, і зарабляюць яны ў шмат разоў больш, чым самыя вопытныя ўрачы...

ПАЎЗА ПЕРШАЯ

Спымі тут магнітафонную стужку, паспрабуем асэнсаваць пачутае. Як бачым, прадстаўнікі навуковай, класічнай медыцыны з вялікім скепсісам, а то і з непрытанаванай непрыязню ўспрымаюць усё, што звязана з нетрадыцыйнымі метадамі лячэння, з ідэямі і практыкай парамедыцыны. Урэшце рэшт, большасці людзей уласціва кансерватыўнае мысленне, яны з цяжкасцю пазбаўляюцца ад напрацаваных дзесяцігоддзямі звычак, стэрэатыпаў, жыццёвых падыходаў і да т. п. Асабліва востра гэта праяўляецца ў такой тонкай матэрыі, як духоўная сфера чалавека, яго светаўспрыманне. Не будзем паглыбляцца ў глыбіню якай, успамінаючы незразумелыя сваімі сучаснікамі такія вучоныя-волатай, як Галілей, Бруна, Капернік. Варта нагадаць і навішнюю гісторыю, скажам, адкрыццё радыётэлаў, адкрыццё, якое аб'яўлялася шарлатанствам многімі тагачаснымі навуковымі аўтарытэтамі, або ўжо ў саветскі час барацьбу з генетыкамі, з паслядоўнікамі Норберта Вінера, вынаходніка электронна-вылічальнай машыны. Ды і з'яўляюцца тэорыя адноснасці, на якой грунтуецца сучасная фізіка, касмалогія, дагэтуль мае сваіх «ніспровергателей». Падобныя прыклады можна пералічыць доўга.

Адзін з удзельнікаў сустрэчы за «крутым сталом» Канстанцін Сялячонак, дарэчы, дзіцячы ўрач па спецыяльнасці, а яшчэ і чалавек, які займаецца рэдкай навуковай дысцыплінай — практычнай астрапсіхалогіяй, аўтар прац па прыкладнай псіхэнергетыцы, каменціруючы рэпліку-пытанне прафесара Чарствова, чаму апошнім часам пачалі лячыць людзей інжынерны і людзі іншыя, не звязаныя з медыцынай прафесіяй, даволі слушна, на наш погляд, заўважыў: адбываецца гэта таму, што прафесійныя медыкі вытываюць у традыцыях старой школы. За сем гадоў вучобы ў медінстытуце ім убівалі ў галовы, што тая ж парапсіхалогія — выдумка шарлатанай і ніякай экстрасенсорыкі ў прыродзе не існуе. Людзі ж, не атрымаўшы медыцынскай адукацыі, але адчуўшыя ў сабе здольнасці і патрэбу лячыць, усіх гэтых забаронаў не ведалі, не ведалі, у што можна верыць, а ў што не. Яны больш раскаваныя, больш адкрытыя новым ідэям /дэфіцыт газетнай плошчы прымушае нас даваць яго выступленне, як і некаторых іншых у пераклазе /.

Але, але... Мы б не былі шчырымі перад сабой, калі б не казалі, што выклікала прэчэнне і многае з таго, што гаварылі на сустрэчы і прадстаўнікі Беларускай асацыяцыі экстрасенсаў. Па-першае, шакравалі іх, так бы мовіць, какетлівыя «прызнанні» ў тым, што яны не ведаюць прыроды экстрасенсорнага ўздзеяння на хворых. «Я ў гэтым дылетант», — шмат разоў паўтараў В. Конанцаў. «Я не магу гэтага растлумачыць», — уторый яму

Ёсць асобы, усё жыццё якіх прайшло на людзях і дэталёва, амаль да драбніц, распісана даследчыкамі, а яны ўсё роўна застаюцца загадкаю для сучаснікаў і нашчадкаў.

Да гэтай таямнічай кагорты належыць і мастак Язэп Драздовіч. Пасля яго засталіся карціны, замалёўкі, дзённікі, лісты: яшчэ жывуць людзі, якія памятаюць дзядзьку Язэпа. Але кожная сустрэча з ягонымі творамі — гэта сустрэча з таямніцай.

Гэта пацвердзіла і навукова-практычная канферэнцыя, што адбылася ў Віцебску 21 траўня.

Яна насіла назву «Язэп Драздовіч. Асоба. Творчасць».

Пра канферэнцыю распавядаюць нашы спецыяльныя карэспандэнты.

«МЯНЕ ЯШЧЭ ПАШУКАЮЦЬ...»

ЗАХОДНЮЮ БЕЛАРУСЬ пазнаеш па роўненых шнурах палеткаў, дагледжаных падвор'ях і беленых садах. Далекавата толькі. Падумалася, што далей Глыбокага трэба ляцець на самалёце. А вось дзядзька Язэп аніякага транспарту, акрамя ўласных ног, не прызнаваў. Ён і з Мінска колісь ішоў пехатой — яшчэ там, у першай палове свайго жыцця, дзе былі Вільня і Наваградак, Беларускі музей Луцкевічаў і мастацкае асяроддзе. Аднак гарады не ўтрымалі Драздовіча. Другая палова яго жыцця прайшла на малой радзіме, Дзясеншчыне. Назва «Германавічы» ў яго дзённіку сустракаецца, бадай, часцей за астатнія. Сюды і прывяла нас нарэшце асфальтаваная стужка дарогі.

Пасля традыцыйных хлеба-солі і прывітання заходзім у Германавіцкі музей мастацтва і этнаграфіі імя Язэпа Драздовіча. Дырэктар і стваральніца музея Ада Райчонок з цеплынёй і хваляваннем апавядае пра апошнія дзясцігоддзі яго вандруйнага жыцця. Наколькі ён рэалізаваў свой талент, да прафесійнага ці народнага мастацтва належаў — пра гэта распачнуцца спрэчкі заўтра, на навуковай частцы канферэнцыі, а пакуль мы аглядаем старажытны палац паноў Шырынных /яны ж пабудавалі і мясцовы касцёл/, спыняемся перад набіранкамі і паласавікамі, а найперш — перад дыянамі Драздовіча /іх у людзей нямаю захавалася/, любуюся разной ляскай яго работ і адмысловым высокім кіем. Родны брат Міхася Машары Мялецкі Антонавіч перадае для музея два лісты мастака і распавядае пра тое, як ствараўся разны партрэт пісьменніка.

Ёсць адна адметнасць у першага дня паездкі: гасцей — супрацоўнікаў Інстытута праблем культуры, Акадэміі навук, Беларускай акадэміі мастацтваў, мастацкіх і краязнаўчых музеяў, прадстаўнікоў прэсы — суправоджалі людзі, якія ведалі Язэпа Драздовіча, размаўлялі з ім, бачылі задуманым каля ракі ці вяслым у гурце моладзі. Гэта зусім не рытуальны, не дзядурны ўдзел: жывыя бабулі і годныя дзяды ахвотна распавядаюць нам пра пана Язэпа, што насіў улетку высокія белы капялюш і кужэльны, як казалі адна кабетка, фрак. Нямагілы маці яго, Юзэфы Янаўны, дзе ляжыць каменная пліта, купленая сынам і ім жа выбітая, жанкі праспявалі памінальную песню і ўкланчалі. Пасля, у актавай зале школы, землякі зноў дзяліліся ўспамінамі ды нізка кланяліся А.Райчонок — за тое, што з сынам схадзіла ваколцы, шукаючы дыяна. «А то б знісілі і забыліся».

Так сапраўды магло стацца. Імя мастака доўгі час лічылася сімвалам нацыяналізму, а значыць было пад забаронай. Поўнае грамадскае забыццё — вось што па смерці пагражала і пры жыцці не вельмі ўдачліваму творцу. На пытанне Міхася Раманюка, хто ж ёй дапамог адкрыць для сябе і для людзей

талент мастака, Ада Эльеўна шчыра адказала: «Аляксей Марачкін».

Гэтае імя ў Германавічах таксама згадвалася часта. Для вяртання спадчыны Драздовіча А.Марачкін зрабіў як ніхто многа, адно што на гэты раз не змог прыехаць. Затое ён першы калісьці прайшоў сцэжамі дзядзькі Язэпа...

Зараз гэта Шаркоўшчына. Некалькі разоў мянялася адміністрацыйнае дзяленне, раён перакідавалі то да Мёраў, то да Глыбокага, то да Пастаў. «Шосты год, як мы самі па сабе, самастойныя», — жартуе намеснік старшыні райвыканкома Мікалай Макаранка. Ён строга сочыць за выкананнем праграмы і расслабіцца нам не дае.

Пра тутэйшае начальства мы тут рознага научыліся. Адзін старшыня калгаса, напрыклад, меў звычку страляць па анёлах ля алтара — калі склад быў у касцёле. Цяпер ён, кажучы, паразумнеў і хваліцца, што прачытаў усё Евангелле.

Ксёндз Ян Вайткевіч, ураджэнец гэтых мясцін, вывучаны ў Польшчы, адчуваецца, рады новым людзям. Тым болей, што сярод нас — намеснік старшыні Беларускай каталіцкай грамады Яўген Шунейка. Яны абмяняліся кароткімі прамовамі, а мы агледзелі адрэстаўраваны, густоўна аздоблены храм у стылі віленскага барока.

Пабывалі мы і ў калгасе «Гарадзец», дзе ў памяшканні былой малельні Зіберг-Плятараў размясцілася філія Германавіцкага музея. Тут вісяць жывапісныя палотны Драздовіча, а таксама і сучасных нашых мастакоў-адрэджэнцаў. Да графскага роду /яго замежныя нашчадкі не так даўно наведвалі рэшткі памесця/ праявіў цікавасць сакратар Згуртавання беларускай шляхты Леанід Акаловіч, што разам з іншымі прыняў удзел у канферэнцыі.

... Едзем у бок Глыбокага, да магілы, а перад вачамі ўсё стаяць прыветныя твары месчачкоўцаў, якія цераз гады здолелі захаваць у памяці драбніцы яго вобліку, характару, жыцця.

— Не ганаровы быў чалавек, прасты...

— Як прыйдзе, то ў нас у хаце свята...

— Мы лічылі яго пералётнай птушкай...

— Хто не любіў беларускасці, прыніжаў яго...

— Каб ён толькі ведаў, што да яго будучы прызджаць аж з Мінска і Віцебска!..

Ды нам не пашанцавала: ля рэчкі Мнюты ў нашага аўтобуса «стрэліла» кола. Так што на месца апошняга спачыну летуценніка і вандруніка патрапіла толькі службовая «Волга» дырэктара Віцебскага абласнога цэнтру народнай творчасці Івана Лабцакага з прадстаўнікамі ад нашай групы.

З-за ўспамінаў, здарэння мы спазніліся вечарам і на адкрыццё выставы Драздовіча ў Віцебску. Адно што пакупаліся «з гора» ў Мнюце /самыя

смелыя/ ды адпачылі на прыдарожнай, маладой яшчэ траве...

«Мяне яшчэ пашукаюць», — казаў у хвіліны горычы і крыўды на долю Язэпа Драздовіча. Цяжка давалася яму капейка на хлеб, несалодкім было беспрытульнае жыццё. Яго словы аказаліся прарочымі. І пашукалі, і знайшлі. І ўжо не аддадзім Вас, Язэп Нарцызавіч, забыццю і заняўбанню...

Галіна КАРЖАНЕЎСКАЯ

СЁННЯ НИХТО не ставіць пад сумненне выключную ролю мастака ў гісторыі нашай культуры. Язэп Драздовіч — вяс-тун Адраджэння. Слова, з якім ён звяртаўся да землякоў на пачатку стагоддзя, і сёння гучыць актуальна. Прынамсі, пра гэта гаварыў у сваім дакладзе «Я.Драздовіч і праблемы станаўлення беларускай мастацкай школы» доктар мастацтвазнаўства Віктар ШМАТАЎ. На думку навукоўца, уласна беларуская мастацкая школа пачынае фарміравацца ў XVI стагоддзі. Яе адметныя рысы ўвасобіліся ў гравюрах Францішка Скарыны, у стылістыцы «сармацкіх партрэтаў», у творах Максіма і Васіля Вашчанкаў, у фалькларызацыі /наданні выразных нацыянальных рысаў/ вобразаў беларускага іканапісу.

Натуральны шлях развіцця беларускай культуры быў спынены ў канцы XVIII стагоддзя, калі з палітычнай карты Еўропы знікае шматнацыянальная дзяржава Рэч Паспалітая і абшары Беларусі ператвараюцца ў правінцыі Расійскай імперыі. Калісьці М.Багдановіч пісаў пра тое, што ёсць мастацтва «сутнасна беларускае, але ў польскай абалонцы». Відаць, жэ на было б весці гаворку і пра «расійскую абалонку» творчасці пэўных беларускіх мастакоў XIX — пачатку XX стагоддзяў /Заранка, Хруцкі, Бялыніцкі-Біруля, Рушчыц/. Але В.Шматаў лічыць гэтых творцаў належнымі да Беларусі толькі ў пэўнай ступені. На ягоную думку, ва ўмовах Расійскай імперыі мастак, які атрымліваў прафесійную адукацыю, пачынаў працаваць найперш на Расію, а ў спецыфічных умовах Беларусі — на Расію альбо на Польшчу. У гэтым трагедыя нашай культуры. І з гэтага навуковец робіць выснову, што, пасля знікнення з канца XVIII стагоддзя беларускага мецэнатства, на дзяржаўным узроўні і прыватным /гаворка ідзе пра магнатаў — Радзівілаў, Сапегаў, Пацаў і ўвогуле багатых людзей/, прафесійнае мастацтва, беларускае па духу, знікае. І адраджэнне павінна было распачацца, так бы мовіць, знізу, з народных глыбін. Носьбітамі беларускага пачатку ў мастацтве павінны былі стаць творцы-самавукі, мастакі, не маючы прафесійнай адукацыі. Людзі, псіхалагічна зарыентаваны не на падтрымку з боку афіцыйных структур і зрусіфікавана-паланізаваных прыватных фундатораў, а выключна на саміх сябе. Ды яшчэ, мабыць, на нейкі чуд...

Калі шукаць паралелі ў гісторыі, дык

можна параўнаць носьбітаў беларускай ідэі ў Расійскай імперыі з хрысціянамі ў імперыі Рымскай. У Рыме стаялі велічныя храмы паганцаў-язычнікаў, а мастакі-хрысціяне аздаблялі сваімі наўнымі «непрафесійнымі» роспісамі прытулак сваіх аднаверцаў — катакомбы. Але прыйшоў час і Хрысціянства выйшла з пад зямлі на паверхню. Сучасны Рым — адзін з галоўных цэнтраў Хрысціянства, а ў цэнтры — Храм Св.Пятра, пабудаваны геніяльнымі дойлідамі і аздоблены геніяльнымі мастакамі. Прыблізна так можна было зразумець Віктара Шматава.

Слова «непрафесіяналізм» у дачыненні да твораў Язэпа Драздовіча падалося вельмі спрэчным мастацкаму крытыку, выкладчыку Беларускай акадэміі мастацтваў Яўгену ШУНЕЙКУ. Ён выступаў з дакладам «Стылістыка мадэрну і сімвалізму ў творчасці Я.Драздовіча». «Што, уласна кажучы, ёсць прафесіяналізм, — запытаў ён, — і што такое дылетантызм, калі гаворка ідзе аб творчасці?» Тыя парыжскія мастакі, што сёння ўваходзяць у кагорту класікаў, заснавальнікаў мастацтва авангарда, часцяком не мелі адукацыі і адукацыі. Гэта прыгожа гучыць — «вучыўся жывапісу ў Парыжы», але на самай справе парыжскія вучэбныя студыі пачатку стагоддзя малачым адрозніваліся ад аматарскіх «ізостудый» пры нашых дамах культуры. Між тым, Язэп Драздовіч меў вельмі прыстойную прафесійную падрыхтоўку. Ён вучыўся ў Вільні, у школе вядомага ў свой час мастака Трутнева. Зрэшты, творцу трэба прафесійных ведаў і выяўленчых сродкаў роўна столькі, каб выказаць сваю ідэю. А ў гэтым сэнсе ў Драздовіча праблем не было. Для выяўлення сваіх думак і пачуццяў ягоных ведаў хапала. І ўвогуле, калі падзяляць мастакоў на «прафесійнікаў» і «дылетантаў», дык да апошніх давядзецца аднесці і Марка Шагала, і мастака літоўска-беларуска-жамойскага памежжа Міколу Чурлёна /Чурлёніса/, а, можа, і сусветна вядомага мастака Лявона Тарасэвіча. Бо іхняя творчасць ніяк не адпавядае акадэмічнаму вызначэнню прафесіяналізму.

Я.Шунейка мяркуе, што творчасць Я.Драздовіча трэба разглядаць у шырокім кантэксце еўрапейскага сімвалізму /мадэрну/, у адным шэрагу з такімі асобамі, як Альфонс Муха, Міхаіл Урубель, Мікола Чурлён, Станіслаў Высьнянскі. Пры гэтым памятаць, што некаторыя аспекты творчасці беларускага генія не маюць аналагаў у еўрапейскім і сусветным мастацтве.

Аб трагічным лёсе спадчыны Язэпа Драздовіча апавядаў даследчык народнага мастацтва Міхася РАМАНЮК. Ён закэнтаваў увагу на дзейнасці Я.Драздовіча як збіральніка помнікаў матэрыяльнай і духоўнай культуры. Большавіцкія хамы-«культуртрэгеры» глядзелі на сапраўднае мастацтва як на свайго класавага ворага. Гэта яны парупіліся, каб пры жыцці мастак не меў прытулку, каб пасля смерці яго «забылі». Згодна з іхняй тэрміналогіяй, мастак лічыўся «нацыяналістам». Таму землякам Драздовіча было небяспечна нават захоўваць дома ягоныя творы. М.Раманюку даводзілася бачыць малюнкi Драздовіча, дзе «для канспірацыі» адарваныя подпісы мастака. Беларускі музей існаваў у Вільні пры ўсіх уладах, але быў ліквідаваны, калі Вільня стала сталіцай савецкай Жамойці /Летувы/. Частка ягоных фондаў была перададзена ў Мінск, а ў Мінску каштоўныя ўзоры матэрыяльнай культуры былі знішчаны, спалены як непатрэбшчына. Сярод знішчаных былі рэчы, якія падараваў музею Язэп Драздовіч.

Адным з лепшых сярод прачытаных на канферэнцыі быў даклад мастацтвазнаўцы, загадчыка аддзела выяўленчага і дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва Віцебскага абласнога цэнтру народнай творчасці Людмілы ВАКАР «Тыпалагічныя метамарфозы

Я.Драздовіча». Гэта дослед эвалюцыі творчасці і светапогляду мастака, роздум пра тое, як асяроддзе фарміруе асобу і асоба — уласны свет.

У чымсьці пераклікаецца з названым доследам даклад навуковага супрацоўніка Дзяржаўнага мастацкага музея Беларусі Надзеі ВУСАВАЙ «Трансфармацыя зместу выяўленчых вобразаў адпаведна нацыянальнай ідэі ў беларускай графіцы пачатку XX стагоддзя». Пра малавядомыя старонкі творчасці мастака распавядала Л.НАЛІВАЙКА /«Газетна-часопісная графіка Я.Драздовіча»/, пра літаратурную /рукапісную/ спадчыну мастака, што захоўваецца ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы — супрацоўнік гэтай установы А.ФУРС.

Драздовіч-настаўнік — гэта тэма даволі грунтоўна раскрыта краязнаўцам М.ГАЙБАЙ /«Драздовіч у Наваградку».

Сёння тыя, каму не даспадобы дзяржаўнасць беларускай мовы, сцвярджаюць, што яна непрыдатная, у прыватнасці, для навукі; што няма і ніколі не было беларускіх тэрміналагічных слоўнікаў, што без мовы «старэйшага брата» беларуская навука загіне... Але ж вопыт 20-х гадоў /часы Інбелкульту/, напрацоўкі тагачасных тэрміналагічных камісій /іх, дарэчы, і сёння можна было б скарыстаць у справе дэрусіфікацыі/ — сведчаць пра адваротнае. Пытанні беларускай навуковай тэрміналогіі цікавілі і Язэпа Драздовіча, пра што распавядае М.ПАЎЛАЎ, сябра Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў з Віцебска /«Фельчар Я.Драздовіч і ягоны беларуска-расейскі слоўнік тэрміналогіі па анатоміі і фізіялогіі»/...

Гэта толькі частка дакладаў, што прагучалі на канферэнцыі. Не ўсе запрошаныя на канферэнцыю змаглі прыехаць у Віцебск. Таму шэраг дакладаў, такія, як «Асветніцкія традыцыі беларускай культуры ў дзейнасці і творчасці Я.Драздовіча», «Касмічная тэма ў выяўленчай творчасці Я.Драздовіча», «Небесныя вандроўкі Я.Драздовіча — рэальнасць ці фантазія?», не былі зачытаны, але яны будуць надрукаваны разам з іншымі ў зборніку, дзе мяркуецца сабраць усе матэрыялы канферэнцыі.

Да канферэнцыі была прымеркавана выстава «Летуценні Язэпа Драздовіча». У экспазіцыю ўвайшлі творы са збораў Дзяржаўнага мастацкага музея, Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі, Музея старажытнабеларускай культуры Акадэміі навук, Дзяржаўнага гісторыка-культурнага запаведніка «Заслаўе». Па адным творы прадставілі на выставу Віцебскі абласны навукова-метадычны цэнтр народнай творчасці і калекцыянер А.Ізайтка. Арганізатары віцебскай імпрэзы парупіліся, каб своечасова выйшаў з друку каталог выставы /усе ўдзельнікі канферэнцыі атрымалі каталог разам з праграмай канферэнцыі/.

Аўтар уступнага артыкула да каталога — Людміла Вакар.

Фундатары выставы і канферэнцыі: Міністэрства культуры Беларусі, фірма «Дайнова», Маладзёжны цэнтр «ЛВА». Арганізатары — Беларускі інстытут праблем культуры і Віцебскі абласны навукова-метадычны цэнтр народнай творчасці.

Улады Віцебска і вобласці, кіраўніцтва і супрацоўнікі рэспубліканскага інстытута праблем культуры і абласнога навукова-метадычнага цэнтра народнай творчасці зрабілі ўсё магчымае /і нават немагчымае — калі браць да ўвагі, што на культуру грошай у дзяржбюджэце звычайна «няма»/, каб святая атрымалася. Каб супольная праца была плённай. Гэта знак, што ў культурным жыцці адбываецца дэцэнтралізацыя, што мясцовы, у дадзеным выпадку — віцебскі патрыятызм можа добра працаваць на агульнанацыянальнае Адраджэнне, на агульнанацыянальную ідэю. Добра, калі горад, які мае статус абласнога цэнтра, ладзіць імпрэзу на сталічным узроўні.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

Часопісы ў маі

... І ВАБІЦЬ ПА-РАНЕЙШАМУ ЖЫТА

• А паэзія і сёння — жыве ўсё ж. Не лозунгава-поклічная, што дзесяцігоддзямі залаўняла старонкі газет і часопісаў, няўменна адкрывала паэтычныя зборнікі як сталых, так і маладых аўтараў, а тая, што — з глыбін жыцця, неаб'якавая і да перажывання канкрэтнага чалавека і лучная з памкненнямі многіх, бо ў ёй — набалелае, самае запаветнае, без чаго чалавек перастае быць чалавекам. І тое вечнае, якое хоць і падмянялася катэгорыямі класавасці, партыйнасці, але не страчвала свайго першаснага значэння.

Гэтае самае вечнае ў П.Панчанкі набывае падсветку агульначалавечага. Лірычны ж герой, апынуўшыся на ростанях часу, азіраючыся на пройдзены шлях, разнявольваецца ад таго, што скоўвала яго гадамі. Разнявольваецца і выпростваецца душой. І спяшаецца адчуць сваю павязь з каранямі, вытокамі:

Калі за лета не убачу жыта —
Зраблюся хворым.
А за плячыма ўсё перажытае
Стань з дакорам.
.....
А што засела у сэрцы кволым
З часоў дзяцінства?
А тая песня — і матчын голас
У полі чыстым.

Разам з тым герой гэты — у каторы ўжо раз! — з зайздросным пастаянствам, перш чым заклакаць да падобнага ўчынку іншых, самадчышаецца, пазбаўляецца ўсяго другаснага і наноснага, што не абмінула і яго ў пару, калі людзі былі ўсяго толькі «вінцікамі». Здзіўляюць давер і адкрытасць, на якія здатны толькі той, у каго сумленне светлае і душа чыстая:

Мой век на схіле,
Хутка я памру...
Сябры мае,
Журыцца не патрабна.
Скажы: пісаў лухту?
Пісаў падлас муру,
Калі глядзячыкі
Таўклі мяне над рэбрамі.

Ачышчэнне дзеля маральнага ўдасканалення. Менавіта дзеля ўдасканалення, а не самазаспакаення. А што лірычны герой паэта і цяпер не можа заставацца староннім назіральнікам, сведчаць іншыя вершы П.Панчанкі з гэтай палымянскай падборкі. Асабліва апошні, якім яна завяршаецца, — «Пара ізноў на бой!». Паэт заклакае на рашучае змаганне, барацьбу «супроць нягоднікаў, і хабарнікаў подлых, Нахабных раскрадальнікаў Багацця і красы». Што ж і такі заклік-сёння-да-месца; бо, як ніколі раней, развалілася вельмі шмат рознай брыдоты. Сярод іх і тыя, пра каго красамойна сказана вось у гэтым панчанкаўскім вершы: «З пустога пераліваюць у парожняе, А пасля з парожняга ў пустое...»

Як бы ні віталі мы розныя паэтычныя эксперыменты, а ўсё ж так званая традыцыйная паэзія прыносіць ці не найбольшую асалоду. Асабліва, калі напісанае пазначана адзнакай таленту і той аўтарскай відушчасцю, калі за, здавалася б, звычайнасцю радка адкрываецца першаародна-светлае, нерушавае бачанне рэчаіснасці. А ці не так напісаны верш Н.Гілевіча «Над Лескавіцкім возерам»? На адным дыханні, на адным усплёску пачуцця:

Над Лескавіцкім возерам
Спакой і цішыня.
На веші вербалазавым
Павісла стома дня.
Вячэрняя сутоніца
Нячутна мрой тчо.
А вусны не натомяша —
Яшчэ, яшчэ, яшчэ!

Спраўды, вечнае застаецца вечным. І пра гэта знойдзеш развагі ў палымянскай нізцы Н.Гілевіча: «Якія грамы адгрымелі! Якія дажджы адгулі!.. А зоры зіхцяць, як зіхцелі. А хмары пльывуць, як пльылі». /«ХХХ Не рві сабе сэрца, паэце!»/.

У гэтае пастаянства вяртаецца і Ю.Свірка. Таксама да вытокаў, таксама да каранёў. І, як раней, застаецца чуйным, праніклівым лірыкам, у чым, добра пераконвае, напрыклад, верш «Чэрвеньскі лівень»: «Шуміць залава, як на згубу. Ці ёсць яна на небе, сін? Як вадасцёкавыя трубы, Ствалы бяроз, ствалы асіны.» Па-свойму /«Трызненне Белай Русі»/ гаворыць паэт пра тое, што не можа не трывожыць сёння кожнага свядомага беларуса: нацыянальны нігілізм, знікненне з паўсядзённага ўжытку роднай мовы.

Паэзія майскага нумара «Полымя» — гэта і старонкі неапублікаванай творчай спадчыны Я.Янішчыцы. Не толькі паэтычнай /змяшчаны таксама два невялікія апавяданні/, але менавіта незавершаная паэма «Галалёд» і вершы даюць падставы гаварыць пра Я.Янішчыцу як пра мастака слова вялікага таленту. Пра гэта ва ўступным артыкуле «Стол мой пісьмовы ўзрос да пагорка» хараша гаворыць В.Коўтун, праводзячы паралель з творчасцю незабыўнай Цёткі: «... абедзвюх аўтараў, паміж жыццём і творчасцю якіх цялае стагоддзе, лучыць у нашай літаратуры і тое, што яны, абедзве, назаўсёды застануцца ў гістарычна-культурнай памяці народа, і тое, на жаль, што абедзве так і не даспявалі сваю песню. А які голас быў чуцен, які тон, якая вышыня! Для мяне гэтыя два святыя імёны на адвечных старонках нашай літаратурнай агульнанароднай Бібліі будуць стаяць заўсёды побач.»

А яшчэ ў «Полымі» — апавесць М.Воранава, заканчэнне рамана І.Капыловіча і ўспамінаў П.Мядзёлкі. Апошнія друкаваліся з другога нумара. Гэта па сутнасці, кніга, і было б добра, каб яна хутчэй пабачыла свет. Падагульняючы ж першапачатковае ўражанне, можна засведчыць адно: дзякуючы гэтым мемуарам па-новаму пачынаеш глядзець на шмат якіх падзеяў і грамадскім, палітычным і культурным жыцці Беларусі і адначасова ў новым святле паўстаюць шмат якія дзеячы. Хоць, безумоўна, нельга не прымаць пад увагу і пэўны суб'ектыўзм аўтаркі.

Васіль Гілевіч і Алег Чарноў публікацыяй «Куды ідзе?» працягваюць цыкл дакументальных даследаванняў пра чарнобыльскую катастрофу, пра перспектывы развіцця ядзернай энергетыкі на Беларусі. Былі іх выступленні ў «Маладосці», былі і ў «Полымі». Трывогі, аднак, не меншае, а, можа, і большае. «Мірны» атам аказаўся гэтакім злым джынам, што па-ранейшаму нельга пэўна адказаць, што нас чакае заўтра. Адказваць жа — неабходна. Хоць бы таму, што знаходзіцца ўжо нямаля прыхільнікаў пабудовы ў рэспубліцы магутнай атамнай электрастанцыі, што за будаўніцтва выказваюцца ўжо і тыя, хто яшчэ нядаўна быў

супраць. Праблемы, праблемы... На іх спрабуюць даць адказ аўтары.

Пры цяперашнім дэфіцыце на рэцэнзіі кожную публікацыю сустракаеш з асаблівай увагай. І радуешся, калі яна напісана на высокім узроўні, як гэта зрабіў А.Федарэнка, разглядаючы зборнік апавяданняў У.Клімовіча «Выратаванне безданню», што выйшаў у «Бібліятэцы часопіса «Маладосць».

Апошнім часам спрабуе паправіць становішча з рэцэнзаваннем часопіс «Нёман». Прынамсі, пачалі ў ім з'яўляцца падборкі «Круг чытання». Ён звяртае ўвагу чытачоў на лепшыя кніжныя навінкі. Адбор твораў строгі. А наконце аператыўнасці? С.Дубавец разглядае зборнік вершаў Л.Геніюш, што выйшаў у Лондане ў 1992 годзе. Юстын Рокш дзеліцца думкамі пра «Дзённікі» Я.Драздовіча /публікаваліся ў «Маладосці» ў 1991 і першых двух нумарах за 1992 год/, апавесць В.Адамчыка «Падарожжа на Буцафале» /«Полымя», 1991, N 12/, пра кнігу выбранага А.Кабаковіч «Пасеянае ўзыйдзе» /таксама 1991 года/. Ці не запозненая гаворка, хоць і прыныповая?

Наўрад ці пакане каго аб'якавым публікацыя ў «Нёмане» раздзелаў з кнігі Х.Ленхарда «Жыццёвая прастора на Усходзе». Немцы на Беларусі. 1941—44". Праўда, меркаванні наконце патрэбнасці яе раздзеляцца. Але, відаць, і гэта меў на ўвазе А.Кудравец, калі ўступны артыкул завяршыў так: «Як рэстаўратар, здымаючы пласт за пластам паверхневую мазію выпадковых рамеснікаў, цярдліва дабіраецца да створанага геніем шэдэўра, так і час здымае штучныя пакрыцці і забароны, каб вызваліць твар сапраўднай прайды, якой бы балючай і жорсткай яна ні была.»

Жанр свайго новага твора «Расплата», пачатак якога прапанаў «Маладосць», У.Глушакоў вызначыў як апавесць-споведзь. У ім — гаворка аўтара аб набалелым, аб тым, што трывожыць і непакоіць яго, калі кожным разам наведваецца ў родныя мясціны, у Давыд-Гарадок. Хто знаёмы з папярэдняй апавесцю У.Глушакова «Насенне», безумоўна, пазнае некаторых персанажаў. Празаік імкнецца спазнаць характар чалавека, прапусціць праз лёсы канкрэтных людзей наш час, складаны, нялёны. Апавесць прываблівае ўнутранай публіцыстычнай скіраванасцю, сюжэтнай скампанаванасцю.

Р.Платонаў і М.Сташкевіч /«Так вырашаўся лёс Беларусі»/ паказваюць, як розныя палітычныя партыі вялі барацьбу за ўтварэнне беларускай дзяржавы ці як ставіліся яны да гэтага складанага пытання. Чарговы нумар «Маладосці» — гэта вершы М.Федзюковіча, Ю.Свіркі, балада салдацкага бою П.Прыходзевіч «Раздвоеная душа», апавяданні А.Крэйдзіча, В.Ткачова, змястоўны публіцыстычны раздзел.

А пра майскі нумар «Беларусі» памаўнім. Калі пішуцца гэтыя радкі, ён яшчэ не выйшаў з друку. Складанае становішча і з іншымі выданнямі, у якіх ёсць калярковыя ілюстрацыі. Аказваецца, у друкарні «Беларускі Дом друку» сапсавалася нейкая імпартажная машына. Кажэце, ёсць у нашай дзяржаве фабрыка каляровага друку? І нават не адна? Дык жа — як у тым анекдодзе... Не з нашым, дачушка, шчасцем!

М.АНДРЭНКА

Кнігі

ЯК ПРОМЕНЬ СОНЦА...

Па-рознаму знаходзіць талент шлях да прызнання. І што самае цікавае, чым больш значны ён у сваёй сутнасці, тым дарога гэтая жэжэйшая і больш пакутная, пакрытая шматлікімі калдобінамі. Пацвярджэнне таму і лёс выдатнейшага польскага паэта-романтыка, а да ўсяго — філосафа, мастака і скульптара Цыпрыяна Каміля Норвіда. Сучаснікі ён не быў належна ацэнены, ды і цяпер далёка яшчэ не ўсе разумеюць, якая гэта глыба ў сусветнай паэзіі. Не інакш і праўда, што шлях да зорак пралягае праз цэрні.

Прыемна, што беларусы значнасць створанага Ц. Норвідам разумелі аднымі з першых. І не ў апошнюю чаргу дзякуючы Алегу Мінкіну. Сам таленавіты паэт, аўтар дзвюх арыгінальных кніг, ён знайшоў у асобе Ц. Норвіда таго, хто

сваімі творамі здатны даць адказ на многія складаныя праблемы сучаснасці. І ўзяўся за пераклад. А пасля знайшоў падтрымку і разуменне ў выдавецтва «Мастацкая літаратура»: Ц. Норвід загаварыў па-беларуску.

Прэзентацыя кнігі Ц. Норвіда «Ідзі са мной» адбылася нядаўна ў Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Як зазначыў, адкрываючы сустрэчу, дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура» Серафім Андрэюк, ужо сам выхад таленавітай кнігі — з'ява незвычайная, а калі яна перакладная, дык гэта яшчэ і сведчанне паспяховых творчых сувязяў і кантактаў. А яны ў нас з Польшчай — даўня і трывалыя. І гэта невыпадкава: у польскага і беларускага народаў агульнасць гістарычных лёсаў, агульнасць, так сказаць, і вытокаў многіх і многіх кніг.

Пераклад жа твораў Ц. Норвіда сведчыць адначасова і аб тым, што беларуская мова дазваляе пераствараць самыя складаныя літаратурныя з'явы, у тым ліку і літаратуру элітарную.

Адзначаючы важнасць выхаду кнігі Ц. Норвіда, міністр інфармацыі Анатолий Бутэвіч адначасова запыніў увагу і на тым, як у рэспубліцы, нягледзячы на цяжкасці, удаецца выпускаць кнігі, неабходныя чытачу.

Пра тое, што ўяўляе сабой творчасць Ц. Норвіда, як цяжка і адказна яго перакладаць і наколькі гэта ўдалося А. Мінкіну, падрабязна расказаў рэдактар кнігі Васіль Семуха. Сваімі думкамі пра творы польскага паэта падзяліўся мастак Сяргей Чарановіч, які афармляў зборнік /нагадаем, што ён выйшаў у так званым палешаным мастацкім афармленні/. Крытык Ігар Бабкоў вызначыў кнігу «Ідзі са мной» як дыялог двух паэтаў — аўтара і перакладчыка.

І, канечне ж, у прэзентацыі браў удзел А. Мінкін.

Н. К.

СЛУЖЫМ ДАЙЧЫНЕ

ІНФАРМАЦЫЙНЫ БЮЛЕТЭНЬ БЕЛАРУСКАГА ЗГУРТАВАННЯ ВАЙСКОЎЦАЎ

ХРОНІКА БЗВ

8 траўня, згодна з усталяванай традыцыяй, БЗВ ушанавала памяць ахвяр Другой сусветнай вайны. Дэлегацыяй БЗВ разам з прадстаўнікамі БНФ і БСДГ былі ўскладзены кветкі на магільні жаўнераў на Вайсковых могілках у Мінску, а таксама, разам з прадстаўнікамі яўрэйскіх арганізацый — да помніка ахвярам мінскага гета. На месцах ускладання кветак адбыліся жалобныя мітынгі.

Міністр абароны РБ аддаў загад расплацаць службовае расследаванне па факце ўдзелу афіцэраў у мерапрыемствах па ўшанаванні памяці ахвяр фашызму.

Загадам міністра абароны N 0499 ад 7 траўня звольнены ў запас старшыня Каардынацыйнай рады БЗВ падпалкоўнік М. Статкевіч. Фармулёўка звальнення — «за дыскрэдытацыю высокага звання афіцэра». Цікавая дэталі: з міністэрства было загадана давесці загад да ведама Статкевіча 8 траўня, што і было выканана вечарам таго ж дня. Падарунак да свята?

12 траўня на пасяджэнні Выканаўчай рады БЗВ разгледжаны пытанні барацьбы супраць злоўжыванняў у войску. Прынята заява рады па факце незаконнага звальнення спадара М.Статкевіча.

У сярэдзіне траўня Міністэрства юстыцыі РБ завяршыла чарговую праверку законнасці дзейнасці БЗВ. Гэтая дзейнасць прызнана адпавядаючай статусу, згодна з якім Згуртаванне з'яўляецца «непалітычным грамадска-патрыятычным рухам».

10 чэрвеня на плошчы Незалежнасці адбылася сустрэча народных дэпутатаў — сяброў БЗВ і апазіцыі — з выбаршчыкамі. Каля трох тысяч чалавек, што прыйшлі на сустрэчу, асудзілі праследванні беларускіх патрыятаў у войску і спробы ўцягнуць Беларусь у ваенны саюз з ваюючымі краінамі Сярэдняй Азіі і Закаўказзя. На сустрэчы выступілі народныя дэпутаты В.Новікаў, Л.Дзейка, В.Какоўка, С.Антончык, З.Пазняк. Вядомы беларускі бард Андрэй Мельнікаў з Оршы выканаў некалькі сваіх песень.

16 чэрвеня Выканаўчая рада БЗВ зацвердзіла парадак дня пасяджэння чарговай Каардынацыйнай рады Згуртавання, якая пачне сваю працу 26 чэрвеня ў II гаўзі у Мінску. На пасяджэнне запрошаны прадстаўнікі рэгіянальных суполак БЗВ і арганізацыйных груп па іх стварэнні. Тэлефон для даведак: 45-78-52.

ПОМНІК «АФГАНЦАМ»: ПАЛІТЫЧНЫ АСПЕКТ

Зноў і зноў у друку з'яўляюцца палемічныя нататкі наконт помніка ахвярам Афганістана ў Мінску. Добра, што адпаведная камісія Мінгарсавета цікавіцца думкай чытачоў гарадскіх газет. Шмат ужо пісалася высокакваліфікаванымі спецыялістамі аб немэтазгоднасці будаўніцтва помніка менавіта ў Траецкім прадмесці. Хачу закрануць адзін аспект гэтай праблемы — палітычны.

Траецкае прадмесце — гэта не проста гісторыка-архітэктурны помнік нашага старажытнага горада. Адбудаваны і рэстаўраваны, гэты маленькі архітэктурны ансамбль стаў як бы сімвалам беларускага Адраджэння, калі на зруйнаваным месцы аднаўляецца гістарычная памяць. Нездарма яшчэ некалькі гадоў назад менавіта тут падбухтораныя камсамолам «афганцы» збівалі моладзь толькі за тое, што яна размаўляла і спявала песні на беларускай мове. Побач з Траецкім прадмесцем вандаламі быў зняважаны помнік славетнаму сыну беларускага народа — Максіму Багдановічу. Мы ведаем,

што ворагі Беларусі не грэбуюць нічым. У іх няма нічога святога: ні Радзімы, ні матчынай мовы, ні гісторыі. Нават несіцханы больш маці па загінуўшым сыне яны гатовыя выкарыстаць дзеля сваіх брудных мэт, падштурхоўваючы няшчасных жанчын дамагацца вострава на Свіслачы. Шукаць тых, каму ненавісна ўсё беларускае, няцяжка. Гэта тыя, хто выдае газетку «Мы і время», хто пад чорнажоўта-белымі і чырвонымі сцягамі арганізуе чарнасоценныя вылазкі ў сталіцы суверэннай дзяржавы, хто з лютой нянавісцю ў вачах дамагаецца ад Вярхоўнага Савета «двуязыччя».

Беларусы — цяроплівы, добразычлівы народ, ніколі нікому не рабілі шкоды, і ў гэтым выпадку праявіць сваю памяркоўнасць. Але не давалося б дарэмна выкідаць грошы, бо, магчыма, у хуткім часе прыйдзеца помнік пераносіць у іншае месца, каб стаяў ён не насупраць карчмы, а там, дзе і павінен стаяць, каб нам не было сорамна перад нашымі дзецьмі.

Алесь БУБНОЎСКИ

«УЗРОВЕНЬ ЗЛАЧЫННАСЦІ Ў ВОЙСКУ ПЛАНУЕЦА Ў ВЯРХОЎНЫМ САВЕЦЕ І МІНІСТЭРСТВЕ АБОРОНЫ»

«Не, нічога вы не дасягнулі, зрабіўшы сваё войска монаэтнічным. «Дзедаўшчына» не прапала, уцекачы не пераваляліся, а шмат дзе з'явіліся злачынствы і правапарушэнні такія, пра якія раней і не чулі», — гавораць зараз шматлікія генералы ад палітыкі і псіхологі ад інфантэрыі і даюць выразна зразумець, што эксперымент праваліўся і даўно пара было б назад да «непераможнай і легендарнай».

Што ж, па некаторых пазіцыях яны маюць рацыю. Ёсць яшчэ і дзедаўшчына, і ўцёкі, і п'янства, і мацярышчына, і крадзеж, і шмат чаго ёсць. Але давайце глянем, адкуль гэта бярацца. Раней модна было ківаць на рэчаіснасць, падліваць працэнт бязбацькавічаў, спасылацца на шкодныя традыцыі ПТВ і перажыткі мінулага. Можна было б і зараз лезці ў гэтыя глыбіні грамадска-даследчых джунгляў, калі б на самым іх ускрайку не стаяла велізарная шыльда з надпісам, вынесеным у заглавак. Давайце глянем, ці ёсць жа падставы для такога рэзкага сцвярджэння. Спытаем самі сябе: «У чым прычына злачыннасці ў войску?» І паспрабуем адказаць.

Войска павінна быць і можа быць элітнай часткай грамадства і ў інтэлектуальным, і ў маральным плане. Што датычыць афіцэрскага корпуса, то сітуацыя тут прымальна. Усе афіцэры маюць вышэйшую адукацыю, а шмат хто і дзве. Абсалютна большасць жаўнераў трапляе ў войска яшчэ мала сапсаванымі асобамі, якія лёгка паддаюцца выхаванню, але на конт інтэлектуальнага ўзроўню гаварыць цяжка. Зараз у войска трапляюць толькі тыя, хто не мае права на адтэрміноўку, г.зн хто не здолеў нікуды пастануць, ці скончыў не болей ПТВ, адным словам, былыя школьныя двоечнікі і троечнікі, ды і не самых узорных паводзін. Таму:

выснова першая. Калі мы хочам падняць інтэлектуальны ўзровень войска, мы павінны ліквідаваць усе прывілеі ці большасць з іх. У Беларускай войску павінны служыць усе грамадзяне Беларусі мужчынскага полу. Выключэнні могуць быць толькі па цяжкіх сямейных абставінах. Для тых, хто не служыў у войску, павінны быць зачынены дзверы ва ўсе дзяржаўныя ўстановы, на любую дзяржаўную службу, у дзяржаўныя навучальныя ўстановы. Ні адзін з тых, хто не служыў у войску, не павінен быць выбраны дэпутатам нават сельскага Савета, не гавораць ўжо пра Вярхоўны. Вярхоўны Савет павінен перагледзець усе свае неабдуманыя законы ў вышэйпачынам чынам кірунку. Бо пакуль што іменна Вярхоўны Савет сваімі палёгкамі спланаваў нізкі інтэлектуальны ўзровень жаўнерскага і сяржанцкага складу.

Разам з гэтым Вярхоўны Савет падкінуў войску і яшчэ адну праблему.

Ні для кога не сакрат, што на працягу ўсіх сямідзесяці гадоў савецкай улады на Беларусі, ды і па ўсім былым Саюзе, мэтанакіравана вынішчаліся духоўныя каштоўнасці народа: нацыянальныя, хрысціянскія і проста агульначалавечыя. Гэта рабілася з адной мэтай, а менавіта з мэтай вызвалення ментальнай прасторы для «каштоўнасцей» камуністычных. Але штучнасць камуністычных каштоўнасцей перашкодзіла ім заняць гэтую прастору. Была створана нейкая плёўка, якая, лопнуўшы, утварыла поўны духоўны вакуум нашага грамадства. Вакуум у грамадстве пачаў хутка запаўняцца. З аднаго боку, гэта нацыянальна-патрыятычныя, хрысціянскія, агульначалавечыя, дабрачынныя ідэалогіі. З другога — гэта ідэалогіі сексу, гвалту, злачыннага бізнесу. Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь, прыняўшы закон аб дэпалітызацыі і дэідэалагізацыі Узброеных Сіл, зрабіў спробу аберагчы войска ад усіх гэтых ідэалогій разам. Але ўсё атрымалася інакш, па прычыне рознай ментальнай актыўнасці гэтых ідэалогій.

Калі для выхавання хрысціянскага светапогляду ў грамадстве мала стагоддзяў і тысячагоддзяў руплівай працы, калі чалавек з прычыны сваёй грэшнай сутнасці за ўсё жыццё не даходзіць да адпаведнасці хрысціянскім нормам, калі на нашай Беларусі трэба дзесяцігоддзі працы, каб павярнуць народ да ўласнай мовы і ўласнай гісторыі, то ідэалогія лёгкага ўзбагачэння, суперменства, сексу захоплівае свае пазіцыі хутка і рашуча, без асаблівага высілкі. Таму:

выснова другая. Калі мы хочам не дапусціць у войска ідэалогіі, якія штурхаюць на злачыннасць, дзедаўшчыну, ўцёкі, мы павінны ўсімі магчымымі сродкамі весці насаджэнне ідэалогіі станоўчых, і перш за ўсё — нацыянальна-патрыятычнай. Вярхоўны Савет замест праграмы дэідэалагізацыі і дэпалітызацыі войска павінен працаваць праграму

нацыянальна-патрыятычнага выхавання, заснаваную на беларускіх нацыянальных і гістарычных каштоўнасцях. У войску павінна панаваць ідэалогія нацыянальнага Адраджэння. Толькі тады мы здолеем пазбавіцца агульнай бездухоўнасці, а значыць — пазбавіцца і ўсіх наступстваў яе.

Міністэрства абароны Рэспублікі Беларусь распрацавала «Канцэпцыю выхаваўчай працы ва Узброеных Сілах Рэспублікі Беларусь». Канцэпцыя гэтая, зноў жа, грунтуецца на прынцыпах дэпалітызацыі і дэідэалагізацыі, а таксама на непарыўным адзінстве патрыятычнага і інтэрнацыянальнага выхавання. Але пра дэідэалагізацыю і дэпалітызацыю мы ўжо гаварылі. Што ж датычыць інтэрнацыяналізму, то нашае войска стабільна рухаецца ў іншым напрамку. У войску не засталася ні аднаго іншаземца. Усе вайскоўцы — грамадзяне Беларусі. Практычна ўсе жаўнеры нарадзіліся ці выраслі ў Беларусі, і мы можам гаварыць пра іх беларускае незалежна ад нацыянальнасці. Колькасць афіцэраў-беларусаў у войску няўхільна расце. Гадоў праз пяць яны складуць абсалютную большасць. Таму:

выснова трэцяя. Выхаваўчая праца ў Беларускай войску павінна грунтавацца на ідэалогіі нацыянальна-патрыятызму і толькі на ёй.

Такім чынам: выснова чацвёртая і апошняя. Прыняўшы непрадуманыя законы аб палёгках для грамадзян Беларусі па службе ў войску, прыняўшы Закон аб дэідэалагізацыі і дэпалітызацыі і не прыняўшы закона аб праграме нацыянальнага Адраджэння ў войску, Вярхоўны Савет, а з ім і Міністэрства абароны спланавалі і стварылі ўсе ўмовы для росту ў войску бездухоўнасці, пранікнення ў яго шкодных ідэалогій, што з'яўляецца адзінай перадумовай злачыннасці і іншых негатывных з'яў ва Узброеных Сілах Рэспублікі Беларусь.

Вацлаў СЯРПІНСКИ

Момант сустрэчы сяброў БЗВ з народнымі дэпутатамі Беларусі на плошчы Незалежнасці

СИЛА ЁСЦЬ — РОЗУМУ НЕ ТРЭБА

Рэпрэсіі супраць патрыётаў Беларусі набываюць ва Узброеных Сілах Рэспублікі Беларусь усё большы размах. Складваецца ўражанне, што антыбеларускія афіцыйная палітыка ўрада ўвогуле і Міністэрства абароны ў прыватнасці.

Робіцца ўсё магчымае, каб не даць дарогу працэсу беларусізацыі Войска, пазбавіць яго свядомых афіцэраў-беларусаў. Пры гэтым таварышамі з вялікімі зоркамі на пагонах выкарыстоўваюцца ўсе сродкі — ці то ад недахопу розуму, ці, хутчэй за ўсё, ад недахопу чалавечай і хрысціянскай маралі. Факты парушэння кіраўніцтвам Міністэрства абароны правоў чалавека і законаў Рэспублікі Беларусь гавораць самі за сябе.

Нават не гавораць аб маральным боку звальнення з Войска старшыні БЗВ Міколы Статкевіча — думаю, гісторыя і грамадскасць яшчэ дадуць сапраўдную ацэнку дзеянняў адпаведных асоб з Дома ўрада і Міністэрства абароны, у тым ліку і сп. Казлоўскага, першага, але ж далёка не сапраўднага па духу беларускага міністра абароны, — неабходна выказаць меркаванні адносна юрыдычна-прававага боку гэтага факта.

Даўно вядома, што калі не хапае розуму, але ёсць неабмежаваная ўлада, тады адзіны аргумент — сіла. Абапіраючыся на сваіх «землякоў» і «соратнікоў» у розных дзяржаўных установах, можна рабіць амаль што хочаш, у тым ліку і парушаць закон.

Чаго толькі вартае «Заключеніе» Рэспубліканскай пракуратуры «О политической деятельности БЗВ», якое падрыхтаваў саветнік юстыцыі Доўбыш і зацвердзіў намеснік Генеральнага пракурора Кандрацэў па просьбе сваіх «землякоў» народных дэпутатаў Паўлава і Сарокіна. Так званая «Заключеніе», на падставе якога начальнік упраўлення кадраў Міністэрства абароны палкоўнік Зубко прымушаў вайскоўцаў-сэброў БЗВ пісаць заявы аб прыпыненні свайго членства ў БЗВ /інакш праз дзень будучы звольнены/, а потым і быў звольнены М. Статкевіч, ёсць не што

іншае, як «мыльная бурбалка», бо ў Законе «Аб пракуратуры» ўвогуле няма нават упамінання аб такой форме пракурорскага нагляду. Але калі ёсць сіла, дык, мабыць, розум сапраўды не патрэбен. Была б толькі папера з нейкай пячаткай...

Па загадзе з Міністэрства абароны хутка быў сабраны Савет афіцэрскага сходу Мінскага вышэйшага ваеннага інжынернага вучылішча /МВВІВ/, вядомы сваёй паслухмянасцю начальству і нянавісцю да патрыётаў-беларусаў. На Савеце і было прынята першапачатковае рашэнне аб звальненні падпалкоўніка М. Статкевіча. Потым адбылося пасяджэнне атэстацыйнай камісіі вучылішча і падпісаны загад міністра абароны аб звальненні.

Але ж трэба зазначыць, што Савет афіцэрскага сходу ў адпаведнасці з «Положением об офицерских собраниях в Вооруженных Силах Республики Беларусь», зацверджаным загадам МА N 111 ад 2.04.1993 г., не мае права вырашаць пытанне аб звальненні афіцэра, Савет можа толькі разгледзець гэта пытанне і вынесці яго на разгляд Афіцэрскага сходу.

Дарэчы, узнікае пытанне, а што такое Афіцэрскае сходы МВВІВ? Гэта яшчэ адна «мыльная бурбалка», а больш дакладна — інструмент для падаўлення дэмакратыі і іншадумства, барацьбы з патрыётамі незалежнай Беларусі.

Па-першае, ніхто з афіцэраў туды ніколі не ўступаў. А павінны ўступаць добраахвотна і індывідуальна. Па-другое, улік членаў Афіцэрскага сходу вядзецца па агульнаму ўліку афіцэрскага складу МВВІВ... што не адпавядае «Положению об офицерских собраниях».

Адным словам, наперадзе — судовая справа па адмене загада МА аб незаконным звальненні М. Статкевіча...

Як стала вядома, на падыходзе і яшчэ адна судовая справа па абароне правоў чалавека і прычыненні дыскрымінацыйных праследаванняў вайсковым кіраўніцтвам сябра Выканаўчай

рады, старшыні прэс-цэнтра БЗВ, кандыдата гістарычных навук падпалкоўніка Аляксандра Кулеша. Да 24 сакавіка гэтага года падпалкоўнік

А. Кулеш, праслужыўшы амаль 17 гадоў афіцэрам і яшчэ лейтанантам узнагароджаны за службу на савецка-іранскай мяжы медалём «За баявыя заслугі», сваё першае спяганне па загадзе з Міністэрства абароны атрымаў ад свайго начальства за тое, што 22 сакавіка ў дзень 50-й гадавіны Хатынскай трагедыі разам з сябрамі БЗВ паехаў у Хатынь, усклаў вянок і ўшанаваў такім чынам памяць ахвяр фашызму.

Далей — болей. 27 сакавіка дэлегацыя грамадскасці Беларусі наведвала Вільню. Там адбыліся гісторыка-культурныя мерапрыемствы ў сувязі са святкаваннем 75-й гадавіны абвясчэння БНР. Падпалкоўнік А. Кулеш у свой выхадны дзень у складзе дэлегацыі прыняў удзел у адкрыцці помніка братам Луцкевічам, прысутнічаў на выставе ў Нацыянальнай бібліятэцы Летувы, на сходзе нацыянальна-культурнага таварыства беларусаў у Летуве. І калі 21.04.1992 г. у газеце «Наша слова» з'явіўся фотаздымак аб гэтых мерапрыемствах, дзе чыноўнікі з Міністэрства абароны убачылі падпалкоўніка А. Кулеша /які, дарэчы, у Вільню ездзіў у цывільнай вопратцы/, імгненна кіраўніцтва Мінскага ВВІВ паступіў загад — пакараць. Сказана — зроблена. Як у выпадку з паяздкай у Хатынь, так і гэтым разам выканаўца быў знойдзены — яго непасрэдным начальнікам палкоўнік Б. Шабуневіч, які да першай «вымовы» дабавіў яшчэ «суровую вымову».

28 красавіка ў Доме літаратара ў вячэрні час праводзілася чарговае пасяджэнне Кансультацыйнай нарады патрыятычна-дэмакратычных сіл. На ім прысутнічаў Старшыня Вярхоўнага Савета С. Шушкевіч. Падпалкоўнік А. Кулеш, якому далёка неабыхавы лёс сваёй Бацькаўшчыны, таксама быў у зале пасяджэння. Ніякіх заяў, прамой і іншых дзеянняў, якія б маглі быць ахарактарызаваны як грамадска-

палітычная дзейнасць, ён не рабіў, бо ўжо дзейнічае папраўка да артыкула 6 Закона «Аб статусе ваеннаслужачых». Калі чыноўнікі з Міністэрства абароны даведліся, што ён там быў, зноў гучыць загад пакараць. Начальнік МВВІВ генерал-маёр В. Осіпаў ніякіх тлумачэнняў не ўспрыняў, даследавання не праводзіў, а аб'явіў «суровую вымову» за «удзел у грамадска-палітычнай дзейнасці».

На гэтым цынізм вайсковага кіраўніцтва ў адносінах да А. Кулеша не скончыўся. 8 траўня на вайсковыя могілках у Мінску адбылося ўскладанне вяноў і ўшанаванне памяці ахвяр вайны, набажэнства ў царкве св. Аляксандра Неўскага па загінуўшых вайскоўцах. За ўдзел у гэтай святой для кожнага сумленнага чалавека справе зноў па загадзе з Міністэрства абароны ў адносінах да А. Кулеша дзесяць дзён ішло службовае даследаванне, каб абвінаваціць яго ў грамадска-палітычнай дзейнасці.

Звароты А. Кулеша да вайсковага начальства, як таго патрабуе вайсковы статут, да Генеральнага пракурора, каб былі адменены вышэйназваныя спяганні як беспадстаўныя і антызаконыя і прыпынены дыскрымінацыйныя праследаванні, станоўчых вынікаў не далі. Намеснік Беларускага ваеннага пракурора палкоўнік В. Каваленка ў сваім лісце ад 2.06.1993 г. параіў А. Кулешу звярнуцца па гэтых пытаннях у ваенны трыбунал, што ён, вядома, у бліжэйшы час і зробіць.

Кожны выпадак беззаконнага вайсковага кіраўніцтва ў адносінах да сяброў і прыхільнікаў БЗВ абуряе і павінен быць асуджаны ўсёй грамадскасцю нашай краіны, кожным сумленным грамадзянінам нашай дзяржавы.

А пакуль у вайсковым асяроддзі, нягледзячы на цкаванне афіцэраў-патрыётаў вайсковай наменклатурай, цяжка, але ўсё ж павяраецца праз гэты нацыянальна-спасартысцкі расце абурэнне антызаконымі дзеяннямі і злоўжываннямі ў войску.

Алесь КРЫВІЦКІ

«ПЯТАЯ КАЛОНА»?

Працэс беларускага Адраджэння — вяртанне гісторыі продкаў, мовы, культуры — не ўнікальная з'ява і не вынік наступнаў «нацыяналістаў», бо праз «вартанне да сябе» прайшла большасць народаў свету. У многіх заходнеўрапейскіх народаў нацыянальная самасвядомасць канчаткова ўсталявалася ў 17—19 стагоддзях, а ў шэрагу народаў Усходняй Еўропы гэты працэс працягваецца і зараз.

Розныя групы насельніцтва Беларусі ставяцца да нацыянальнага Адраджэння па-рознаму. Нацыянальна свядомыя беларусы актыўна змагаюцца за пашырэнне сферы ўжытку роднай мовы, за прапаганду беларускай гісторыі і культуры. Ёсць і тыя, хто ставіцца да беларускай ідэі аб'якава, але разумеюць, што натуральныя гістарычныя працэсы стрымачы немагчыма. Іншыя нічога не бачаць за надзённымі клопатамі. Ёсць яшчэ адна група, якую варта разгледзець асобна, бо яна ўяўляе сабою сацыяльную базу палітычнага руху антыбеларускай накіраванасці. А ў межах гэтай групы можна вылучыць так званых «змагароў за ідэю» і «змагароў» за свой матэрыяльны інтарэс.

Сярод «ідэйных» вылучаюцца актыўнасцю расійскія нацыяналісты. Яны адстойваюць шавіністычную ідэю «тэіяднага рускага народа», адмаўляючы такім чынам беларусам у праве на самастойнае існаванне. Яны аб'яднаны ў розныя групы і пра-

расейскага характару: «культурныя» ці «патрыятычныя». Найбольш вядомая з іх — філія «Русского национального собора» /са штаб-кватэрай у Маскве/, так званы «Славянский собор» «Белая Русь». У Маскве «Собором» кіруе адстаўны генерал КДБ Сцерлігаў. У склад «Русского национального собора» ўваходзяць шэраг народных дэпутатаў Расіі, такіх, як Астаф'еў, Канстанцінаў, пісьменнікі Распуцін, Праханаў, тэлежурналіст Няўзораў. «Собор» вырас на глебе, падрыхтаванай чарнасоценнымі арганізацыямі пачатку 20-га стагоддзя «Союз русского народа» і «Союз Михаила-Архангела». А непасрэдным папярэднік «Собора» — сумнавядомая «Память». Мэта «Собора» ў суседніх з Расіяй дзяржавах — ідэалагічная, палітычная, а, магчыма, у перспектыве і ваенная экспансія Расіі /у першую чаргу супраць Беларусі і Украіны/. Асноўныя выданні, якія стаяць на пазіцыях «Собора», — газета «Русский вестник», а таксама «Советская Россия», «День», «Литературная Россия», часопіс «Наш современник» і іншыя. На Беларусі «Собор» спрабаваў выдаваць газеты «Славянские ведомости», «За веру и верность». Колькасць прыхільнікаў «Собора» на Беларусі невялікая, але яны някепска арганізаваныя, маюць сваіх людзей у многіх дзяржаўных установах, у тым ліку на кіруючых пасадах ва Узброеных Сілах.

Акрамя таго, пад уплывам камуністычных артадоксаў знаходзяцца асобы, якія з настальгіяй упамінаюць гады «развіцця сацыялізму», калі «было і выпіць, і закусіць». Камуна-артадоксы маюць папелічкі ў многіх краінах свету — ад Кубы да Кітая. Пасля грунтоўнай дыскрэдытацыі ў спецыяльна-камуністычнай ідэі бальшавікі не ўяўляюць пагрозы для грамадства пры ўмове дэмакратычных форм барацьбы за ўладу. Але вопыт іншых краін /Германія, Італія, краіны Лацінскай Амерыкі/ сведчыць, што найбольш вераўнічыя прадэстаўнікі камуністычных рухаў могуць пайсці па шляху ўзброеных правакацый і тэрору, на змову з люмпенізаванымі элементамі і злачынна-мафіёзнымі структурамі. Пра тое, што камуністы на Беларусі такія ж, як паўсюль, сведчыць іхняя газета «Мы і время».

Да антыбеларускіх сіл трэба дапасавыць і тыя, чые матэрыяльныя інтарэсы прама супярэчаць інтарэсам беларускай нацыі. Да гэтай групы ў першую чаргу трэба дапасавыць камуністычную наменклатуру, якая дзесяцігоддзямі мела на Беларусі бескантрольную манополію на ўладу і якая зараз трансфармуецца з класа паразітаў-ідеалагаў у клас паразітаў-гаспадароў. Не маючы надзейнай сацыяльнай базы ў рэспубліцы, наменклатура шукае падтрымку за яе межамі, яна гатова прадаць Беларусь сабе дзяржаўнай маёмасці.

Да «змагароў за інтарэсы» можна аднесці і прарасейска настроеных прадпрыемнікаў, для якіх Беларусь з'яўляецца ўсяго толькі аб'ектам атрымання прыбытку.

Усе пералічаныя сацыяльныя групы яднае нянавісць да ўсяго

беларускага, імкненне затармазіць ці спыніць натуральнае развіццё грамадства. Яны ўяўляюць рэальную пагрозу для Беларускай дзяржавы /як «пятая калона»?/, але некай супраць тое, што час працуе не на іх. Аднак, усведамляючы сваю гістарычную бесперспектыўнасць, яны ад адчаю могуць кінуцца ў крайні экстрэмізм. Паколькі ва ўмовах сумленнай барацьбы свабодных дэмакратычных выбараў перамога дэмакратыі не выклікае сумненняў, то метады антыбеларускіх сіл могуць быць наступныя:

— дэстабілізацыя грамадства шляхам палітычных ці ўзброеных правакацый, каб потым звярнуцца «па дапамогу» ў аднаўленні стабільнасці да адной з замежных дзяржаў, паклікаць на Беларусь «мировотворческие силы»;

— штучнае распальванне сепаратызму на ўскраінах Беларусі: прарасейскага на Усходзе, прарасейскага ці праўкраінскага — на Захадзе;

— узброены захоп улады ў рэспубліцы пры апоры на антыбеларуска настроеную частку афіцэраў і кантынгент расійскіх /стратэгічных/ войскаў, што ўсё яшчэ размешчаны на нашай зямлі.

Магчымы і іншыя варыянты згорвання дэмакратыі і ўсталявання дыктатуры.

Таму задача ўсіх, каму дарагі мір і спакой на Беларусі, быць пільнымі, бо ў іншым выпадку наш народ можа зноў напактаць вялікія пакуты і страты.

Уладзімір САВЯНОК, намеснік старшыні БЗВ

НЕВЯСЁЛЫ РОЗДУМ ПРА ЎЛАСНУЮ БЯСПЕКУ

Сёння на Беларусі ўсе займаюцца тэрміналогіяй. Справа гэта зараз трэба і неабходная, бо ёсць у назвах шмат блытаніцы і недарэчнасцей. Вырасла заняцца такою справай і я. Ну а паколькі я не філолаг, то запінаюся толькі на адным выразе: грамадзянская абарона.

Не падабаецца мне слова «грамадзянская». Хоць нажом рэж — не падабаецца. Гэта засталося ўва мне, пэўна, ад светлых часоў развіцця сацыялізму, калі за тым, каго называлі грамадзянінам, ляпалі жалезныя турэмныя дзверы і скрозь краты яму скупа свяціла сонца. Не падабаецца, бо слова грамадзянін было любімym словам судзі, пракурора, следчага ды міліцыянера.

Якое слова варта было тут ужыць? Вайскоўцы, вядома, бароняць сябе самі, дзеля гэтага яны маюць зброю ды тэхніку. Усе астатнія — цывільныя людзі — павінны мець абарону. Дык, можа, правільна будзе — цывільная абарона?

Ды, найперш, трэба разабрацца, чым займаецца гэтая самая грамадзянская абарона. Я маю да яе пэўнае дачыненне, і таму маю права выказаць сякія-такія меркаванні.

Усе мы памятаем нашы фільмы мінулых часоў, у якіх у эпізодах, звязаных з грамадзянскаю абаронаю, паказвалі мур, закапаны пад зямлю, ды вайскоўцаў з вялікімі зоркамі на пагонах. Пэўна, такія моманты здымаліся ці не ў самой сталіцы магутнай дзяржавы — Маскве. Але такія аб'екты грамадзянскай абароны, толькі меншых памераў, існавалі і сёння існуюць і ў Беларусі. Адны з іх дзейнічаюць, іншыя — закансерваваны. Людзей з зоркавымі пагонамі тут няма. Большасць з тых, што прайшлі школу савецкага вайсковага цвердадумства, — афіцэры запаса. Яны больш думаюць пра спакой, лешчэ да ўтульнай фатэль ля тэлевізара, чым пра службу. Якія з іх аператыўныя дзяжурныя, наколькі эфектыўныя іх дзеянні ў час надзвычайных сітуацый — цяжка сказаць.

А яшчэ ў гэтых жалезабетонных падземных сховішчах з тых недалёкіх савецка-партыйных часоў засталіся пакоі з надпісамі «першы сакратар абласнога камітэта КПБ», «агульны аддзел АК КПБ», «абком КПБ», «аргандзел партыйнай работы» і г. д. Стаяць там сталы, крэслы, тэлефоны і іншая маёмасць. Стаяць і чакаюць сваіх гаспадароў.

Закансерваваныя аб'екты, а разам з імі і спадзяванні, што мінулае — вернецца.

Тым не менш, не буду сцвярджаць, што ўсё застаецца нязменным. Змены ёсць. Вось адзін прыклад. Нядаўна быў зроблены вялікі пачын. Апаратуру апавяшчэння — бадай, самае галоўнае звяно грамадзянскай абароны, — якая знаходзілася ў раённых ваенных камісарыятах, загадалі пераставіць у раёныя аддзелы міліцыі, пэўна, з адною мэтай — бліжэй да народа. Загадана — зроблена, а ці атрымалася зблжэнне? У дзяжурнага райаддзела міліцыі і свайго «жалеза» хапае, а тут яшчэ лішні клопат. Размешчана абсталяванне, якое да іх не мае ніякага дачынення, і ўскладзены абавязак, які невядома як выконваць, каму перадаваць паведамленні.

Зрэшты, такой бяды, што тут думаць? Абы грошы плацілі! Плацім, вядома, мы, звычайныя цывільныя людзі. Плацім са сваёй кішні. Калі на тое, я згодзен плаціць і болей, пры адной толькі ўмове: мае родныя і знаёмыя будуць мець надзейную абарону ў любых выпадках — ці то вайна, ці то надзвычайная сітуацыя...

Сумна мне ад гэтых думак і трывожна на сэрцы. І не таму, што тут, як усюды ў нас, старасвецкае абсталяванне, што шмат бюракратызму /дзе яго ў нас бракуе?/. Сумна ад таго, што гэтыя не збіраюцца абараняць нас. Прыгадаецца адзін выпадак. Аднойчы адказаў я аднаму аператыўнаму дзяжурнаму па сувязі па-беларуску: «Слухаю вас, шануюны!» Тут жа пачуў: «Ты, х...вы спадары! Я тебя выдал...» Дзе мяне бачыў мой абаронца, вы, пэўна, здагадаліся. Але, але, «в гробу»...

Калі ж папраўдзе, дык проста чалавеку ўсё роўна, ці грамадзянская абарона, ці цывільная. Абодва словы нам зразумелыя, і ні адно з іх не ідзе насуперак беларускасці. Насуперак гэтаму ідуць людзі.

І. ПАЛУБЯТКА

СУСТРЭНЕ КУДОВА-ЗДРУЙ

Польскае мястэчка з такой складанай назвай ужо 32-гі раз прымае ўдзельнікаў і гасцей традыцыйнага Манюшкаўскага фестывалю. Як вядома нашым чытачам, па запрашэнні Марыі Фолтын — знамай спявачкі, дырэктара фестывалю, старшыні Таварыства сяброў Станіслава Манюшкі — у Кудову-Здруй сёлета ўпершыню запрошаны беларускія артысты. Старшыня створанага нядаўна ў Мінску Музычнага фонду імя Манюшкі мастацкі кіраўнік «Беларускай Капэлы» В. Скоробагатаў выступіць на фестывалі з канцэртмайстрам Г. Каржанеўскай ды ў суправаджэнні ансамбля салістаў «Класік-Авангард» /мастацкі кіраўнік У. Байдаў/, канцэртмайстра якога 30 чэрвеня адкрыецца свята ў Кудова-Здруі. Удзельнічаюць у фестывалі і яшчэ двое беларускіх вакалістаў — Н. Казлова ды М. Жылюк.

Беларуска-польскія музычныя стасункі набываюць плённае развіццё і сапраўды двухбаковую аснову: ёсць папярэдняя дамоўленасць наконт удзелу маладых польскіх спявакоў у конкурсе выканаўцаў імя Л. Александройскай.

А ў Манюшкі на радзіме тым часам шчыруюць захавальнікі адзінага ў свеце ягонага музея — вядомы энтузіяст Васіль Несцярковіч ды спадарыня Ірына — ягоня дачка і пераемніца, з нядаўняга часу дырэктар Музея С. Манюшкі ў пасёлку Азёрны, ці пацяперашняму — загадчыца Убэльскай філіі Аб'яднаннага літаратурнага музея. Ірына займаецца даследчыцкай працай, перакладае біяграфічную літаратуру пра Манюшку /даведніцай пра яго няма ні на беларускай, ні на рускай!/, прымае экскурсіі, рыхтуецца да стажыроўкі ў Варшаве і... Вырошчвае кветкі для інтэр'ера будучага дома, які мае быць адноўлены на месцы спаленай фашыстамі сядзібы Убэль. Адведзены 2 гектары зямлі для правядзення рэканструкцыі дома, надворных пабудов, кветніка; ужо раскапаны падмурак жылля, даволі ўражлівых памераў. Мо дачкааемяся і фестывалю на Манюшкавай радзіме?

С. Б.

КАМПАЗИТАРЫ! ШУКАЙЦЕ ФРАНКИ

У французскім горадзе Безансоне будзе праходзіць VI Міжнародны конкурс кампазітараў імя А. Ахана /у рамках 46-га Міжнароднага музычнага фестывалю/. Гэта інфармацыя можа зацікавіць і нашых творцаў, бо ўдзельнічаць у ім могуць канкурсанты з усіх краін ва ўзросце да 35 гадоў /на 1.09.93 г./ Разглядацца будуць творы, напісаныя сёлета, для аркестра з салістамі /гучанне ад 10 да 15 хвілін/. Магчымы склад выканаўцаў — адна ці дзве флейты, адзін габой, адзін кларнет, адзін фагот, дзве валторны, адна труба, адзін тромбон, ударныя, струнны квінтэт, фартэпіяна або арфа, максімум 2 электронныя інструменты. Твор не павінен быць выкананы ў канцэрте або апублікаваны. Ад будучых удзельнікаў аргкамітэт фестывалю чакае шэраг дакументаў /у тым ліку ананімную партытуру з пазнакай кода/ да 4 верасня 1993 г. А таксама — уступны ўзнос: 450 французскіх франкаў... Незалежнае журы абвясціць вынікі 6 верасня. Фестывальны прыз — 25 тыс. франкаў, выкананне на III туры Міжнароднага конкурсу маладых дырыжораў /у наступным годзе/. Больш падрабязную інфармацыю пра гэтае кампазітарскае спаборніцтва можна прачытаць у газеце «Музыкальное обозрение» N 9.

Тэатр

Не раз апісаны й высока ацэнены прафесійнікі спектакль «Рыгорка — ясная зорка» А. Вярцінскага ўразіў публіку яшчэ на першым Беларускам міжнародным ляльным фестывалі ў 1990 годзе. Уразіў чысцінёй ўвасаблення ды летуценнасцю задумы. Радасцю стварэння ды перастварэння свету. Усмешкамі Анёлка. Разважлівае лайдакаватасцю Чорта. Спалучэннем-узаемаўплывам сілы й слабасці, разважлівасці ды легкадумнасці, аўтарытэту традыцыі /спектакль быў стылізаваны пад батлейку/ і наіўнага нахабства таленту пастаноўшчыка...

гульні — у самой гульні, дзе часам змаганне даражэйшае за перамогу.

...Алегам Жугждам клікалі шляхетнага доўгазмагара. Ён сам рэжысёраваў сваё сцэнічнае змагарства...

...А ўвогуле я ўсё стаўлю пра каханне», — прызнаваўся аднойчы Алег, і мне спадабалася з ім пагаджацца. Бо ніводнае каханне не бывае удачай альбо перамогай, — нават бессмяротнае ды адзінокае. А я ў прынцыпе не даю веры таму, што крытык здольны паўплываць на спектакль альбо на ягонага творцу /хіба звярнуць увагу на дробныя памылкі, калі ў рэжысёра вока стамілася/. Надабраюцца ж творцы ды асобы, якім

васцю — наведанне мірным атамам кожнага дому/. «Плыт мерцвякоў» стаўся спектаклем пра чалавечую адмысловасць, адвечны трагізм жыцця ды збытанжанаў фантазію творцы. Крохкаю ды непарушаю падавалася мадэль існавання ў спектаклі! Здавалася б, шамаценне паперы альбо пылок з матылёвых крыльцаў маглі б змяніць усё ў тым ляльным свеце, — але, падобна, свет з'явіўся намаганнямі, мовім так, навукоўцаў, што манерамі ды апрахнахамі нагадалі ў спектаклі хірургаў. Яны ладзілі на плячэй нешта павар'яцку шчырае і жорсткае да душэўнай роспачнай істэрыі: выпраўлялі ў эксперымент маленькіх залежных марыянетак,

горада-выратавання. Плыт, на які пашэнціла ўзбіцця хаўрусніка, імкнуў па атручанай рацэ. Берагі ашчаперваліся звар'яцелымі жыўламі ды неядомымі раслінамі. Спадары эксперыментатары пільнавалі свае ахвяры праз адтуліны ў канструкцыі, — хто хціва, хто хітравата, хто наіўна ды з павагаю да непазбежнасці. Л. Мікуліч, У. Тэвасян, Ю. Сарычаў, А. Матвееў /ім дапамагаў І. Герасевіч/ працавалі не тое каб несыграны, — з рознаю ступенню разумення і паразумення з ляльнымі партнёрамі... У эпілогу ім выпадала ўрачыста паласавацца шампанскім: эксперымент удала скончыўся гібнем усіх, хто быў на пляце. Але, удакладняў рэжысёр, скончыўся самімі і няшчаснікамі, якім перападалі толькі жарынкі зацікаўленага спачування Ларысы Мікуліч. Яны ратаваліся каханнем, якое гэтым разам нікога не ўратавала. Бо і яго трэба было бараніць...

Другім берасцейскім эксперыментам зрабіўся спектакль «Зяюлька» паводле народнага падання пра каханне дзяўчыны з вужакам. П'еса Уладзіміра Граўцова была напісана з пэўнымі патрабаваннямі Алега Жугжды і асноўнаю задачай драматурга было выштуркуванне дыялогаў, — і яны, мяркую, найменш удаліся яму. А работу Алега пазначыла спалучэнне часоў ды часінаў: з талеркі рэпрадуктара, з сумесі абвестак, аб'яў, мелодый вынікала атмасфера неканкрэтызаванай мінуўшчыны. Той, якую кожны ў стане асягнуць розумам ды роздумам. Мінуўшчыны, у якой лішак чорных ды белых плямаў перараджаўся ў плямы-радзімкі. Дрэва жыцця мастацкі Ларысы Мікінай апанавала няўклёдна-нетэатральную прастору берасцейскіх падмостваў. З яго, як ікона, выступалі выявы продкаў, ля яго ладзіліся святы, віравала жыццё й мары. Дзяўчына мусіла спазаць свой лёс праз вяночак, які зносіў вужака, — ён з'яўляўся тутсама, у крыніцы ля каранёў дрэва. Сцэнаграфія ненавязліва падказвала самыя няпростыя здагадкі: як час працінае час, як лёс вызначае выпадковасць, як выпадковасць прадвядзана, як «вужакі сыкаюць на сэрцы, душа качаецца ў балоце», але з шэрагу вужакаў з'явіцца і той, каго прызначыў дзяўчыне Бог-каханне... Думкі празрыстыя. Дэталі спектакля — тэлефон ля куйфры, стол-крыніца, выява продкаў — ікона, чырвоныя пырскі ўяўнае крыві на шыбіне-люстры ў сцэне гібнення Вужа, лялькі з анукач, дачыненні з якімі нагадалі тэатр прадметаў і, галоўнае, залежнасць — матэрыяльная, ментальная, фізічная і любая іншая залежнасць будучыні ад мінуўшчыны, абсалютная павязь часоў-пачуццяў, прадвядзанае лёсу.

«Зяюлька» Алег Жугжда прадставіў і на другім Беларускам міжнародным ляльным фестывалі. Магілёўскую, бо двухгадовыя выпрабаванні берасцейскім каханнем ды мастацтвам сталіся даражэйшымі за перамогу над неспрыяльнымі варункамі і неўразумелымі дачыненнямі з дзяржаўнымі тэатральнымі адміністратарамі. Магілёўскі спектакль скараціўся... у часе й прасторы. Збяднел, а кажучы — ачысціўся ў прыёмах, дачыненнях і вобразнасці. Фактура дрэва замянілася на сталёвы бляск жалезнага дуба. Лялькі зрабіліся драўлянымі і адна з іх, — галоўнай герані, — займела чырвонае сэрцайка. Выбітным кантрастам вырашаліся сцэны ў Вужа і ў сялянскай хаце. Няблага спрацавалі і акцёры, сярод якіх памянёным «жывым планам» працаваў і спадар рэжысёр. Спектакль не скаланаў, але моцна ўражваў асяганнем патаемнага, прыхаванага ў глыбінях чалавечай псіхікі. Але — адбываўся нібыта за сцяну. Апускаўся... долу, як у вату, у туман. Дранцвеў на вачах замілаваў публікі. Але публіка не ішла з залы...

Нешта сталася даражэйшым за «перамогу мастацтва» на асобна ўзятай пляцоўцы Дзяржаўнага тэатра лялек. Няўжо — каханне?..

Жана ЛАШКЕВІЧ

ДАРАЖЭЙ ЗА ПЕРАМОГУ

РЫСКИ ДА ТВОРЧАГА ПАРТРЕТА РЭЖЫСЁРА АЛЕГА ЖУГЖДЫ

Наступным днём таго, мінулага, фестывалю адбываўся іншы спектакль. Таго самага рэжысёра. З тымі самымі артыстамі. Спектакль лашчыў вушы ды вочы вытанчанасцю, стрыманасцю акцёрскага выканання, нягучнасцю, стыльным вырашэннем ды ўвасабленнем чалавечых дачыненняў з ляльнымі, — «Дракон» паводле Я. Шварца. Але — не скаланаў. Не краў нават адмысловасцю прачытання. Не асягаў патаемнага. Не с'ягаў у пакрыёмае. Не шморгаў, перапрашаю, за матузочкі чалавечых жадобаў, — на сцэне адраблялі пры сваіх матузочках шляхетныя марыянеткі. Спектакль рэжысёра Алега Жугжды на вачах замілаваў публікі... дранцвеў. Асуджаўся на няспяхоп. Апускаўся... долу, як у вату, у туман. Выправіць штосьці было немагчыма. Акцёры ігралі, раз-пораз падціскаючы вусны. Публіка струменіла з залы ручайкаю. Чалавек, што заставаўся на сцэне без лялькі /ягоня роля была цалкам вырашана так званым сярод ляльчыкаў «жывым планам», не выдаваў на нервовасць ды асуджанасць, хоць і прадстаўляў Ланцэлата. Значыць, да канца змагаўся — з Драконом. Не сыходзіў з падмостваў да фіналу. А фінал быў пра тое, што Ланцэлоту заўсёды накіравана забіваць Дракона, які бессмяротны. І сэнс Ланцэлатовых дзеянняў, як той казаў, ці не ў самым працэсе? Гэтага, здавалася б, бессэнсоўнага забівання бессмяротнага. Як сэнс

зашкодна выслушваць парады ды ператлумачэнні. Мо таму, што яны ад пачатку разумнейшыя за таго, хто намагаецца радзіць ды ператлумачыць? У прапанаваным тлумачэнні развагі пра мастацтва — марнасць марнасцяў. Яшчэ і таму, што свае супольныя задачы крытык ды рэжысёр у ідэальным /ці нармальным?/ выпадку маюцца вырашаць, так бы мовіць, у працэсе, — хоць сабе падчас працы над спектаклем. Нават іхнія непаразуменні даражэй за ісціну перамогі. «Перамога мастацтва», — усё адно як «перамога дружбы». Гэтаксама недарэчна... А спектаклі Жугжды хоць і не варагуецца з логікаю, усё-такі не падпарадкоўвацца ёй ды толькі ёй. Пралічыць Жугжду немагчыма, як немагчыма прадбачыць-пралічыць каханне, пра якое ён толькі і ставіцца...

У Алегавых спектаклях каханне перастарэе і вытанчаную інтэлектуальную гульні, і любы найвар'яцкі эксперымент, і «ласкавую абыякавасць свету». Каштоўнасці й безумоўнае рацыі чыпер набыла Алегавы праца на працягу двух сезонаў у Брэсце, у абыякавым ды зацішным тэатральным кутку Беларусі, дзе Алег браўся за драматургію, што вымагала... кахання ды каханна. «Плыт мерцвякоў» Х. Мюлера з'явіўся, напэўна, як мастакова падсумаванне агульначалавечых чарнобыльскіх жахаў /драматургі дарэчы, адкрыта дзіка ляраваў крыніцу свайго роздзума над пшчотнаю сусветнаю абыяка-

увасабляючы першыя рэмаркі драматурга пра чалавека, выкінутага за межы абжытае прасторы, адносна бяспечнай для жыцця. Гэты чалавек быў безнадзейна атручаны дабротамі цывілізацыі і вяртаўся з ім было надта вялікім клопатам. За сценамі горада /ніякіх відавочных паралеляў са знаёмымі выявамі ды сюжэтам рэжысёр не даваў/ чалавек сустракаў падобныя да сябе небаракаў. Дужэйшы прымушаў яго ператварыцца ў... каня і везці ў адносна чыстую зону. Слабейшага яны заспявалі сярод кучы абутку, — ён па-вар'яцку шчасліва бавіўся згадкамі пра тых, каму гэтыя атопкі маглі належаць. Паводле прапанаванай сітуацыйнай мадэлі /рэпетыцыя выжывання?/ да кампаніі далучалася знявечаная прыгажуня, — каб надаць эксперыменту... найтрывалай матэрыяльнасці пануццяў: з нічога, з пустачы выпаленай атамам душы ды з помслівага здратаванага наваколля вынікнула... каханне... Марыянеткі, выпхнутыя за межы здаровага розуму нейкаю звышрацыянальнаю неабходнасцю эксперыментатараў, бараніліся ад абыякавасці няласкавага, спляханага свету... Мусіць, бараніліся каханнем. Каханне ж набывала самыя няпростыя формы, прадывітанаваныя перадусім рэжысёрам Алегам Жугждам: то згадкі пра мінулае суправаджаліся і надта гучнаю музыкай, і — класічнаю і пачатку нашага стагоддзя, то радасці ад кавалачка скрадзенага ў суседа зяленіва перапыніліся пакутамі марыянеткавай годнасці, то выродлівае дзіцятка маўкліва абурала сваім нараджэннем добры густ глядзельнае залы, — дзіцятка атрутнага каханна на плоце... /Алег, дарэчы, часцяком аддае перавагу марыянетцы, — ці не самай складанай ляльцы, бо яна вымагае ад ляльчыка... гранічнага падпарадкавання. Не ён мусіць кіраваць ёю, — ілюзія мае быць адваротнаю! Шкада, што агульная акцёрская тэхнічнасць у нашых тэатрах мала стасуецца з запатрабаваннямі Жугждавай рэжысуры. Мне ж здаецца, што сёння яна набывае кшталт вытанчана-нацыянальнага, дэманструючы гэта нацыянальнае самым інтэлектуальным чынам, ды якасці першай, — лідзіруючай.../ Розначасовыя прысты спалучаліся ў спектаклі, працінаючы адно аднаго. Этыка дачыненняў мелася вызначыць эстэтыку спектакля, — але прапанову мастака В. Рачкоўскага да належнага ўзроўню не паднялі дэкаратары, і эстэтыку загубіла не лепшым чынам выштуркуваная канструкцыя — ляльная скрыня ды абыякавая берасцейская сцэна...

...Раз-пораз, ускладняючы ўмовы эксперыменту, ляльным пакутнікам мянялі месцы дзеяння, а глядачам сурова нагадалі праз дынамік, колькі кіламетраў заста-лася да чаканага

Ларыса Мікуліч /Ядвіся/ у спектаклі «Зяюлька» У. Граўцова Магілёўскага ляльнага тэатра.

Фота Ірыны ГУДЗІЁўСКАЙ

Музыка

ЦІ ЛЁГКА БЫЦЬ МАЭСТРА?

ЗАЦІКАЎЛЕНЫ ПОЗІРК «ЗБОКУ»

Аркестр і дырыжор... Па-рознаму ладзяцца іх уземаадносіны. Вядома, «Рэпетыцыя аркестра» Ф. Феліні — разгорнутая пазытыўная метафара. Але чаму ў апошні час гэты фільм успамінаецца мне ўсё часцей, растуць трывожныя прадчуванні? Мо таму, што процістаянне, якое ўзнікла ў аркестры Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі Беларусі, ужо зрабілася фактам нашага жыцця: яно нараджае гарачыя спрэчкі, уцягвае ў сваё кола ўсё новых людзей... Я не журналіст, а музыкантаўца, і не прэтэндыю на ролю трагедыяга судзі. Але, можа, і мой, досыць суб'ектыўны позірк акажацца тут карысным?

Нагадаю пачатак. Валерый Лявонаў увайшоў у музычнае жыццё Беларусі імкліва і не без трыумфу. У 1989 годзе быў абвешчаны конкурс на замаячэнне пасады мастацкага кіраўніка і дырыжора Сімфанічнага аркестра Дзяржтэлерадыё Беларусі, які доўгія гады ўзначальваў Барыс Райскі. Месца прэстыжнае... Прэтэндэнтаў набралася чалавек дзесяць з розных гарадоў былога Саюза. Аматы прагназаў пагаворвалі пра найбольш рэальныя шанцы двух тутэйшых — людзей здольных і добра вядомых у калектыве. Умовы конкурсу было за адну гадзіну падрыхтаваць незнаёму партытуру і правесці па ёй рэпетыцыю з аркестрам. І вось нечаканасць: агульныя сімпатый аказаліся на баку невядомага ў нас дырыжора з Луганска. Уразіў ягоны прафесіяналізм, сталы вопыт у спалучэнні з вялікай энергіяй ды імпультам.

Так Валерый Лявонаў апынуўся на чале творчага калектыву. Неўзабаве ён завітаў у Саюз кампазітараў, каб наладзіць кантакты з суполкай, асобнымі творцамі. Ініцыятывы яго былі цікавымі, перспектывы супрацоўніцтва вабілі.

З цягам часу даведаліся, што В. Лявонаў — сібірак. Вучыўся ў Санкт-Пецярбурзе. Мае дзве дырыжорскія спецыяльнасці: харавік і сімфаніст. Атрымаў выдатную школу ў І. Мусіна і Ю. Цемірканава. Пяць гадоў працаваў у Новасібірскай тэатры оперы і балета, дзе ажыццявіў пастаўкі «Трубадура», «Шапэніяны»,

«Сільфіды», авалодаў вялікім оперным, пераважна класічным, рэпертуарам. Потым сем гадоў у Луганску ўзначальваў сімфанічны аркестр філармоніі. Тут раскрыўся асветніцкі дар Лявонава, у поўнай меры выявіліся яго прафесійныя карані: прыхільнасць да эстэтычных ідэалаў пецярбургскай школы, яе культурных каштоўнасцей. Ігралі Брукнера, Малера, Стравінскага. Амаль што галоўнай музычнай акцыяй было выкананне «Страсцей паводле Іяна» І. С. Баха. Разам з тым гучалі партытуры сучасных украінскіх кампазітараў. Відаць, добра гучалі, калі дырыжор за такі кароткі тэрмін быў ганараваны званнем заслужанага дзеяча мастацтваў рэспублікі. Быў прэстыж /потым Валеры Пятровіч іранічна скажа: «геній мясцовага маштабу»/, жыццёвы камфорт і дабрабыт. Але ж не было творчага задавальнення. Прафесійная «столь» аркестра, як яе ні падымаў, аказалася невысокай. Хіба перасягне аб'ектыўныя дадзеныя? І вось тут — перамога ў конкурсе на Беларускае радыё. Перад славалюбівым маэстра адкрыліся новыя творчыя гарызонты.

Аднак ці ўсведамляў тады дырыжор усю складаную спецыфіку працы аркестра радыё? Не ведаю дакладна... Уся праца праходзіць у студыі — цеснай памяшканні, якое цяжка праветрыць, са сценамі, шчыльна абабітымі гукаізаляцыйным матэрыялам, з лямпамі дзённага святла. Сама гэтая атмасфера дрэнна ўплывае на псіхіку. А калі яшчэ зарплата ніжэй, чым у іншых аркестрах, і рэпертуар абмежаваны, ды і «пісаць» музыку можна кавалкамі — усё роўна будзе маніраваць. Вось і спадзявайся на любоў да мастацтва ды прафесійную сумленнасць. Але ж, здаецца, яны тут ёсць. Больш таго — ёсць пачуццё прафесійнай годнасці, нават спартыўны азарт: маўляў, усё можам!

Давалася мне прысутнічаць на рэпетыцыі аркестра, дзе развучвалі Першую сімфонію Брамса. Лявонаў быў удумлівы, дамагаўся асэнсаванасці кожнай музычнай фразы, шматлікія ягоныя тлумачэнні датычыліся спецыфікі стылю кампазітара. Аркестранты стамляліся. Скрупулёзнасць дырыжора раздражняла. К канцу другой

гадзіны экспазіцыя першай часткі была пройдзена па кавалках, і вось нарэшце загучала цалкам. Загучала тэхнічна чыста, у стылі, а галоўнае — вельмі выразна. У такіх выпадках гавораць — здарыўся суд. І было вельмі крыўдна, што, акрамя мяне, адзінага слухача «збоку», іншых сведкаў гэтага суду не было.

Дык ці ёсць плён ад працы дырыжора з аркестрам? Адназначна, ёсць! На маю думку, вялікі і разнастайны. Не так даўно мы на мастацкай радзе прымалі запіс Шостаі сімфоніі Чайкоўскага, аднаго з найскладаных твораў сусветнага класічнага рэпертуару. Прэтэнзія да выканання яго аркестрам Дзяржтэлерадыё было нямаля. Але тое, што ён наогул змог падняць гэтую махіну, уражвала як адзнака пэўнага ўзроўню прафесіяналізму. І не дзіўна, што і творы беларускіх кампазітараў /яны з'яўляюцца асноўнымі «прадуктамі» аркестра/ загучалі апошнім часам больш значна, больш дасканалы. Вядома ж, на чым, як не на высокай класіцы, выхоўвае аркестрантаў? І тое, што дырыжор не толькі «гоніць план», а і дбае пра творчы рост калектыву, яго мастацкае ўдасканаленне /адным словам, выхоўвае/, здаецца мне справай не толькі высякароднай, але ж і перспектыўнай.

Але вернемся да рэальных вынікаў. Большасць прэм'ер беларускай музыкі апошніх гадоў звязана з імем Лявонава. Музыкантам не трэба тлумачыць, што ёсць першае выкананне нікому невядомага твора. Лёс новага опуса цалкам залежыць ад таленту, чуласці і добрасумленнасці дырыжора. Лявонавым зроблена шмат запісаў у фонд радыё. Семнаццаць сімфоній, балетных сюіты, кантаты, канцэрты для розных інструментаў, — усяго нават і не пералічыш! Сярод твораў такія складаныя, як Шостаі, Сёмая і Восьмая сімфоніі Д. Смольскага, Другая У. Дамарацкага, Трэцяя А. Соніна, сюіта з балета «Анафэма» А. Мдзівані: Узровень выканання мастацка дасканалы.

Наогул, В. Лявонаў неабябавы да твораў, з якімі ён працуе. Можна нават умяшчаць у аўтарскі тэкст. У нейкіх выпадках ягоныя парадзі прымаюцца кампазітарами, і партытуры ўдасканальваюцца непасрэдна падчас рэпетыцыі. Іншым разам узнікаюць спрэчкі, і

вельмі гарачыя. Пра гэта раскажыце мне У. Дарохін, заўважыўшы: «Але ж гэта былі спрэчкі па творчых пытаннях, цікавыя па прафесійным змесце».

У В. Лявонава мяне асабіста вабіць яго «творчасць», імкненне абавязкова знайсці сваё, асабістае бачанне мастацкага твора. Вядома, калі гаворка пра першае выкананне — то яно і робіцца ўзорам для іншых. А калі рэчы вядомыя? У «ЛіМе» мне ўжо даводзілася пісаць пра аўтарскі канцэрт Г. Вагнера, дзе Лявонаў прадставіў хрэстаматычныя творы масцітага кампазітара па-новаму, так, што яны зайгралі свежымі фарбамі, у іх выявіліся новыя сэнсы. На мой пагляд, той канцэрт — адзін з найвышэйшых творчых узлётаў дырыжора і аркестра. Дарэчы, ён адбыўся ў Вялікай зале філармоніі.

Так, аркестр радыё ўсё часцей з'яўляецца ў новай іпастасі — як калектыву канцэртны. І ў гэтай галіне ягонай дзейнасці адчуваецца зрухі ў лепшы бок. Калі я параўноўваю выкананне Восьмай сімфоніі Д. Смольскага аркестрам Дзяржтэлерадыё і Акадэмічным аркестрам, то разумю, што першы ўжо стаў канкурэнтаздольным. Яго выкананне ўспрымалася нават як больш выразнае, натхнёнае. А для Саюза кампазітараў наогул аркестр, асабліва ягоны кіраўнік /ён часам выступае і з акадэмічным калектывам/, даюць амаль што адзіную магчымасць правесці паўнацэнны форум нацыянальнай музыкі. Памятаю выпадак, калі В. Лявонаў за кароткі тэрмін падрыхтаваў усю сімфанічную праграму з'езда беларускіх кампазітараў. Гэта быў унікальны вопыт.

Аўтарытэтная маэстра запрашаюць і ў нашыя калектывы. Ён шмат гастралюе, у тым ліку за мяжой. У апошні час нават са сваім калектывам.

Гэта ўсё аб'ектыўныя факты, так бы мовіць, творчыя вынікі. Яны на адным баку шалюць. На другім — няпросты характар маэстра. Разумею, «чалавечы фактар». Але няўжо ў творчых стасунках, у жыцці мастацкіх правіць баль будзе побытавая свядомасць?

Радаслава АЛАДАВА

РАХМАНІНАЎ НА ТРЫ ГАЛАСЫ, З РАЯЛЕМ І...

ЗАЙДРОСЦЯЦЬ у наш час, аказваецца, і меламам. Уздыхаюць, пачуўшы ад відавочкаў: прамінулі вы, маўляў, нешта тако-ое...

«Такое» было нядаўна ў Клубе сяброў оперы. Уражанні вызначаюцца літаральна двума словамі: канцэрт-загадка. Загадкавым, аказваецца, можа быць і даўно знаёмае.

Год С. Рахманінава. Вечар ягоных рамансаў у фая 2-га паверха ДАВТа і наладзіў Клуб. Было надзіва шмат зацікаўленага і эмацыянальна адкрытага людзі. Было ўрачыста: зіхоткія свяцільнікі, арыстакратычна элегантны раяль, запознення чэрвеньскія ландышы ля вялікага загадкавага фота — фота віртуозных рук Рахманінава-піяніста. З любасцю аформленая праграма. Высякародная мяккасць гаворкі гаспадыні Клуба Алены Саламахі. І музыка, музыка...

Настрымная ды бліскачая, пшчотная ды пачуццёва-прытоеная. Загадкавая. Смутак, трапятлівае чаканне, сумнеў, гнятлівы боль, радасць, меланхолія на мяжы адча... І ўсё гэта ў адной-адзінай невытлумачальнай рахманінаўскай душы, «двойніком» якой зрабілася музыка, злучаная з вершамі А. Пушкіна, А. Фета, Ф. Цютчава, А. К. Талстога, А. Галынішчава-Кутузава, Д. Меражкоўскага ды інш. Нават самыя вядомыя раманы —

«Я жду тебя», «Я тебе ничего не скажу», «В молчанье ночи тайной», «Не пой, красавица, при мне», «Здесь хорошо» — здаваліся непазнавальнымі, гучалі няўлоўна інакш у параўнанні з раней чутым выкананнем. Гучалі, чаргуючыся, мецца-сапрана ды барытон: спявалі ў гэты вечар салісты оперы Нагіма Галева і Віктар Скоробагатаў, з раялем была Ганна Каржанеўская. Уразіла і малазнаёмая вакальная лірыка Рахманінава, прынамсі, трагічнае самараскрыццё ў рамансе «Хрыстос уваскрос» на вершы Д. Меражкоўскага і асаблівы інтэлектуальны гумар «Ліста да К. С. Станіслаўскага» са словамі аўтара /абодва творы выканаў В. Скоробагатаў/.

Чароўнае мецца Н. Галевай, непаўторны барытон В. Скоробагатава, пранікнёны раяль Г. Каржанеўскай... А быў жа яшчэ адзін галас. Мо самы загадкавы, бо тое, пра што спяваў, ён распяваў даў без слоў. Далучыўшыся да галасу салісткі /раманс «В моей душе»/, ён дадаў у палітру пачуццёў подых экзатычнасці ды прыцішаную страсць. Потым у ансамблі толькі з канцэртмайстрам /якую так хочацца назваць салісткай!/, ён выканаў «Маргарыткі» — тэкст І. Севяраніна застаўся, маўклівы, на друкаваным

Удзельнікі праграмы: У. БУРЫ, Н. ГАЛЕВА, Г. КАРЖАНЕЎСКАЯ, В. СКОРОБАГАТАЎ.

Фота У. ПАНАДЫ

дадатку да праграмы. А папулярны «Вакалізі» на пачатку II аддзялення падаўся ў ягонай інтэрпрэтацыі канцэртнай п'есы, напісанай нібыта і... не для жаночага галасу, а для галасу флейты. Інструмент саліста Уладзіміра Бурага гучаў у «Вакалізе» так, быццам бы адкрылася ў ягонай флейце боскае дыханне, і заспявала яна пра вечнае пачуццё — зменлівае, але несканчонае, як вечны рух аблокаў на небе.

Тое, што падрыхтавалі чацвёра знаных артыстаў, было пазначана высокім эстэтычным густам і ўменнем скампанаваць манаграфічную

праграму, стварыўшы тонкую драматургію музычных вобразаў, эмацыянальных пераходаў і тэмбраў.

Ну, а шматкроп'е ў загалюку маіх нататкаў азначае ўжо іншую адметнасць канцэрта: слухачку з дзіцем, якое раз-пораз пачынала румзаць, ды слухачку з сабакам, якога «не было з кім пакінуць» і які, хоць мітусіўся, галасу не падаваў... Ды чыста жыццёвы кантрапункт не адцягнуў увагу ад галоўнага: музыка засталася музыкай.

С. БЕРАСЦЕНЬ

Наш календар

80 гадоў назад, 2 ліпеня 1913 года, Янка Купала завяршыў у Акапах паэму «Магіла льва».

90 гадоў з дня нараджэння латышкага пісьменніка, перакладчыка, заслужанага дзеяча культуры Беларусі **Юлія ВАНАГА** спаўняецца 8 ліпеня /1903—1986/. Пераклаў многія вершы і паэмы «Над ракою Арэсай» і «Тарасова доля» Янкі Купалы. У яго ж пераўвасабленні на латышкай мове выйшлі кнігі «Беларускія народныя казкі» /у апрацоўцы А. Якімовіча/, «Дрыгва» Якуба Коласа, «Людзі на балоце», «Подых навалніцы» І. Мележа, «Гандлярка і пазт», «Шлюбная ноч» І. Шамякіна, «Птушкі і гнёзды» Я. Брыля, «Карнікі» А. Адамовіча і іншыя. Творы Ю. Ванага ў сваю чаргу перакладалі Я. Брыль, В. Вітка, Х. Жынка...

105 гадоў з дня нараджэння літаратуразнаўцы **Аляксандра ВАЗНЯСЕНСКАГА** спаўняецца 17 ліпеня /1888—1966/. У дваццаці гады ў часопісах «Полымя», «Узвышша», іншых выданнях выступаў з артыкуламі па тэорыі літаратуры і пытаннях развіцця беларускай літаратуры, тэатра. Выдаў кнігі «Пазытка Максіма Багдановіча» /Коўна, 1926/, «Асноўныя прынцыпы пабудовы беларускай навукі аб літаратуры» /1927/, «Паэмы Янкі Купалы. Сюжэтная пабудова і стыль» /1927/.

80 гадоў назад, 24 ліпеня 1913 года, Янка Купала завяршыў у Акапах паэму «Яна і я».

95 гадоў з дня нараджэння драматурга, паэта, празаіка, нарысіста, заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, аднаго з пакутнікаў сталінізму, **Рыгора КОБЕЦА** спаўняецца 24 ліпеня /1898—1990/. У друку выступіў у 1923 годзе з вершамі і апавяданнямі. Апублікаваў п'есы «Гута» /1929, пастаўлена ў 1930/, «Ратуі, божа!» /разам з А. Вольным/, «А ўсё ж распяваю» /апублікаваны ў 1932 годзе/, «На заставе» /1935/, «Мігрэнь» /Хабараўск, 1940/, шэраг аднаактовак. Па яго сцэнарыях пастаўлены многія фільмы /самы вядомы з іх «Шукальнікі шчасця», 1936, разам з І. Зэльцерам/, музычная камедыя «Шчаслівы бераг» /1940, разам з С. Бытавым/. Выдаў кінааповесці «Героі Балтыкі» /Хабараўск, 1939/, «Трафім Бутан» /Хабараўск, 1940/. У аповесці «Новае каўчэг» праўдзіва адлюстравана перажытае ахвярамі сталінізму.

75 гадоў з дня нараджэння **Івана ГРАМОВІЧА** /1918—1986/ спаўняецца 26 ліпеня. Першае апавяданне апублікаваў у 1935 годзе. Выдаў каля двух дзесяткаў кніг прозы, нарысаў, для дзяцей, аўтар сцэнарыяў некалькіх дакументальных і відавочных фільмаў. Плённа працаваў у галіне перакладу. У 1978 годзе выйшаў двухтомнік выбраных твораў.

95 гадоў з дня нараджэння празаіка **Сцяпана СЯМАШКІ** спаўняецца 27 ліпеня /1898—1965/. Аўтар кнігі апавяданняў «Пералом» /1932/, шэрагу публікацый у перыядыцы.

85 гадоў з дня нараджэння **Юркі ЛЯВОННАГА** /1908—1943/ спаўняецца 29 ліпеня. Выйшлі кнігі пазіі «Камсамольскія вершы» і «Штурм» /1930/, «Жалезныя віхур» і «Разбег» /1931/, «Выбранае» /1960/, зборнік нарысаў «Крок пяцігодкі» /1931/. У 1937 годзе разам з С. Грахоўскім пераклаў раман Ж. Верна «80 000 кіламетраў пад вадой».

УРАЧ І ЭКСТРАСЕНС: ПРАЦІЎНІКІ ЦІ САЮЗНІКІ?

Пачатак на стар. 5

В. Лістратаў. Але калі ты сам не разумееш, што ты робіш, дык ці варта наогул гэта рабіць? Адным «нашым» усяго не апраўдаеш! Спасылкі ж Конанцава і Лістратава на тое, што ў рэспубліцы няма прыбораў, якія б маглі дапамагчы вызначыць прыроду экстрасенсорыкі, зафіксаваць у чалавека пэўныя здольнасці ў гэтай справе, лёгка абвернуў прафесар Валянцін Цімафеевіч Кандрашэнка.

Пусцім плёнку далей...

В. Кандрашэнка. — Сёння ў медыцыне шмат зроблена па аб'ектывізацыі з'яў парасіхалагічных феноменаў, у тым ліку і экстрасенсорыкі. У прыватнасці, наша кафедра займаецца даследаваннямі па такіх метадыках, як аўраграфія па Гуляеву, біяполе па Крыялеаіну, рэгістрацыя дыстанцыйнага кіравання біятокамі па Дэльгадзі і інш. Але ніхто з экстрасенсаў ніводнага разу не прыйшоў да нас, не папрасіў: «Здыміце ў мяне, Валянцін Цімафеевіч, аўраграму, зарэгіструйце мае энергетычныя рэсурсы, скажыце, валодаю я экстрасенсорнымі здольнасцямі, ці гэта мне толькі здаецца».

В. Конанцаў. — Я растлумачу, чаму экстрасенсы не ідуць да вас правярраца. Экстрасенс — не прыбор, не апарат. Гэта чалавек з вельмі тонкай духоўнай арганізацыяй, і яму вельмі важна ведаць, з кім ён мае справу, важна, каб чалавек гэты яму падабаўся, каб быў сумленным, шчырым і г. д. Калі на вашай кафедры мне не будуць верыць, ніякія прыборы нічога не пакажуць.

В. Кандрашэнка. — Даруйце, але ж вы са мной не працавалі, адкуль вы ведаеце, які я чалавек, і чаму вы мяркуеце, што я буду да вас неаб'ектыўным? А потым, прыбор — рэч аб'ектыўная, калі нешта ёсць — абавязкова пакажа, ну, а калі няма, дык на ўласны настрой тут спасылка не варта. Настрой тут ні пры чым.

В. Конанцаў. — Яшчэ як «пры чым»! Я працую з прафесарам Мураўскай таму, што яна мне падабаецца як чалавек. Яна мне верыць.

М. Важнік. — Цікава атрымліваецца — калі ў экстрасенса нічога не атрымалася, ён лёгка можа вытлумачыць гэта тым, што хворы яму не спадабаўся, ці ў самага не было настрою. Паспрабаваў бы так «апраўдацца» ўрач... Яго б назаўтра звольнілі з працы.

В. Лістратаў. — Каб экстрасенс з карысцю ўздзейнічаў на хворага, ён павінен стварыць у сябе адпаведны настрой. Як музыкант перад выхадам на сцэну.

М. Важнік. — І ўсё-такі, я здзіўлены тым, што экстрасенсы ігнаруюць кафедру прафесара Кандрашэнкі, наогул кантакты са спецыялістамі-медыкамі. Ці мо яны нечага баяцца? Лягчэй, відаць, спасылка на няўзруныя, неаўтарытэтныя ацэнкі сваёй работы — нехта нешта перадаў па факсе, нехта прыйслаў пісьмо з падзякай... Хіба гэта сур'ёзна?

Я. Чарстой. — Васіль Іванавіч, давайце зробім так — як марфолог, я бяру ў вашага хворага біяпсу да сэнсаў і пасля іх. Калі на маім узроўні я атрымаю станоўчы лярэбны вынік, дык адразу еду на тэлебачанне і, як галоўны паталагаанатам рэспублікі, старшыня Рэспубліканскага савета навуковых медыцынскіх таварыстваў, нарэшце, як доктар медыцынскіх навук, прафесар, звяртаюся да тэлегледачоў з заклікам: «Народ, усе да экстрасенсаў, яны вылячаюць хваробы!»

В. Конанцаў. — Не трэба. Не буду я вам нічога даказваць. Прафесар Мураўская, з якой я супрацоўнічаю, у гэтай справе чалавек аўтарытэтны, звяртайцеся па дадзеныя да яе.

Я. Чарстой. — Але ж я ўжо казаў, што Мураўская — спецыяліст па праманёвай тэрапіі ракавых хворых, яна не займаецца дыягностыкай, нарэшце, яна не біёлаг, не псіхолог, не паталагаанатам...

В. Конанцаў. — Я не збіраюся нешта даказваць усім вучоным. У нас у камп'ютэр закладзены дадзеныя больш як па 60 тысяч хворых, якія звярталіся да мяне. У нас усё заснавана на адваротнай сувязі, ніякая папярэдняя аплата паслуг экстрасенса не праводзіцца. Плаціць толькі ў выпадку, калі сеансы прынеслі карысць.

Я. Чарстой. — Хто вызначае гэтую «карысць»?

В. Конанцаў. — Урачы гэтых хворых. Яны, напрыклад, фіксуюць, што пасля майго ўздзеяння ў хворага разышоўся зоб.

Я. Чарстой. — Што, што — зоб разышоўся?!

В. Конанцаў. — Так, зоб.

Я. Чарстой. — Гэта вы мне, марфологу, гаворыце, што зоб можа разысціся? Вы ведаеце, з чаго ён складаецца? Ды вывучыце хоць анатомію, марфалогію чалавека. Нядаўна я даведаўся, што экстрасенсы бяруцца выводзіць з арганізма радыёнуклідны, і, дальбог, ад гэтай весткі ў мяне ўзняліся

дыбам апошнія валасы. Апошнія пяць гадоў я займаюся ракам шчытападобнай залозы, хваробы, якая моцна распаўсюдзілася пасля чарнобыльскай аварыі, і маю ўяўленне аб тым, што такое радыёнуклідны, і якія з іх могуць выводзіцца з арганізма.

В. Кандрашэнка. — І ўсё-такі, сёння навука сабрала шмат фактаў, якія сведчаць пра тое, што такія з'явы ці феномены, як тэлепатыя, палтаргейст, псіхагенез, маюць месца. Але ўсё гэта патрабуе сур'ёзнага вывучэння. Вы ж паглядзіце, кожны лекавы сродак перад тым, як атрымаць дазвол на ўжыванне, праходзіць сотні выпрабаванняў, апрабаваных на жывёлах, і эксперыменты гэтыя, бывае, доўжацца гадамі. А Васіль Іванавіч Конанцаў гаворыць: «Я не ведаю, што гэта такое, але ўздзейнічаю на хворых». А вы ўпэўнены, што хоць у 5 працэнтах выпадкаў вы не шкодзіце ім?

Чаму вы, спецыялісты, былі супраць таго, каб Кашпіроўскі выступіў са сваімі сеансамі па Беларускам тэлебачанні? Калі ён прыехаў у Мінск, мы з ім доўга гутарылі і ўпэўніліся, што ён абсалютна не думае пра тое, што ўздзеянне можа быць некаму проціпаказана. Вось вы, Васіль Іванавіч, казалі, што знімаеце ў сваіх пацыентаў болі. Але ж ёсць выпадкі, калі, зняўшы боль, вы рызыкуеце жыццём чалавека. А што калі ў жанчыны пазаматаная гангрэозныя апендыцыт, утварылася рана, а чалавек нічога не адчувае? Пры «вострым» жывае зняць боль — значыць, «выключыць» сігнал трывогі і, калі тут не прыняць экстранных мер, можна страціць чалавека.

Пасля сеансаў Кашпіроўскага, якія ён праводзіў па Цэнтральным тэлебачанні, у многіх людзей пагоршыўся стан здароўя. Я гэта ведаю па нашай клініцы, куды ў вялікай колькасці пачалі паступаць хворыя з ускладненнямі трызнення фізічнага ўздзеяння, шызафрэнніі, маніякальна-дэпрэсіўнага псіхозу. Пад уздзеяннем перадач Кашпіроўскага псіхічныя адліённі наглядзіліся тады і ў многіх дзяцей. Могуць сказаць: Конанцаў — не Кашпіроўскі, але да ведама ўдзельнікаў нашай сустрэчы — сёння ў аддзяленне неўрозаў 10-й клінічнай бальніцы г. Мінска змешчана некалькі чалавек, хвароба якіх ускладнілася пасля лячэння менавіта ў Конанцава. Факт гэты зафіксаваны адпаведнымі дакументамі, і, карыстаючыся тым, што ў нас на сустрэчы прысутнічае адказны работнік Міністэрства аховы здароўя, я папрашу яго звярнуць увагу на гэтыя выпадкі. Адным словам, уздзеянне экстрасенсорыкай можа быць вельмі моцным і непрадукцывым.

В. Сякун. — У інстытуце я пісаў дыпломную працу па гіпнозе і, помню, мне спатрэбіўся спецыяльны дазвол на гэта. І хоць я валодаю метадам гіпнатычнага ўздзеяння, ніколі не карыстаюся ім, бо не маю на гэта дзяржаўнага сертыфікату. Дарэчы, у 1926 годзе Саўнаркомам была прынята пастанова, паводле якой гіпноз меў права прымяняць урач з не менш як двухгадовай практыкай валодання гэтым метадам. Не меўшыя такога стажу маглі прымаць удзел у сеансах гіпнозу толькі ў якасці асістэнта. А сёння на тэлебачанне, на клубныя сцэны ідуць дэманстраваць сеансы гіпнозу ўсе, каму ахвота.

Я, доктар псіхалагічных навук, бяру на сябе смеласць сцвярджаць, што ніхто не ведае, што такое псіхіка, ва ўсякім разе ўсіх яе таямніц, і таму экстрасенсорнае і іншыя падобныя ўздзеянні на псіхіку трэба добра даследаваць. Гульня з ёй, кажучы па-руску, чрэвата...

ПАЎЗА ДРУГАЯ

Як, відаць, заўважыў чытач, акцэнтны гаворкі за «кружым сталом» перамясціліся з упартага адмаўлення праціўнікамі парамедыцыны прызнаваць за ёй нейкія вартасці да прызнання таго, што экстрасенсорыка ўяўляе сабой даволі вразную сілу, паварджаць якой ні ў якім разе не выпадае. Па словах прафесара В. Кандрашэнкі, сімвалісты /экстрасенсы / выкарыстоўваюцца шырока ў амерыканскай арміі.

А. Ваяводскі, аўтар сістэмы псіхаэнергетычнай трэніроўкі, расказваў на сустрэчы, што ў 1983 годзе ён быў удзельнікам канферэнцыі ў Ленінградзе, на якой разглядаліся пытанні прымянення экстрасенсорыкі ў самых розных галінах чалавечай дзейнасці, у тым ліку ваеннай. У некаторых дакладах прыводзіліся такія красамойныя факты ўжывання экстрасенсорыкі, што, у рэшце рэшт, канферэнцыя была забаронена КДБ.

З усяго гэтага можна зрабіць выснову: парасіхалагія, экстрасенсорыка — надта сур'ёзныя рэчы, каб імі можна было маніпуляваць без усякага кантролю з боку той жа медыцынскай грамадскасці. Якое ж тут выйсць?

Паслухаем магнітафонную стужку

далей...

В. Сякун. — Чаму б Міністэрству аховы здароўя не ўзяцца за стварэнне цэнтра, дзе б вывучаліся праблемы выкарыстання парасіхалагіі? Мы б, псіхологі, на любых умовах падключыліся б да гэтай работы.

М. Важнік. — Мы пра гэта даўно думаем. Была ідэя стварэння праблемнай парасіхалагічнай лабараторыі пры інстытуце неўралогіі, нейрахірургіі і фізіятэрапіі. Але дырэктар інстытута акадэмік Антонаў, які не пераносіць экстрасенсаў, сказаў, што пакуль ён тут дырэктар, лабараторыі на падначаленай яму тэрыторыі не будзе. Сёння ёсць рашэнне стварыць такую лабараторыю ў інстытуце ўдасканалення урачоў пры кафедры фізіятэрапіі У. Улашчыка, які, дарэчы, з'яўляецца прэзідэнтам асацыяцыі «Народная медыцына».

Я. Чарстой. — Вы мяркуеце, што экстрасенсы будуць супрацоўнічаць з лабараторыяй? Ім гэта не трэба.

В. Кандрашэнка. — Я лічу, што трэба зрабіць так, як робяць ва ўсім цывілізаваным свеце — гэта значыць, людзі, якія валодаюць экстрасенсорнымі магчымасцямі, працуюць у пары з вопытным урачом, які дыягнастуе хворага, сочыць за дынамікай цяжэння хваробы і аналізуе, як на ёй адбіваецца экстрасенсорнае ўздзеянне. Але ўсё роўна, тут абавязкова трэба акрэсліць кола хвароб, пры якіх можна прымяняць метады парамедыцыны. Ёсць хваробы, якім экстрасенсорыка проціпаказана. Гэта ў першую чаргу анкалагічныя і некаторыя іншыя цяжкія захворванні.

В. Конанцаў. — Тут папранулі экстрасенсаў, што яны не жадаюць супрацоўнічаць з урачамі, з той жа кафедрай прафесара Кандрашэнкі. А якая нам будзе ад гэтага карысць? Ды пай на кафедры сто разоў пацвердзяць наяўнасць экстрасенсорных здольнасцей, усё роўна ніхто не дасць нам афіцыйнага дазволу лячыць хворых.

М. Важнік. — Але ж вы лечыце без дазволу, абыходзячы закон.

Я. Чарстой. — Экстрасенсам трэба ў першую чаргу забараніць займацца дыягностыкай. За гэта павінна быць устаноўлена крывамяная адказнасць: запустіў, напрыклад, ракавую пухліну — ідзі пад суд.

М. Важнік. — На разгляд бягучай сесіі Вярхоўнага Савета вынесены, як вядома, Закон аб ахове здароўя. Наколькі я ведаю, шэраг дэпутатаў прапануюць папраўку да закона, якая прадугледжвае легалізацыю экстрасенсаў.

М. Замскі. — Як ставіцеся да гэтай папраўкі вы асабіста?

М. Важнік. — У Міністэрстве наконт гэтага пытання адзінай думкі няма. Але я згодны з тым меркаваннем, што трэба ствараць структуру, якая б рэгулявала дзейнасць экстрасенсаў, вызначала, як тут ужо гаварылі, кола хвароб, якім не проціпаказана прымяненне парасіхалагічных метадаў. Дарэчы, наколькі я ведаю, Сусветная арганізацыя аховы здароўя ставіцца да парамедыцыны адмоўна...

ПАЎЗА ТРЭЦЯЯ

Як нагадала галоўны юрысконсульт Міністэрства аховы здароўя Любоў Іванайна Баркова, па існуючым заканадаўстве лярэбнай дзейнасцю могуць займацца асобы з вышэйшай і сярэдняй медыцынскай адукацыяй. Але сапраўднай вартасць дыпламай, атрыманых многімі з іх, добра вядома. Ва ўсякім разе, урачэбны дыплом не дае ніякай гарантыі, што яго ўладальніку можна, як кажучы, з заплюшчанымі вачыма даверыць сваё здароўе. Так было, відаць, заўсёды. Прыгадаем хоць бы вядомыя «Запіскі ўрача Верасаева, у якіх ён выкрыв неўвучтва многіх, асабліва маладых эскулапаў, у тым ліку і сваё. Было б, відаць, памылковым думаць, што нешта з тых часоў змянілася ў медыцынскай справе ў лепшы бок. Мо нават і пагоршылася. Усё-такі земскі ўрач з царскім часам быў фігурай прыкметнай, аўтарытэтнай. Не тое, што сённяшні ўрач паліклінікі, які не толькі не паспявае ўважліва аглядаць хворага, а нават і запойніць на яго медыцынскую партку.

Цяпер аб нагаданай вышэй папраўцы да Закона аб ахове здароўя. Напярэдадні сустрэчы за «кружым сталом» мне давялося гутарыць у Вярхоўным Савете з сакратаром Камісіі па ахове здароўя, фізікультуры і сацыяльным забеспячэнні, народным дэпутатам А. Спігалавым. Урач па адукацыі, Аляксандр Фёдаравіч адзін з аўтараў папраўкі да закона, якая дазваляе экстрасенсам пры пэўных умовах займацца лярэбнай практыкай. «Не трэба заняцца іх у падполле, няма нічога больш небяспечнага, чым падпольны лекар», — сказаў ён, і выказаў думку, якая прагучала і з вуснаў некаторых удзельнікаў сустрэчы за «кружым сталом»: экстрасенсы павінны працаваць у тандэме з кваліфікаваным урачом, яны павінны дапаўняць адзін аднаго. Хворыя ад гэтага застануцца толькі ў выйгрышы.

Матэрыялы «круглага стала» падрываюць і пракаменціраваў Міхась ЗАМСКІ

Паэзія

Віктар ГАРДЗЕЙ

САРАКІ

Над Малым Сялом у той аўторак
На бары, у глушы, на лязніак
Праляцела выражы за сарак,
І якраз, якраз на Саракі!

Многа іх дадому не прыкліча
Сакавік вясёлым шумам дрэў.
Многа іх нікчэмны паляўнічы
У шляху з бярданкаю сустрэў.

Саракі шануючы, сарокі
Гнёзды ладзіць з саракі пруты.
На глухія поймы, на затокі
Бласлаўлены боскі дух сышоў.

І цяпер вакол адны турботы:
Хай ужо не цісну халады!
І камусьці жалыцца балоты,
І трывожна шэпчацца брады.

□
Пры святле чаромхі беласнежнай
Медушца пырнула з канаў.
За пвіценнем буйным непазбежна
Прыйдзе ўсё, што лёс наканаваў.

Міма сонца-бакена да ночы
Па рачулы гоніць сіняву.
Дзень жа, як уджалены, падскочыў:
Кажуць, што ступіў у крапіву.

З жаўруковай песенькай на ўлонні
Белы май шуміць аж да нябёс,
І нікога іменна сягоння
Не хвалюе чыйсьці сумны лёс.

□
Хапае слёз, хапае смутку
І ў леце спелым, і ў вясне.
У цемры кожную мінутку
Сядзіць анёлы ля мяне.

Шчыміць, пяч святло слова,
І, знікшы ў часе неўпрыкмет,
Як зразумець мне свет нанова
І як пазнаць нанова свет?

Нямы, глухі і вінаваты.
За што? — не ведаю і сам.
На вечны сум і горыч хаты
Пакутліва глядзець вачам.

У бездань, прорву, як і ўчора,
Душа ляжыць, і наўздагон
Званой сусветнага сабора
Прабіўся ледзьве чутны звон.

І гэта міг, калі анёлы
Збіраюцца ў нябесны шлях.
І дзень прыходзіць невясёлы,
І боль не спіхнуў у грудзях.

ДЗІКАЯ ПЧАЛА

На світанні, сонную, разбудзіць
Грэчкі пах, што дружна зашвіла,
І з пахучай ношкай не забудзіць
На палетку дзікая пчала.

Будзе лётаць у тузе бяздуннай
За вярсту ад купіны сваёй
І не ўцяміць, што ў прыродзе тлумнай
Месца ёсць, прызначана ёй.

Не ўтрымала пасека над рэчкай
І да вёскі інтарэс малы.
Белым шумам закіпела грэчка —
Вось і пчасце ў дзікае пчалы.

□
Віхляе снецка лугавая
За цёмны бор, за далагляд.
Жыццё хмурынкамі сплывае
І не вяртаецца назад.

Мае турботы і пакуты
Прышлі адтуль, з сівых вякоў.
Гаркавы водар мяты-руты
Вільготна сочыцца з бакоў.

Журба і смутак непадробны,
Як непадробны пошум траў.
Мой лёс, на слотны дождж падобны,
Ля бору цёмнага адстаў.

Забывць бяду, забывць патологу,
Ісці, ісці пад сінявою,
І сэрца, чорнае ад болу,
Каціць на сьнежы лугавой.

ЛіМ - часопіс

МУЗЫКА

«ЗВІНЯЦЬ ЦЫМБАЛЫ І ГАРМОНІК»

Адшумела на Пастаўшчыне традыцыйнае свята народнай музыкі. Яго ўдзельнікі ды госці зноў пераканаліся, што ў фестывалю «Звіняць цымбалы і гармонік» — глыбокія карані, звязаныя з традыцыямі занага калектыву груздаўскіх музыкаў. Дый сёння адраджаецца цікавасць да цымбальнага выканальніцтва у мясцовай музычнай школе. Сёлета Паставы прымалі фальклорны ансамблі з усяе Беларусі: тут і «Радуніца» з Мазыра, і «Чачэрскі гармонік» з Гомельшчыны, і «Калыльскія дудары» з Міншчыны... Былі таксама госці з Падольска /Расія/. Ну і, вядома, — пастаўская суполка «Паазер'е». Фотакарэспандэнт БЕЛІНФАРМА Я.КАЗЮЛЯ «спыніў імгненне» адкрыцця фестывалю на гарадской плошчы ў Паставах.

«МЕДУНІЦА» — ДОМА

Вядомы фальклорны ансамбль, выступіўшы ў Германіі ды Італіі, вярнуўся ў Мінск. Праграму «Медуніца», складзеную з беларускіх песень і танцаў, якіх, бадай, не знойдзеш у рэпертуары іншых калектываў, захоплена прымала замежная публіка. Заробленую валюту ўдзельнікі ансамбля «Медуніца» на чале са сваім мастацкім кіраўніком А.Кашурам ахвяравалі на дабрачынныя мэты землякам-чарнобыльцам.

ГАСТРОЛІ

МРОІ З НЕЎСКІХ БЕРАГОЎ

На сцэне ДАВТа Беларусі выступіла труппа «Санкт-Пецярбургскага маленькага балета». Малады харэаграфічны калектыв паказаў спектаклі «Тры мроі» на музыку Ф.Шапэна, Ф.Шуберта, Н.Паганіні, а таксама «Цыкады», складзены з двух невялічкіх балетаў — «Німфа» /з музыкой П.Чайкоўскага/ ды «Палюбоўнікі» /з музыкой І.Брамса, Ф.Шапэна, А.Ханіна/. Стыль мастацкага кіраўніка «Маленькага балета» А.Кузняцова спалучае традыцыі рускай класікі з пошукамі сучасных заходніх балетмайстраў. Гастролі ў Мінску — першы выезд эксперыментальнага творчага калектыву ў блізкае замежжа.

ТЭАТР

РАЗ'ЯЗДЖАЕМСЯ З ... АНШЛАГАМ

Абвешчаная Альтэрнатыўным тэатрам вялікая праграма «Тэатральны раз'езд» распачалася 14 чэрвеня нечуваным аншлагам: спектакль «Камедыя...» паводле К.Марашэўскага ды Ф.Аляхновіча, падобна, сабраў публіку спантанраную і дасведчаную. Прынамсі, менавіта гэты спектакль у пастаноўцы А.Андросіка і У.Рудава /а перанесены на пляцоўку Альтэрнатыўнага ён з навучнай сцэны Беларускай акадэміі мастацтваў/ карыстаецца заўсёдным поспехам і з'яўляецца адным з самых касавых! Няблага дапасаваўся да спектакля і так званы спадарожны праграмы. Беларускі дзяржаўны ансамбль народнае музыкі «Свята» задаваў тон у вялікім тэатральным фэа, сваім саракавілінным спяваннем перад спектаклем. Салістка аркестра імя Жыноўіча цымбалістка Л.Рыдлеўская завяршала вечарыну бліскучым выступленнем, якое зацягнулася амаль да паўночы.

На здымку: Артур Шуляк /Дзёмка/ у «Камедыі...» паводле К.Марашэўскага і Ф.Аляхновіча.

Фота Алены АДАМЧЫК

І ПАХВАЛЯВАЦЦА, І ПАСМЯЯЦЦА...

Нягледзячы на гастрольнае лета, у Брэсцкім тэатры драмы адбылася прэм'ера. Дыпломнік Мінскага інстытута культуры Раман Цыркін паставіў камедыю «Кантракт» французскага

драматурга Ф.Вебера, — напружаны спектакль, дзе ў выніку сутыкнення розных чалавечых тыпаў і характараў утвараюцца камічныя сітуацыі. Гэта вымушае глядачоў і пахвалявацца, і пасмяяцца. Камедыя выкрывае бэссэнсоўнасць і бесчалавечнасць тэрарызму, выяўляе безабароннасць людзей перад самотаю і негарманічнасцю свету.

Музыку да спектакля напісаў кампазітар Васіль Кандраюк, мастак — Таццяна Карвякова, у ролях заняты Міхаіл Перапечка, Тамара Ярмоліч, Уладзімір Пестунаў, Міхаіл Далгаполаў, Віктар Міхайлаў, Канстанцін Перапяліца; у другім складзе — Сямён Церайкоўскі і Генадзь Токараў.

З.Д.

ЛІТКУР'ЕР

ПАЭЗІЯ НЕ ЗНАЕ МЕЖАЎ

У Літве адбылося традыцыйнае свята паэзіі — «Poezijos pavasaris». У ім, апрача літоўскіх паэтаў і перакладчыкаў, удзельнічалі паэты і перакладчыкі з Нарвегіі, Даніі, Германіі, Аўстраліі, Злучаных Штатаў, Канады, Грузіі — з трынаццаці краін далёкага і блізкага замежжа. З Беларусі быў запрошаны Аляксей Разанаў. У галіне перакладу літоўскай паэзіі на замежны мовы за кнігу «Белы замак на гары», якая летась выйшла ў выдавецтве «Мастацкая літаратура», ён быў адзначаны прызам.

УСЛЕД ЗА «ПЕРШЫМ...» — «ДРУГОЕ»

Многія з тых, хто сэрцам успрыняў нацыянальнае Адраджэнне з задавальненнем набыў «Другое» чытанне для дзяцей Беларусі — рыхтык такое, якое ў 1909 годзе было выпушчана суполкамі «Загляне сонца ў наша аконца» і «Наша Хата». Пастаралася гэтым разам выдавецтва «Юнацтва», ажыццявіўшы факсімільны выпуск кніжкі, якая даўно стала бібліяграфічнай рэдкасцю. Дарэчы, некалькімі месяцамі назад прыхільнікі роднага слова, дзякуючы «Юнацтву», змаглі набыць і «Першае» чытанне для дзяцей Беларусі — Цёткі, што ўпершыню пабачыла свет ў 1906 годзе.

Наколькі важна сёння з'яўленне «Другога чытання...» /як і «Першага...»/, можна гаварыць шмат, ды, бадай, лепей, чым гэта зрабіў у прадмове да таго даўняга выдання Л.Сеўрук, не скажаш: «Бярэш у рукі ксёнжачку і, здаецца, табе цяпер нічога не трэба: перад табою як жывыя стаць і касцы, і начлежнікі, і жанцы, і сенажаткі, і палеткі, і лясны, і кароўкі з бразготкамі на шыі і цяляты, і авечкі, скрыпяць вароты, скрыпяць вочалы калодзежаў... і ты саўсім як бы пабыў на сваёй роднай старонцы, адвёў, як кажучь, душу. Разам з гэтым ты сваёю душою пачуў, што значыць родная мова, напісаная на паперы, надрукаваная ў ксёнжыцы. Цяпер ты добра ведаеш, як кепска робяць тыя, што не толькі не шануюць сваёй роднай мовы, але нават цураюцца, саромеюцца яе».

А.М.

ДРУК

У МАЙСКІМ НУМАРЫ «ПЕРШАЦВЕТА»

Чарговы нумар штомесячнага часопіса маладых літаратараў Беларусі «Першацвет», бадай, лепей пачынаць чытаць з раздзела «Спадчына». У ім — голас Яўгеніі Янішчыц. Хаця — яшчэ і не Яўгеніі, Жэні, вясковай школьніцы /тады яна вучылася ў 10 «Б» класе Парэцкай сярэдняй школы Пінскага раёна/. Слала лісты ў вёску Галоўчыцы Драгічынскага раёна, а пасля ў рэдакцыю Іванаўскай раённай газеты, дзе вучыўся, а пасля заканчэння дзесяцігодкі працаваў газетчыкам яе сябра.

Два дзесяткі гэтых пісем Мікола Панасюк, цяпер брэсцкі журналіст, захаваў. Пазнаёміў з ім паэтэсу Зінаіду Дудзюк. І вось у «Першацвеце» змешчана споведзь Жэні Янішчыц «Я з той вясны...» з каментарыямі З.Дудзюк. У яе ўвайшлі і вершы, напісаныя не толькі па-беларуску, а і па-руску. Янішчыц жа, як і многія іншыя /гэта добра бачна з лістоў/ паступова вярталася да сваёй, матчынай мовы. Пісьмы цікавыя найперш шчырасцю, даверам юнай душы — уражлівай, рамантычнай.

А тыя, хто сёння пачынае, як складзецца іх лёс — і творчы, і асабісты? Хацелася б — каб шчасліва. А пакуль «Першацвет» прадстаўляе творы юнай змены: апавяданні Д.Маісеенкі, Л.Барадзеікі, Н.Шыдлоўскай, Т.Пашко і іншых, вершы — А.Цвірко, І.Хадарэнкі, А.Дуброўскага, М.Віча, А.Дылюка, Б.Спаскага...

«Гасцёўня» запрасіла Л.Рублёўскую і С.Яноўіча, якія выступаюць адпаведна з вершамі і апавяданнямі.

А ў раздзеле «Повязь» — знаёмства з малавядомым К.Каганцом. А.Пашкевіч /«З легенды Каруса Каганца»/ прапонуе тры вершы пісьменніка, які ўзяты з яго рукапіснага архіва і дагэтуль нідзе не друкаваліся — «Юр'е /Вясна», «Купалле /Лета» і «Наша малітва».

Крытычны сшытак аб'яднаў артыкул А.Данільчык «Паратунак душы — адчуванні», у якім разглядаецца творчасць М.Багдановіча і В.Брусавы ў кантэксце сімвалізму, і рэцэнзіі А.Петрушкевіч /на выбраанае У.Лісіцкага «Беларусь — мая калыска»/ і Н.Якавенкі /на кніжку прозы І.Галубовіча, што выйшла ў «Бібліятэцы часопіса «Маладосць»/.

На апошніх старонках нумара — гумарыстычныя вершы І.Вараўкі /раздзел «Жароўня»/ і слова мастачкі Т.Грыбанавай.

А.М.

АНОНС

СВЯТЫ, СВЯТЫ, СВЯТЫ

Гораду Нясвіжу — 770 гадоў. Свята з гэтай нагоды прымеркавана да дня вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. У праграме яго — выступленні майстроў мастацтва і святочны кірмаш. Спяшайцеся ў Нясвіж — 3 ліпеня!

Тым жа днём будзе свята і ў Мінску. Пачнецца яно ў 13 гадзін на праспекце Машэрава ля Палаца спорту. Удзельнікі свята, прысвечанага дню вызвалення, пабачаць і пачуюць выступленні хору ветэранаў Палаца культуры прафсаюзаў, ансамбля песні і танца Міністэрства абароны, ансамбля «Памяць сэрца», ансамбля «Харошкі» і дзіцячага ансамбля «Вяселушкі», тэатра музычнай камедыі, ансамбля «Свята», аркестра духавых інструментаў «Няміга», Дзяржаўнага народнага хору Рэспублікі Беларусь, Дзяржаўнага канцэртнага аркестра Рэспублікі Беларусь пад кіраўніцтвам М.Фінберга.

У 23 гадзіны — святочны феерверк. І, нарэшце, 6-7 ліпеня ў Мінску на ўсіх вадасховішчах пройдзе свята Купалля. Свята аздобіць усе вядучыя фальклорныя самадзейныя і прафесійныя калектывы сталіцы.

Усе дарогі вядуць на святы!

ВЫСТАУКІ

ЭЛІТАРНАСЦЬ. ІНТЭЛЕКТУАЛЬНАСЦЬ. ФАРМАТВОРЧАСЦЬ

Не, гэта не характарыстыка Веліміра Хлебнікава або Паўла Філонава. 10 чэрвеня ў Дзяржаўным мастацкім музеі адкрылася выстава Аляся Разанава і Віктара Маркаўца «Ісвы», «Функцыянальны кантэксты». Анталогія з'яў, што ўласцівы чалавечаму існаванню, іх сутнасць і функцыянальны кантэкст, — усё прадэклараванае гэтым незвычайным для нашага сучаснага мастацтва тандэмам творцаў — паэта і жывалісца — для кожнага пакідае пытанне. Што гэта, пошук адпаведнай эместу формы? Ці погляд у сакральную глыбіню з'яў?

Апярэджваю ўсялякую недагаворанасць: перад намі не зварот да элітарнага сноба. Чалавек, схільны паразважаць, заўжды можа прыйсці да разумення творчасці як працэсу, што не мае канчатковай мэты. І ўключыцца ў гэты працэс адкрыццём у самі сабе няведаных глыбін пэдсвядомасці. Відаць, так меркавалі мастак і паэт, ладзячы гэтую выставу. І гэта лагічна ўлічваецца ў агульную задачу і класічнага, і сучаснага мастацтва — выхаванне інтэлекту грамадства.

Н.ШАРАНГОВІЧ

ЗДЫМАЎ НЯМЕЦКІ РАЗВЕДЧЫК...

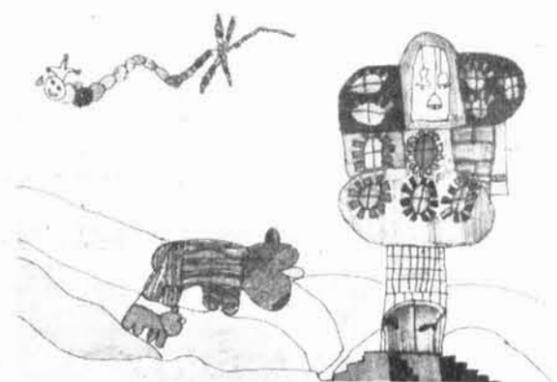
Выстаўка, якая працуе ў гэтыя дні ў Мінску, у музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, бадай, не ведае сабе роўных. Прынамсі, нечага падобнага ў гэтых сценах раней не назіралася. У экспазіцыі прадстаўлена не адна сотня чорна-белых і каляровых здымкаў, выкананых у час вайны тагачасным шэфам групы аэрафотаздымкаў 2-й нямецкай арміі Люфтвафэ Гансам Рузфам, а цяпер прывезеныя ў сталіцу нашай дзяржавы яго дачкой, вядомай журналісткай Інгеборг Мюнцынг-Рузф.

Інгеборг Мюнцынг-Рузф не першы год аказвае дапамогу нашым дзецям, якія пацярпелі ад катастрофы на Чарнобыльскай АЭС, прывозіць ім цацкі, лекі. Згаданыя ж здымкі, зробленыя яе бацькам, яна адшукала ў сямейным архіве і вырашыла — іх месца ў Мінску. Таму і перадала іх музею.

Гэтыя дакументы вайны цікавыя тым, што на іх адлюстраваны і помнікі архітэктуры, што былі разбураны, асобныя здымкі ўзнаўляюць шырокую панараму тагачаснага нашага горада. Ёсць, безумоўна, на іх і воблікі мінчан.

Н.К.

МАСТАЧКА ЖЫВЕ Ў НАВАПОЛАЦКУ

Месяц таму, напрыканцы навучальнага года, у Наваполацку абвешчана аб адкрыцці новай планеты — Лулундзі. Нарадзілася планета на малюнках дзевяцігадовай мастачкі Улі Лук'яненкі. Уся гісторыя Лулундзі, жыццё яе насельнікаў, іх радасці і беды, тайні і сакрэты змешчаны на дзевятнаццаці малюнках. Выстава пад назвай «Свет, напоўнены цудамі» прайшла ў цэнтры нацыянальнай культуры.

— Ніводная выстава не выклікала ў нас гэткай вялікай цікавасці, не прывяла да нас столькі экскурсій, як гэта, — сказала падчас яе закрыцця загадчыца цэнтра Жана Мацвееўка.

Чым выклікана нечаканая папулярнасць дзіцячых малюнкаў? Найперш, відаць, незвычайнай фантазіяй юнай мастачкі, якая надзіва выразна выявілася ў яе малюнках. Добрыя сардэчкі, заўсёды здзіўленыя лупавочкі, мудрая змяя і злы павук, паміж якімі ідзе зацятая барацьба, усё гэта дзівосная планета Лулундзі.

За той час, пакуль працавала выстава, давялося пацучь шмат самых нечаканых і найчасцей ухвальных водгукаў аб таленце Улі Лук'яненкі. Так, прафесійныя мастакі даволі ўпэнена ставяць гэтыя словы побач. Вось што, напрыклад, напісаў у кнізе водгукаў Сяргей Цімохаў: «Уля! У тваёй душы жыве вялікае сонца, патушыць якое ўжо нельга. Працуй і надалей вольна і смела».

На ўсялякі выпадак запамятайце гэтае імя: Уля Лук'яненка.

І.ЖАРНАСЕК

На здымку: малюнак У.Лук'яненкі. Фота З.ЦЕЦЬЯРЭЎСКАГА

ЛіМ - часопіс

ФЭДАРУ КУЛЯШОВУ — 80

Вядомаму крытыку і літаратуразнаўцу Фэдару Куляшову — 80 гадоў. Віншuem Фэдара Іванавіча з юбілеем, зычым яму яшчэ доўгіх і доўгіх год жыцця!

ВЫКЛАДЧЫК, ВУЧОНЫ, КРЫТЫК

У Фэдара Іванавіча Куляшова, вядомага літаратуразнаўцы і крытыка, старэйшага прафесара літаратуры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта — 80 год з дня нараджэння. Несумненна, што гэтая нагода, калі ўлічыць значнасць творчага ўкладу Фэдара Іванавіча ў развіццё беларускай даследчыцкай думкі пасляваеннага часу, з'яўляецца апраўданай падставай для роздуму над вострымі літаратурнымі праблемамі сённяшняга дня і для прыёмнай душэўнай узрушанасці ўсіх, хто чытаў і чытае яго кнігі, хто слухаў яго лекцыі або проста знаёмы з ім.

Як асоба Фэдар Іванавіч надзвычай арыгінальны і цікавы чалавек. Пра тых, у каго за плячыма нямае гадоў, цяпер прынята казаць, што ён «сын свайго часу». Прычым, пры гэтым маецца на ўвазе, што жорсткі, маральна скажоны час не мог не пакінуць адбітку ў душы людзей цэлых пакаленняў. Пра Фэдара Іванавіча таксама можна сказаць, што ён «чалавек свайго часу», але з іншым удакладненнем сэнсу гэтага выразу. Фэдар Іванавіч належыць да ліку лепшых прадстаўнікоў свайго пакалення, якія супрацьстаялі ганебным тэндэнцыям свайго часу, імкнуліся захаваць чысціню сумлення. Ён арыштоўваўся і адбываў п'яцігадовую ссылку ў Варкутлагу. Вырваўшыся на волю, Фэдар Іванавіч застаецца чалавекам прынцыповым, захоўвае чалавечую годнасць і павагу да людзей шчырых і прыстойных. Не ўсе ж і ў тыя страшныя сталінскія гады пакорліва паддаваліся агрэсіі зла і няпраўды.

Пабыўшы ў зняволенні, Ф.Куляшоў не мог не разумець хоць бы ў нейкай меры злавеснай сутнасці свайго эпохі. Мне здаецца, што і славуэта яго іронія як самая яскравая адзнака характару нейкім чынам звязана з яго светлагляднымі перакананнямі.

Асаблівасць Ф.Куляшова як даследчыка і крытыка ў тым, што ён пачынаў навукова-творчую дзейнасць з вывучэння рускай класічнай літаратуры. Чытаючы па ёй курсы лекцыі ў розных вышэйшых навучальных установах Расіі, а пасля і Беларусі, ён

натуральна, звяртаў увагу на праблемы, тэарэтычна недастаткова прасветленыя ў гісторыі рускай літаратуры, хоць рускае літаратуразнаўства заўсёды мела высокі навуковы ўзровень. Сваю першую кнігу Фэдар Іванавіч асмеліўся выдаць пра творчасць Л.Талстога /«Жизнь и творчество Льва Николаевича Толстого», Мн., 1953/. Выйшлі таксама кнігі пра жыццё і творчасць А.Чэхава, пра сатырычную паэзію М.Някрасава, пра М.Горкага. Апублікаваны яго «Лекции по истории русской литературы конца XIX — начала XX в.» — пра самы багаты і складаны перыяд у гісторыі духоўнай культуры Расіі. І асабліва любоў Фэдара Іванавіча — А.Купрына. Кніга Ф.Куляшова «Творческий путь А.И.Куприна» вытрымала некалькі выданняў. Пра глыбокую дасведчанасць Фэдара Іванавіча ў творчасці гэтага выдатнага рускага пісьменніка пацвярджае і тое, што пад яго рэдакцыяй і з яго ўступным артыкулам у Маскве выйшаў дзевяцітомны збор твораў А.Купрына. Нічым падобным, здаецца, ніхто з беларускіх крытыкаў пахваліцца не можа. Адна з рэцэнзій на другое выданне кнігі «Творческий путь А.И.Куприна» называлася «Новое пра Купрына».

Думаецца, што і выбар творчасці А.Купрына для пажыццёвай зацікаўленасці і асабліва пільнага навуковага даследавання не выпадаковы ў творчай біяграфіі Ф.Куляшова. А.Купрына — паслядоўны рэаліст, прыхільнік праўды ў мастацтве, апазіцыянер да ўскага зла як у жыцці, так і ў літаратуры. Хоць творы А.Купрына зрэдку выдаваліся пры Саветскай уладзе, але сур'ёзных навуковых прац, прысвечаных яго творчасці, было няшмат. Імя пісьменніка ў той час, калі Ф.Куляшоў распачынаў сваё падрабязна-педантычнае /у лепшым сэнсе гэтага слова/ і маштабнае даследаванне, яшчэ выклікала падазроннасць і эмацыянальную непрыхільнасць з боку афіцыйных ідэалагічных органаў за хісткаю пазіцыю ў адносінах да бальшавікоў, за асабісты ўдзел у антыбальшавіцкай прапагандзе ў час тра-

мадзянскай вайны і, урэшце, за доўгатэрміновую эміграцыю. І хоць пісьменнік пад канец жыцця вярнуўся на радзіму і пакаўся за свае памылкі, не ўсё даравалася яму, пляма на яго імені ва ўяўленні тых, хто кіраваў ідэалагічнымі службамі, трымалася нязводнай доўга. Мне здаецца, уклад Ф.Куляшова ў даследаванне гісторыі рускай класічнай літаратуры не адзены належным чынам перш за ўсё рускімі літаратуразнаўцамі.

Многія артыкулы Фэдара Іванавіча прысвечаны творчасці І.Буніна, Л.Андрэева, У.Караленкі, У.Маякоўскага і іншых выдатных мастакоў слова Расіі.

Аднак Ф.Куляшоў не пакідала і пачуццё вострай зацікаўленасці працэсамі развіцця роднай беларускай літаратуры. У 1961 з'яўляецца яго кніга «Міхась Лынькоў. Нарыс пра жыццё і творчасць». За ёю выходзяць «Эцюды аб прозе», «Іван Мележ. Літаратурная біяграфія», «Подвиг художника. Литературный путь И.Мележа», «Літаратурны партрэт», «У дарозе. Літаратурна-крытычныя артыкулы». Апублікавана шмат артыкулаў і рэцэнзій па бягучых пытаннях сучаснага літаратурнага жыцця.

Трэба адзначыць, што Фэдару Іванавічу хутка стаць літаратарам, якому ўласціва глыбокая, праніклівая і прафесійна сталая думка, вельмі даламагла вывучка на класічных узорах рускай літаратуры і крытыкі. Аднак важнейшая плённая асаблівасць творчай манеры Ф.Куляшова як даследчыка і крытыка стала не адштурхоўванне ад гатовых тэарэтычных формул, хай сабе інтэлектуальна змястоўных і дасканала сканструаваных, а пастаянная гатоўнасць ісці ад жывой і хвалючай літаратурнай рэчаіснасці. Як даследчык і крытык ён вельмі чуйны да новых, перспектывных з'яў у літаратурным жыцці. Ф.Куляшоў быў адным з першых беларускіх крытыкаў, якія практычна, гэта значыць — навукова даказна прадказалі росквіт вялікага таленту І.Мележа.

Выступаў Фэдар Іванавіч зацікаўлена з артыкуламі і рэцэнзіямі таксама па творах П.Пестрака, А.Куляшова, І.Чыгрынава, Б.Сачанкі. Адзін пералік зроблена ім сведчыць пра жывую ўключанасць яго ў бягучы літаратурны працэс. Аднак, бадай, як у рускай, так і беларускай крытыцы яму найлепш удаецца жанр нарысу творчасці. Дзякуючы яму гэты жанр і колькасна і якасна стаў багацейшым, асабліва на беларускай крытычнай ніве.

Ф.Куляшоў як даследчык і крытык ўласцівы жывасць і тонкасць літаратурнага выказвання, умёна раскрыць сутнасную выразнасць мастацкага вобраза, знайсці энісавую глыбіню літаратурнага сімвала, вызначыць творчую індывідуальнасць пісьменніка. Несумненна, што творчасць тых пісьменнікаў, пра якіх пісаў Ф.Куляшоў, успрымаецца тымі, хто чытаў яго кнігі і артыкулы, з больш дакладным сэнсавым разуменнем і больш тонкім эмацыянальным адчуваннем.

З юбілеем Вас, дарар! Фэдар Іванавіч!

Віктар КАВАЛЕНКА

МУЗЕЮ «МЕНКА» — БЫЦЬ!

У дзень святкавання Міжнароднага Дня музеяў на берагах Пцічы каля вёскі Строчыцы адбылося ўрачыстае адкрыццё чарговага экспазіцыйнага сезона Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту. У рознай стадыі рэстаўрацыйна-аднаўленчых работ тут знаходзіцца каля трыццаці помнікаў народнага дойлідства. Сёлета для наведвальнікаў адчынілі свае дзверы тры сядзібы: з вёскі Агароднікі Слуцкага, Волева Дубровенскага, Будзічы Докшыцкага раёнаў. Сядзібамі з Волева і Будзіч адкрыты экспазіцыйныя сектары «Падняпроўе» і «Паазер'е». Асаблівую цікавасць уяўляе сядзіба з вёскі Будзічы. Яна складаецца з чыстага двара і гаспадарчага, з дзяніком. На чыстым двары — хата з сенцамі і варыўнёй. Да хаты прыбудавана майстэрня, тут гаспадар вырабляў калаўроты. Насупраць — клець, паветка, свіран. За шырокімі варотамі — пляцоўка-дзянік, вакол якой размешчаны хлявы. Ёсць тут і «хатка» батрака. Усе памяшканні сядзібы напоўнены разнастайнымі арыгінальным этнаграфічным начынем: прадметамі побыту, працы, рамёстваў.

Сёлета на ўрачыстае адкрыццё сезона прыехала шмат гасцей. Былі прадстаўнікі Белдзяржуніверсітэта, Інстытутаў гісторыі, мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН Беларусі, Галоўмінскархітэктуры і іншых установаў, якія працуюць над стварэннем музея.

Перад гасцямі з цёплай прамовай выступіў Георгій Ткацэвіч, дырэктар музея. Упрыгожылі свята сваімі званкімі, павучымі галасамі дзеці. Дзяўчаты і хлопчыкі з фальклорна-этнаграфічнага ансамбля «Жалейка» /клуб Мінскага завода вылічальнай тэхнікі, кіраўнік Людміла Рыжкова/ гукалі вясну, вадзілі карагоды перад уніяцкай царквою з вёскі Логнавічы. А ў самой царкве краўная душа і сэрца пшчотны голас заслужанай артысткі рэспублікі Таццяны Мархель, яна спявала журботныя і вясёлыя народныя песні. Суправаджаў незвычайную песенную дзю Таццяны Мархель музычны акампанемент — скрыпка, ліра, дуда, дудачка. Ігралі на гэтых інструментах наш вядомы музык Уладзімір Пузыня і ягоны сын Алесь. Адбылася прэм'ера зробленай па заказе музея традыцыйнай батлейкі /мастак Т. Рэдлін/.

У грамадскім свірне з вёскі Касарычы разгарнулі выставу малюнкаў гурткоўцы студыі відарыснага мастацтва «Каларыя аловак» /кіраўнік Ірына Фокіна/. На некаторых малюнках можна было ўбачыць помнікі драўлянага дойлідства нашага музея: млын-вятрак з Паазер'я, сядзібы пагоннага тыпу з

АНТОН ШУКЕЛАЙЦЬ:

«У БЕЛАРУСІ АДБЫВАЮЦЦА НЕЗРАЗУМЕЛЫЯ ПАДЗЕІ»

БЕЛАРУСКАЕ ЗАМЕЖЖА: ЖЫВЫЯ ГАЛАСЫ

— Спдар Шукелайць, мне неаднойчы даводзілася чуць у эмігранцкіх асяродках, што вас называюць беларускай легендай Амерыкі. Якая яна — беларуская Амерыка?

— Беларуская Амерыка, на жаль, пакуль маладаследаваная і малавядомая на Беларусі. Але, на маю думку, гэта надзвычай унікальны і незвычайны феномен, створаны беларускай эміграцыяй у Амерыцы.

— Тым больш, што беларускі грамадскі рух у Амерыцы аформлены арганізацыйна і юрыдычна.

— Безумоўна. У ЗША ёсць цэлы шэраг беларуска-амерыканскіх арганізацый, зачартаваных у судзе, як арганізацыі, якія могуць дзейнічаць па цэлай Амерыцы. Яны маюць свае статуты і мэты і стараюцца іх рэалізаваць.

— Адною з найбольш беларускіх арганізацый у Амерыцы з'яўляецца Беларуска-амерыканскае задзіночанне — БАЗА, — якое ачольваеце вы?..

— Так, але БАЗА ёсць не адзіная ў Злучаных Штатах Амерыкі арганізацыя грамадска-палітычнага і дапамаговага характару. Ёсць арганізацыі большыя і меншыя. Сярод большых — Беларускі кангрэсавы камітэт. Хоць ён розніцца з намі арганізацыйнай структурай і да нядаўняга часу палітычным кірункам, — усе ж гэтая арганізацыя вельмі пажанная ў Амерыцы. Ёсць меншыя арганізацыі. Напрыклад, частка Нью-Йоркскага аддзела БАЗА, якую ўзначальвае Кастусь Мярляк.

— Спдар Шукелайць, раскажыце, калі ласка, калі і як утварылася БАЗА?

— БАЗА заснавана ў 1949 годзе і зачартавана як амерыканская

арганізацыя ў 1950 годзе. Яна ёсць арганізацыя сяброў. Гэта значыць, мы маем аддзельны, іншы арганізацыйны ўнутры нашай галаўной арганізацыі. На нашым чартары працуе арганізацыя моладзі. А ў арганізацыі моладзі ёсць танцавальны гурток «Васілёк» і стыпендыяльны фонд імя Івана Любачкі.

Мы маем таксама арганізацыю, якая абараняе людзей, што знаходзяцца ў турмах Беларусі. Яна бароніць правы сумлення. Калісьці мы шмат дапамагалі Міхасю Кукабаку. Ён у Беларусі, на жаль, малавядомы, але гэты чалавек у свой час дзейнічаў на ўзроўні такіх міжнародных дзеячаў за правы Свабоды, як, напрыклад, Сахараў.

У часы, калі кантакты з Беларуссю былі вельмі слабыя, мы рэпрэзентавалі Беларусь у вольным свеце. Прываду ў прыклад толькі адзін факт. Наш удзел у 41-ым Эўхарыстычным кангрэсе ў Філадэльфіі ў

1976 годзе быў вельмі высока ацэнены міжнароднай супольнасцю. Пераклады божых службаў, малітваў, зробленыя Антанам Адамовічам, Язэпам Германовічам, Томасам Бэрдам, прадстаўленыя на кангрэсе, былі зроблены вельмі фахова.

БАЗА ўдзельнічае ў некаторых міжнародных арганізацыях. З нагоды святкавання 25-га Сакавіка мы пішам лісты да ўсіх нашых сенатараў, губернатараў, кангрэсменаў, лісты, у якіх высяняем самую балючую праблему на Беларусі ў дадзены момант. Мы прымаем удзел у шматлікіх этнічных фестывалях. Нашы калектывы выступалі ў самых прэстыжных залах Амерыкі. Напрыклад, у Лінкольн Цэнтры выступалі — танцавальны гурт «Васілёк», Данчык, Валяціна Пархоменка.

Раней у Беларусі супраць нашых дзеячаў пісалі вельмі шмат усякай лухты. Ды і цяпер яшчэ пішуць. Тама ў нас ёсць арганізацыя, якая займаецца абаронай ад паклёпаў. Цяпер я рыхтую артыкул у абарону генерала Францішка Кушала. У Беларусі з'явіліся публікацыі, што ў час нямецкай акупацыі Кушаль працаваў на бальшавікоў. Дык вось як яно было на самай справе, калі пачалася вайна, мяне выпусцілі з турмы і я прыйшоў у Менск. Мой стары калега з Віленскага ўніверсітэта Вітаўт Тумаш быў старшынёй управы Менска. Мы сустрэліся і ён запрасіў мяне да сябе на абед. А за абедам прыгадалі Кушала. «А ведаеш, — кажа Тумаш, — Кушаль жа тут. У Дорах сваіх сядзіць. І мы вырашылі прывезці яго ў Менск. Была думка, што, можа, і Арсеннева пагодзіцца

Цэнтральнай Беларусі, вяночныя двары з Паазер'я і Падняпроўя.

Месца для стварэння нацыянальнага музея пад адкрытым небам абрана невыпадкова. Гэта куточак Мінскага ўзвышша, да якога з поўначы і поўдня, захаду і ўсходу цягнуцца марэнныя грады Ашмянскага, Капыльскага, Лагойскага ўзвышшаў. Непадалёку адсюль і найвышэйшая кропка Беларусі — 345 метраў над узроўнем мора. Сярод пагоркаў ляжаць валуны, прынесеныя з берагоў Ледавітага акіяна.

Крутыя пагоркі праразаюцца ўтульнымі рэчышчамі знакамітай Пцічы і легендарнай Менкі, ручая Дуная, лагчынамі і тальвегамі, што сілкавалі некалі сцёкавымі водамі Пцічы. Многія з тутэйшых прадстаўнікоў фауны і флоры з'яўляюцца «чырванакніжнікамі»: гэта бабры, ласкі, куніцы, качкі, чаплі, буслы, стронга ў водах Пцічы. Сапраўды запаведныя прыродныя мясціны!

Глыбокі след на тутэйшых пагорках пакінула і гісторыя нашай Айчыны. Сведчанне таму — шматлікія групы курганных могілнікаў, знойдзеныя ў наваколлі скарбы, у тым ліку тры скарбы куфічных манет, і

Старажытнай Русі.

Навакольныя паселішчы — Строчыца, Гарадзішча, Воўкавічы, Новы Двор — вядомыя з XV—XVI стагоддзяў. Паміж імі пралагаюць сцежкі дзядоў, старажытныя шляхі, што вялі з Менска ў Заслаўе, Койданава, Івянец і далей, за мяжу. І вось гэтыя лугі і палеткі сталі зямлёю, у якой павінны прарасці карані помнікаў, што перавозацца сюды з розных куткоў Беларусі, помнікаў, адарваных ад роднага асяроддзя, дзе яны, на жаль, не могуць захавацца. Прытуляць іх высокія пагоркі, а воды Менкі і Пцічы будуць пяшчотна шаптаць легенду сівых стагоддзяў. Вось чаму калектыву музея імкнецца пабудаванне проста музей народнага дойлідства, скансэн, якіх шмат у свеце. Гэта павінен быць адзіны ў сваім родзе ландшафтна-этнаграфічны запаведнік, адзіны і непаўторны, бо больш нідзе няма, акрамя Беларусі, тых Менкі і Пцічы, таго гарадзішча, той вёскі Строчыцы, а з імі і тых помнікаў, што перавозацца з Палесся і Панямоння, Падняпроўя і Паазер'я, з Міншчыны. І не знойдзецца для такога запаведніка больш сімвалічнай і змястоўнай назвы, як «Менка». На сённяшні дзень, калі

Дырэктар музея-запаведніка Георгій ТКАЦЭВІЧ гутарыць з удзельнікамі канферэнцыі.

Фота М. МІНІЧА

безумоўна, помнік старажытнаславянскай архітэктуры сусветнага значэння — гарадзішча на Менцы. На тэрыторыі гарадзішча і на трыццаці гектарах былых селішчаў вакол яго ўжо амаль два стагоддзі людзі знаходзяць прадметы старажытнасці. Вядомы пісьменнік і падарожнік Пётр Шпілеўскі яшчэ ў сярэдзіне мінулага стагоддзя адзначаў, што на палатках каля вёскі Гарадзішча, там, дзе ў Менку ўпадае ручай Дунай, сяляне знаходзяць на раллі прадметы, узрост якіх да тысячы гадоў. Няма сумнення, што тысячагоддзе назад сюды, па водах Дняпра, Прыпяці і Пцічы, падымаліся ладзі і віціны з Кіева і паўднёвых зямель

ідзе барацьба за зямлю, толькі ва ўмовах запаведніка можна захаваць і непаўторнасць прыроднага асяроддзя, і унікальнасць помнікаў ад тых шматлікіх бед, якімі пагражаюць прыгарадныя тэрыторыі вялікага горада.

Аляксандр ЛАКОТКА

Р. С. Дырэктару запаведніка Г. Ткацэвічу нядаўна споўнілася пяцьдзесят гадоў. Калегі-музейшчыкі сардэчна павіншавалі юбіляра, «ЛІМ» таксама зычыць яму поспехаў у справе захавання народнай спадчыны.

прыехаць. Бо ў Менску якраз пачалася праца па беларусізацыі гарадскіх устаноў, тэатра, школы, кінатэатра...» Доўга не думаючы, Тумаш узяў машыну, паехаў у Доры і прывёз Кушаль. Ад таго часу Кушаль стаў займацца падрыхтоўкай настаўніцкіх, вайсковых курсаў. Ніколі ён не быў шэфам паліцыі. І ўвогуле аж да 1944 года ніякім начальнікам ён не быў. Першае яго прызначэнне было — камандзір Беларускай краёвай абароны. Вось як ён працаваў на бальшавікоў...

— Спдар Шукеляйц, галоўнай мэтай дзейнасці палітычнай эміграцыі заўсёды была незалежнасць Беларусі. Сёння Беларусь — суверэнная дзяржава. Ці азначае гэта, што палітычная эміграцыя сваю функцыю выканала?

— Абсалютна не! Апошнія падзеі на Беларусі сведчаць аб тым, што беларуская эміграцыя мусіць быць вельмі і вельмі актыўнай. Я, як старшыня БАЗА, кожны крок у кірунку да незалежнасці вітаю спецыяльным лістом, пачынаючы з першага Сойма БНР у Вільні. І сёння да мяне даходзяць вельмі балючыя весткі з бацькаўшчыны. Аказваецца, што там ужо робяць крок назад. Напрыклад, Вярхоўны Савет прагаласаваў супраць рэфэрэндуму. Гэта вельмі моцна падрывае аўтарытэт Беларусі ў вольным свеце і азначае, што Вярхоўны Савет ідзе ў кірунку аўтарытарнай улады, дыктатуры. І гэта ў той абстаноўцы, калі адноўлена дзейнасць камуністычнай партыі. Вельмі небяспечная абстаноўка, якая можа прывесці да дыктатуры. Дзіўна і трывожна чуць нам у Амерыцы пра

ўвядзенне ў Беларусь двухмоўя. Гэта сведчыць аб тым, што, як пішуць цяпер у Амерыцы, Беларусь інтэгруецца не ў Савецкі Саюз, як раней, а ў Расею. Аб гэтым мы будзем інфармаваць амерыканскія палітычныя дзеячы ў дзярж-дэпартаменце, Кангрэсе, Сенате.

На Беларусі адбываюцца незразумелыя падзеі!

— Нядаўна ў адным з вашых інтэрв'ю прачытаў, што вы, беларусы, не можам паслугоўвацца нацыяналізмам. Але многія нашы суродзічы на бацькаўшчыне лічаць, што толькі нацыяналізм можа выратаваць Беларусь і павярнуць народ да беларускасці...

— Я іншага погляду. Будучы вучнем польскай гімназіі ў Ашмяне, я быў запрошаны ў беларускі сацыялістычны гурток. Кіраваў ім адвакат Барановіч — стары рэвалюцыянер часоў першай літоўскай сацыялістычнай партыі. Там мне паставілі хрыбет. І тымі поглядамі я карыстаюся да сённяшняга дня. Я супраць нацыяналізму ўсякага — беларускага, польскага, расейскага. Я заўсёды ўважаю, што ён можа пераардаціць у дзікую форму нацыяналізм, шкодную для народа. Беларускі народ, апрача матэрыяльнай культуры, мае выдатныя духоўныя прыкметы. Гэта — лібералізм, свабода, пашана да іншых людзей, працавітасць. Гэтым мы рознімся ад нашых суседзяў.

Я перакананы, што не нацыяналізм будзе рэпрэзентаваць нас у свеце, а прыкметы нашага Духу!

Гутарыў Леанід ПРАНЧАК

БЕЛАРУСКІ КУТОЧАК У ЦЭНТРЫ ВАРШАВЫ

Сярод мнагалюдных, гаманкіх вуліц у цэнтры польскай сталіцы прываблівае сваім спакоем вуліца Тамка. Знайсці яе даволі лёгка нават таму, хто не так часта бывае ў Варшаве. Не доўга даўлася блукаць і мне, каб убачыць шылдачку з патрэбным мне адрасам — Тамка, 49. Шматпавярховы гмах відаць здалёку. Тут пасля майго званка дзверы адной з кватэр гасцінна адчыніліся, і я пасля тыдня, праведзенага ў чужым, сцюдзёным горадзе, апынулася як быццам дома. Цудоўная беларуская гаворка, ветлівыя ўсмішкі гаспадары стварылі найлепшае ўражанне. Спдар Юры Туронак і яго жонка спадарыня Зінаіда заўсёды рады гасцям з Беларусі, бо самі хоць і жывуць у Варшаве, але ва ўсіх адносінах засталіся самымі шчырымі беларусамі. Таму, відаць, і шлях да дома Туронаў знаёмы вельмі многім беларускім навукоўцам, пісьменнікам і іншым дзеячам культуры. Сюды спяшаюцца патрапіць усе тыя, хто цікавіцца беларускай гісторыяй, бо спдар Юры, найперш, вядомы ў Беларусі як знакаміты гісторык. Пра пакрычастыя шляхі нашага мінулага са спадаром Туронам можна гаварыць бясконца і ўсё час будзеш адкрываць для сябе нешта новае. Яго крытычны, глыбокі, усебаковы разгляд нават самых дробязных гістарычных падзей з'яўляецца сапраўдным узорам навуковай грунтоўнасці, аб'ектыўнасці і высокай сумленнасці. Усе гэтыя якасці Ю.Туронка спрыялі таму, што ён здолеў знайсці ў гістарычнай навуцы свой самастойны шлях.

Беларускаму грамадству імя Ю.Туронка стала найбольш вядома пасля публікацыі ў часопісе «Нёман» у 1991 годзе /N 10/ урыўкаў з яго кнігі «Беларусь пад нямецкай акупацыяй», выдадзенай у Польшчы ў 1989 годзе. У гэтай кнізе даследуюцца падзеі Другой сусветнай вайны ў Беларусі з пункту гледжання талерантнага гісторыка, які не абцяжараны ідэалагічнымі догмамі і абаліраецца на канкрэтныя факты. Пра гэты дослед яшчэ будзеш гаварыць у Беларусі, бо, магчыма, сёлета кніга будзе выдадзена ў перакладзе на беларускую мову. Прынамсі, выданне падрыхтавана.

Але спдар Юры з'яўляецца аўтарам і іншых даследаванняў па гісторыі Беларусі: «Каталіцызм у Беларусі — маштаб праблемы», «Нарысы развіцця школы на Беларусі», «Нежаданая рэспубліка» /пра БНР/, «Да гісторыі Друйскага марыянскага манастыра», «Па слядах «Свабоды», «Непакорная Вера» /пра Веру Матэйчук/, пра Гальшэ Леўчыка, а таксама цэлага шэрагу артыкулаў у «Ніве», «Беларускім календары» і навуковых зборніках.

Найбольш падрабязнае знаёмства беларускай творчай і навуковай грамадскасці са спадаром Юры Туронам адбылося дзякуючы публікацыі ў «ЛіМе» ад 16 кастрычніка 1992 года яго інтэрв'ю. Беларускі спдар Ю.Туронак мае глыбокія карані. Ягоны род паходзіць з Даісеншчыны. Ягоны бацька Браніслаў Туронак у міжваенны час у Вільні быў вядомым беларускім грамадскім дзеячам. Лекар па адукацыі, ён яшчэ ў студэнцкія гады далучыўся да беларускага адраджэнскага руху. Найбольш вядома яго актыўная грамадская дзейнасць у Беларусі студэнцкім саюзе, у газеце «Крыніца», у Беларускім сялянскім саюзе і ў Беларускім інстытуце гаспадаркі і культуры ў Вільні. Ён памёр у 1938 годзе, пражыўшы ўсяго 42 гады, пакінуў пасля сябе трох сыноў. У 1990 годзе беларуская эміграцыя ў Нью-Йорку была выдадзена кніжка Ю.Туронка «Памяці Браніслава Туронка».

Кожны, хто прачытаў згаданае вышэй інтэрв'ю з Ю.Туронам, мог зразумець, што галоўнай, найбольш дарагой для даследчыка тэмаю стала вывучэнне гісторыі станаўлення беларускай адраджэнскай ідэі. Таму Ю.Туронак не магла не зацікавіць постаць Вацлава Іваноўскага. Зроблена ім даследаванне дзейнасці Іваноўскага аказалася настолькі грунтоўным, што яно выклікала зацікаўленасць Інстытута гісторыі Польскай акадэміі навук. Пад прыкам інстытута праца была выдадзена летась у Варшаве асобнаю кніжкаю «Wacław Iwanowski i odrodzenie Białorusi» /«Вацлаў Іваноўскі і адраджэнне Беларусі»/. Даводзіцца шкадаваць, што ў Беларусь трапіла толькі некалькі экзэмпляраў выдання і для большасці нашых чытачоў гэта кніжка застаецца невядомай. На жаль, няма да сёння і добрай інфармацыі пра яе ў Беларусі, няма навуковай рэцэнзіі. Адным словам, быццам бы і кніжкі няма. А між тым кніга гэта — з'ява ў беларускай гістарычнай навуцы. З уласцівай яму грунтоўнасцю, дасканаласцю аўтар разглядае шляхі развіцця беларускай грамадскай думкі на пачатку 20

стагоддзя, калі ўжо адчуваюцца штуршкі будучых сацыяльных катаклізмаў, што прывядуць да разбурэння Расійскай імперыі, ускалыхнуць свет і народзяць новую праблему. І ў кантэксце гэтых глабальных падзей — лёс беларускага народа. Страта дзяржаўнасці, нацыянальнага свядомасці, эканамічнай і культурнай заняпад — і ў гэтых умовах парасткі духоўнага адраджэння нацыі. Носбітамі іх былі адзінкі, тыя, хто здолеў адчуць сябе прыналежным да народа, які яшчэ толькі падымаецца з калені. І В.Іваноўскі разважае аб шляхах выратавання і развіцця нацыі. У федэрацыі з заходнімі ці ўсходнімі суседзямі, ці шлях да незалежнасці? Які з іх рэальна магчымы? З чаго пачынаць, як абудзіць народ? Як адказа на гэта пытанне — асвета, выданне кнігі і праз іх вяртанне народу яго мовы, а ўжо праз яе — нацыянальнага самаўсведамлення, імкнення людзьмі звацца. Таму менавіта так падрабязна аналізуе Ю.Туронак культурна-асветніцкую выдавецкую дзейнасць В.Іваноўскага, асабліва ў суполцы «Загляне сонца і ў наша ваконца».

Шлях В.Іваноўскага да беларускасці быў не простым. Дый ці мог ён быць простым? Усведамленне сябе беларусам і нашчадкам старадаўняга беларускага, але страціўшага сваю нацыянальнасць прыналежнасць, роду давалася цяжка. Толькі Вацлаў з трох братоў Іваноўскіх пайшоў гэтым шляхам. Адзін з яго братоў — Тадэвуш — пачуваў сябе летувісам і стаў вядомым у суседняй краіне дзеячам Тадасам Іваноўскасам. Другі — Юры — стаўся палякам, таксама вядомым палітычным дзеячам у Польшчы. Дзіўны факт у гісторыі — тры родныя браты мелі тры розныя нацыянальнасці. Прыклад роду Іваноўскіх яскрава сведчыць пра ўсё драматызм і сітуацыю з нацыянальным самаўсведамленнем на беларускіх землях у той час. Як кажучы, амаль нулявы цыкл. І таму, відавочна, мы павінны вельмі высока ацаніць той выбар, які зрабіў для сябе на карысць беларускасці малады Вацлаў Іваноўскі. У гэтым, найперш, значнасць яго асобы. Але яшчэ больш важна тое, што ён зрабіў гэты выбар назаўсёды і прайшоў гэтым шляхам да канца свайго жыцця, знаходзячыся ўсё час у пошуку магчымых і канкрэтных абставінах шляхоў рэалізацыі беларускай ідэі. Гэта было жыццё цвярозага палітыка, які ўсё час аналізаваў і даволі дакладна арыентаваўся ў ёй. Гэта было таксама і жыццё актыўнага дзеяча, які нават пры неспрыяльных умовах знаходзіў магчымасць змагацца за ідэю, ці, скажам, хоць падкручваць маленькія вінцікі ў гэтай вялікай справе, калі не было іншага выйсця. Але гэта было і жыццё романтика, які горава верыў у сваю справу, захапляўся ёю і таму, як большасць романтикаў, стаўся ахвяраю ў вечнай барацьбе добра са злом. Гэтак выглядае і яго апошняя спроба скарыстаць новы шанс рэалізацыі ідэі незалежнай Беларусі ў час Другой сусветнай вайны і яго гібель у Мінску ў 1943 годзе.

Кніга Ю.Туронка вярнула з забыцця яшчэ адно імя нацыянальнага дзеячы з тых, хто стаяў ля калыскі беларускага Адраджэння. І гэта надвычай важна. Бо і сёння мы знаходзімся перад складанымі праблемамі. Дзякуючы такім людзям, як Іваноўскі, мы трывала засвоілі безумоўную неабходнасць незалежнага шляху для нашай Бацькаўшчыны. Але на гэтым шляху паўстае мноства новых пытанняў ідэянага, тэарэтычнага плана. Найперш, безумоўна, далейшае развіццё беларускай ідэі ў новых гістарычных варунках. Калі да гэтага часу асноўным у ёй была незалежнасць канцэпцыя, то цяпер акрэсліваецца перспектыва новага якаснага ўзроўню развіцця гэтай ідэі. На маю думку, яго сутнасцю павінна быць распрацоўка канцэпцыі нацыянальнага дзяржаўнага будаўніцтва Беларусі. Нашы папярэднікі даказалі нам неабходнасць незалежнага, самастойнага існавання беларускай дзяржавы, а мы павінны акрэсліць, якой гэта дзяржава павінна стаць. Нацыянальнае дзяржаўнае будаўніцтва з улікам собскага гістарычнага вопыту, ці арыентацыя толькі на чужыя здабыткі /«амерыканскі», «фінляндскі», ці нейкія іншы варыянты/, ці спалучэнне таго і другога? Пошукі адказаў на гэтыя пытанні магчымы толькі на высокім навуковым, тэарэтычным узроўні, з выкарыстаннем ідэйных напрацовак, зробленых у галіне беларускай грамадскай думкі лепшымі прадстаўнікамі нацыі.

Усё гэта добра разумее беларус з Польшчы Ю.Туронак. Там, у створаным ім беларускім куточку ў цэнтры Варшавы, ён самааддана працуе на Беларусь. Грунтоўнае даследаванне ім забытых старонак мінулага дапамагае нам сёння дакладней вызначыць шляхі ў будучыню.

Ганна СУРМАЧ

Краскі жыцця

БЦМ — ГЭТА ПОШУК!

Зусім не мексіканскімі тэлесерыяламі пра ўладальніц Дома мадэляў мачаху Даніэлу і самаахвярную Марыю выклікана гэтая публікацыя. Найперш — тым незабыўным, хоць і неадназначным уражаннем, якое засталася ад, можна сказаць, выпадковага наведання Беларускага цэнтра моды ў час нядаўняга паказу мод «Вясна—лета-1994».

метраў, на адрасе праспект Машэрава, 1. Гэты адрас мае і сённяшні БЦМ.

— Спадарыня Галіна, якія галоўныя задачы стаяць сёння перад БЦМ?

— Асноўная наша задача — распрацоўка прамысловых швейных вырабаў і тэхнічнай дакументацыі, стварэнне перспектывных калекцый мадэляў адзення. Варта назваць і такую задачу, як выпуск асабліва модных вырабаў.

— Такіх, якія мы бачылі на паказе «Вясна—лета-94»? Сапраўды, там былі самыя модныя рэчы. Якая элегантнасць колераў і фасонаў, якія смелыя і нечаканыя спалучэнні таноў і расфарбовак! Але, выбачайце, куды гэтак апрацаваць? І каму? Нованароджаным багачам? Людзям з сярэднім заробкам /не кажу ўжо пра нізкааплачваемых/ такіх рэчаў, бадай, не купіць. А з другога боку, ці апраўдваецца, на ваш погляд, прымаўка «Сустракаюць па адзенні, а праводзяць па розуму»?

— Галоўнае ў модзе — апрацаваць акуратна, аддаваць перавагу адзенню ў спакойным, некрыклівым стылі, мець пачуццё меры і густу. Часам бачыш, як у нашым наогул небагатым грамадстве жанчыны імкнучыся апрацаваць найперш эфектна. І што ў выніку? Тут і згадаеш гэтую самую прымаўку. Эфектна, але — безгустоўна і эклектычна. Абзавядзецца жанчынка якой-небудзь кватэстай супер-блузай, а потым, у дадатак, намагаецца падабраць да яе спадніцу ў клетку, бо клетка, ці бачыце, увайшла ў моду. Стараецца, здабывае тую спадніцу, а вынік — сумны...

— Спадарыня Галіна, што вы мелі на ўвазе, калі гаварылі пра выпуск асабліва модных вырабаў?

— У нас створаны патокі дробных, малых серый адзення — да 500 адзінак. Пры гэтым улічваецца канкурэцыйны рынкі. Пры БЦМ ёсць фірменны салон-магазін, дзе прадаюцца гэтыя мадэлі. Ёсць і валютная секцыя.

— Беларускае цэнтр моды распрацоўвае толькі мадэлі адзення? І хто гэтым канкрэтна займаецца?

— Гэта памылковае ўяўленне, што мы займаемся толькі мадэляваннем адзення. БЦМ — мадэлюючы цэнтр для ўсіх прамысловых прадпрыемстваў краіны, уключаючы швейную вытворчасць, абутковую, тэкстыльную, галантарэйную і трыкатажную.

БЦМ праводзіць цэнтралізаванае кіраўніцтва модай. Усе спецыялісты мастацкага профілю прадпрыемстваў прыязджаюць да нас, і мы даём ім метадычныя рэкамендацыі па накірунках моды, інструкцыі па тэхналогіі швейных вырабаў, узоры мадэляў з тэхнічнай дакументацыяй, тэматычныя малюнкi, сімваліку і тэксты для афармлення вырабаў лёгкай прамысловасці, базавыя канструкцыі новых сілуэтных форм, шкалы даўжыні і памера-ростаў, уніфікацыі дэталей і вузлоў.

У нас ёсць група перспектывнага мадэлявання. Яна — сэрца нашага прадпрыемства. Галоўны мастакі кіраўнік цэнтра — Уладзімір Васільевіч Булгакаў. Вядучы мастак — Ніна Асіпенка, мастакі — Вольга Ламака, Надзея Прышчэп і Жанна Гушча.

Ёсць у нас і трыкатажная група. Яе прадстаўляюць мастакі Маргарыта Сычова і Тацяна Церахава.

Усе гэтыя мастакі распрацоўваюць перспектывную базавую калекцыю па сезонах.

На аснове яе ствараюцца групы прамысловага мадэлявання.

— Спадарыня Галіна, ці мае БЦМ выхад за межы Беларусі?

— Так, наш цэнтр прымаў удзел у міжнародных выстаўках моды ў многіх краінах свету, у прыватнасці, у Францыі, Італіі, Японіі, Польшчы, Індыі. І, дарэчы, займалі там нашы мадэлі прывабы месцы. Нашы дызайнеры запрашаліся на паказ калекцыі трат-а-партэ, гэта значыць калекцыі, прызначанай для масавай публікі, а не элітарнай. Супрацоўнічаем мы і з замежнымі фірмамі, дзеля чаго маем аддзел па знешніх эканамічных сувязях. Тканіны для сваіх мадэляў мы часта купляем за мяжой за валюту, якую зарабляем у валютнай секцыі фірменнага магазіна-салона.

— Нашы, айчыныя тканіны вас не задавальняюць ці іх проста не хапае?

— Мушу прызнацца, што наша тэкстыльная прамысловасць, на жаль, не заўсёды дасягае сусветнага ўзроўню. Працуюць у нас і Магілёўскі шоўкавы камбінат, і Аршанскі льнокамбінат, і Мінскія камвольны і тонкасукожны камбінаты, і Гродзенскі тонкасукожны, але, што грахі ўтойваць, іх тканіны пакуль што горшыя за імпортныя. Практычна няма ў нас баваўняных тканін, няма сучасных фарбавальнікаў, пракладаных матэрыялаў. Усе гэта трэба везці з-за мяжы. Нават гузікаў няма — іх мы купляем у Расіі. Ды ці толькі гузікаў? Раней метадычным цэнтрам была Масква, адтуль мы атрымлівалі практычна ўсе неабходнае. Цяпер жа даводзіцца круціцца самім. Ну вось, скажам, каляровыя слайды. Дробязь, здавалася б, ды без іх не абыходзіцца, а каштуюць яны надзвычай дорага. Вось і круцімся, шукаем рэзервы, каб не варыцца ва ўласным соку, каб годна, як кажуць, паказацца ў свеце.

Зрэшты, цяжкасці ў нас агульныя, тыя ж, што і ўва ўсёй краіне. Аднак стараемся працаваць без крэдытаў, беражам сваіх супрацоўнікаў — наш залаты фонд. Няма ў нас уласнай сыравіны, але ж затое ёсць выдатныя спецыялісты, кваліфікаваная рабочая сіла, і таму трэба скарыстоўваць гэты надзейны патэнцыял, а не завозіць тавары з-за мяжы. Ды хіба ж гэта тавары, якімі завалілі нас з Польшчы і Турцыі? Гэта ж, калі папраўдзе, транты, танны, грубы шырспажыў, разлічаны на самы непатрабавальны густ. Вельмі і вельмі шкада, што ў нас адчынены ўсе дзверы для завозу гэтага барахла, чым, вядома, наносіцца шкода і нам, мадэлярам.

— Спадарыня Галіна, назва вашага прадпрыемства пачынаецца са слова беларускі. Наколькі яна апраўданая ў гэтым сэнсе?

— Мы мяркуем, што апраўдваем сваё імя — імя менавіта беларускага цэнтра моды. І апраўдваем не толькі вонкава — скажам, выкарыстаннем у нашых мадэлях беларускага арнаменту, як гэта практыкавалася раней. Практычна мы заўсёды што-небудзь выкарыстоўваем з беларускага нацыянальнага касцюма, ніводная калекцыя не абыходзіцца без самых розных элементаў з беларускіх строяў. Ну, а што тычыцца вырабаў з лёну, дык тут без нацыянальных традыцый наогул аніяк нельга. Калекцыя з лёну Ніны Прышчэп, скажам, зрабіла ў Італіі сапраўдны фурор.

— Спадарыня Галіна, дзе вы знаходзіце такіх чароўных манекеншчыц?

— БЦМ супрацоўнічае з рэкламным агенствам Тамары Ганчаровай, якая ўзначальвае школу манекеншчыц. У школу набіраюцца дзяўчаты і хлопцы на конкурснай аснове ва ўзросце ад 17 да 27 гадоў. З дзяўчатамі праблем няма, хоць і атрымліваюць яны мізэрную, проста сімвалічную зарплату, працуюць больш на энтузіазме — ім падабаецца ездзіць па краіне і за мяжу. А вось з хлопцамі цяжэй, знайсці, заахоціць іх не так і лёгка. У нас, дарэчы, будзе сказаць, сярэдняя зарплата таксама не надта вялікая, прынамсі, куды меншая, чым у банкаўскіх служачых.

— І апошняе пытанне, спадарыня Галіна. Што будзе модна ў наступным сезоне?

— Мода ўжо не ўпершыню намагаецца кампенсавать наш унутраны дыскамфорт. Вось і ў будучым вясенне-летнім сезоне мы хочам дапамагчы нашым слабым стварыць спакойны, лёгкі настрой. Пэўна, нездарма мода вяртаецца да добрых мінулых часоў. Вызначальныя яе рысы — прастата і непасрэднасць, адзінства формы і функцыі, элегантнасць і вонкавая стрыманасць. Захапленне мініспадніцамі праходзіць свой пік. Карацей кажучы, новая работы дызайнераў цэнтра фарміруе вобраз сучаснага чалавека — мужчыны і, вядома ж, жанчыны: дагледжанай, упэўненай у сабе, падцягнутай, з грацыёзнай паходкай, не пазбаўленай стрыманай арыстакратычнай жаночасці.

Характэрная адметнасць будучай калекцыі ў тым, што яна выкарана з айчынных тканін і матэрыялаў. А кожная мадэль — гэта мадэль-вобраз, мадэль-ідэя, на аснове якіх можна ствараць серыі мадэляў, праектаваць прамысловыя калекцыі для нашых швейных прадпрыемстваў.

— Дзякуй, спадарыня Галіна, за гутарку!

Інтэрв'ю брала М.МІХАЙЛАВА

ЛМ

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:

САЮЗ ПІСЬМЕННІКАЎ БЕЛАРУСІ І МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

ВЫХОДЗІЦЬ З 1932 ГОДА

ГАЗЕТУ РЭДАГАВАЛІ:

Х. ДУНЕЦ	(1932-35)
І. ГУРСКІ	(1935-41)
А. КУЛЯШОУ	(1945-46)
М. ГОРЦАЎ	(1947-49)
В. КАВАЛЁУ	(1949-50)
П. ВІТКА	(1951-57)
М. ТКАЧОУ	(1957-59)
Я. ШАРАХОЎСКІ	(1959-61)
Н. ПАШКЕВІЧ	(1961-69)
Л. ПРОКША	(1969-72)
Х. ЖЫЧКА	(1972-76)
А. АСПЕНКА	(1976-80)
А. ЖУК	(1980-86)
А. ВЯРЦІНСКІ	(1986-90)

Галоўны рэдактар Мікола ГІЛЬ

РЭДАКЦЫЙНАЯ РАДА:

Святлана БЕРАСЦЕНЬ, Андрэй ГАНЧАРОУ (першы намеснік галоўнага рэдактара), Юрась ЗАЛОСКА, Міхась ЗАМСКІ, Галіна КАРЖАНЕЎСКАЯ, Барыс ПЯТРОВІЧ (намеснік галоўнага рэдактара), Юрась СВІРКА

АДРАС РЭДАКЦЫІ: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмная рэдакцыі -- 33-24-61; намеснікі галоўнага рэдактара -- 33-25-25; 33-19-85; аддзелы: публіцыстыкі -- 33-25-25, пісьмаў і грамадскай думкі -- 33-19-85, літаратурнага жыцця -- 33-24-62, крытыкі і бібліяграфіі -- 33-22-04, паэзіі і прозы -- 33-22-04, музыкі -- 33-21-53, тэатра, кіно і тэлебачання -- 33-21-53, выяўленчага мастацтва і аховы помнікаў -- 33-24-62, навін -- 33-19-85, мастацкага афармлення -- 33-24-62; фотакарэспандэнт -- 33-24-62; бухгалтэрыя -- 26-86-40.

Пры перадруку просьба спасылца на "ЛМ". Рукапісы рэдакцыі не вяртаюцца.

Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з думкамі і меркаваннямі аўтараў публікацый.

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах

Друкарня "Беларускі Дом друку"

Індэкс 63856. Тыраж 15.000. Нумар падпісаны 24.06.1993 г.

П 123456789101112 М 123456789101112